

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

BORUT VALENČIČ

**ODGOVORNOST NEMŠKIH VOJAŠKIH POVELJNIKOV ZA
VOJNE ZLOČINE V 2. SVETOVNI VOJNI**

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA 2004

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

AVTOR: BORUT VALENČIČ

MENTOR: DOC. DR. DAMIJAN GUŠTIN

**ODGOVORNOST NEMŠKIH VOJAŠKIH POVELJNIKOV ZA
VOJNE ZLOČINE V 2. SVETOVNI VOJNI**

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA 2004

ZAHVALA

Pričujoče diplomsko delo je nastalo zaradi mojega velikega in neprestanega zanimanja za vojno tematiko. K pisanju me je nedvomno pritegnilo dejstvo, da je o temi malo zapisanega, nenazadnje pa tudi zanimiva dejstva o odgovornosti častnikov za storjene vojne zločine. Ob tem velja moja zahvala mentorju doktorju Damijanu Guštinu, ki mi je svetoval pri pravilni izbiri virov in me vodil skozi vsebino diplomskega dela.

1. UVOD.....	3
2. METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR.....	5
2. 1. OPREDELITEV PREDMETA PROUČEVANJA	5
2. 2. CILJI PROUČEVANJA.....	5
2. 3. HIPOTEZE	5
2. 4. METODE RAZISKOVANJA	6
3. OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV.....	7
4. POTEK DRUGE SVETOVNE VOJNE.....	8
4. 1. KRATKA ZGODOVINA NEMČIJE	9
4. 2. KRVAVI DAVEK, KI GA JE TERJALA DRUGA SVETOVNA VOJNA.....	9
4. 3. NEMŠKI VOJAŠKI SISTEM.....	10
4. 4. VOJNI ZLOČINI NEMCEV MED DRUGO SVETOVNO VOJNO	12
<u>4. 4. 1. NEMŠKA OKUPACIJSKA POLITIKA</u>	<u>12</u>
<u>4. 4. 2. POMOR IN ZLORABLJANJE PREBIVALSTVA NA ZASEDENEM OZEMLJU</u>	<u>14</u>
<u>4. 4. 3. ODVAJANJE MILIJONOV LJUDI IZ ZASEDENIH DEŽEL NA PRISILNO DELO.....</u>	<u>15</u>
<u>4. 4. 4. POBIJANJE IN MUČENJE VOJNIH UJETNIKOV.....</u>	<u>15</u>
<u>4. 4. 5. POBIJANJE IN TRPINČENJE CIVILNEGA PREBIVALSTVA.....</u>	<u>16</u>
<u>4. 4. 6. ROPANJE JAVNEGA IN ZASEBNEGA PREMOŽENJA.....</u>	<u>17</u>
<u>4. 4. 7. POLITIKA PRISILNEGA DELA.....</u>	<u>17</u>
<u>4. 4. 8. RAZDEJANJE VELIKIH IN MAJHNIH MEST IN VASI BREZ VOJAŠKO UTEMELJENE NUJE.....</u>	<u>18</u>
<u>4. 4. 9. PONEMČEVANJE ZASEDENIH POKRAJIN.....</u>	<u>19</u>
5. NEMŠKI VOJAŠKI POVELJNIKI, OBTOŽNICE IN SODBE ZOPER NJIH.....	21
5. 1. HERMANN WILHELM GÖRING	28
5. 2. WILHELM BODEWIN JOHANN GUSTAV KEITEL	29
5. 3. ALFRED JODL	30
5. 4. ERICH RAEDER.....	30
5. 5. KARL DÖNITZ.....	31
6. KRIVDA ALI NEKRIVDA POSAMEZNIH OBTOŽENCEV TER OBSODBE NA GLAVNEM NÜRNBERŠKEM PROCESU	31
6. 1. HERMANN WILHELM GÖRING	32
6. 2. WILHELM BODEWIN JOHANN GUSTAV KEITEL	33
6. 3. ALFRED JODL	33
6. 4. ERICH RAEDER.....	34
6. 5. KARL DÖNITZ.....	34
6. 6. SODBA GENERALŠTABU IN VRHOVNEMU POVELJSTVU NEMŠKE VOJSKE.....	35
6. 7. LOČENO MNENJE SOVJETSKEGA SODNIKA	36
7. SODNI PROCES ZOPER FELDMARŠALA ALBERTA KESSELRINGA.....	36
8. SODNI PROCES PROTI GENERALOMA EBERHARDU VON MACKENSENU IN KURTU MAELZERJU	38
9. SODNI PROCES ZOPER GENERALA ANTONA DOSTLERJA.....	39
10. SODNI PROCES ZOPER FELDMARŠALA WILHELMA LISTA IN ENAJST DRUGIH VISOKIH NEMŠKIH VOJAŠKIH POVELJNIKOV	42
10. 1. FELDMARŠAL WILHELM LIST	43
10. 2. GENERAL WALTER KUNTZE.....	44
10. 3. GENERAL HERMANN FÖRTSCH	45
10. 4. GENERAL KURT VON GEITNER.....	46
10. 5. GENERAL LOTHAR RENDULIC	47
10. 6. GENERAL ERNST DEHNER	48
10. 7. GENERAL ERNST VON LEYSER	49

10. 8. GENERAL HELMUTH FELMY	50
10. 9. GENERAL HUBERT LANZ.....	50
10. 10. GENERAL WILHELM SPEIDEL	51
11. SODBA WILHELMU LISTU IN OSTALIM OBTOŽENIM GENERALOM	51
12. PROCES ZOPER FELDMARŠALA WILHELMA VON LEEBA IN TRINAJSTIH DRUGIH NEMŠKIH VOJAŠKIH POVELJNIKOV – »PROCES VRHOVNEGA POVELJSTVA«.....	54
12. 1. OBTOŽNICA ZOPER WILHELMA VON LEEBA IN TRINAJST DRUGIH NEMŠKIH ČASTNIKOV	55
12. 2. FUNKCIJE, KI SO JIH V NEMŠKI VOJSKI OPRAVLJALI OBTOŽENI NEMŠKI ČASTNIKI	55
12. 3. DOKAZI TOŽILSTVA, KI SE NANAŠAJO NA DRUGO TOČKO OBTOŽNICE – VOJNE ZLOČINE	57
<u>12. 3. 1. UKAZ O KOMISARJIH</u>	58
<u>12. 3. 2. SODNI UKAZ BARBAROSSA</u>	60
<u>12. 3. 3. UKAZ O KOMANDOSIH (PRIPADNIKI POSEBNIH ENOT) IN UKAZ NOČ IN MEGLA</u>	62
<u>12. 3. 4. UKAZ O ZAJEMANJU TALCEV IN POVRAČILNIH UKREPIH</u>	63
<u>12. 3. 5. DOKAZNO GRADIVO V ZVEZI S TAKO IMENOVANIM PROTIPARTIZANSKIM VOJSKOVANJEM</u>	63
<u>12. 3. 6. MORITVE IN NEČLOVEŠKO RAVNANJE Z VOJNIMI UJETNIKI</u>	64
13. SODBA FELDMARŠALU WILHELMU VON LEEBU IN TRINAJSTIM DRUGIM NEMŠKIM ČASTNIKOM	66
14. SODNI PROCES ZOPER GENERALA ALEXANDRA LÖHRA IN ŠTIRI DRUGE GENERALE NEMŠKE VOJSKE PRED VOJAŠKIM SODIŠČEM V BEOGRADU	67
15. SODNI PROCES ZOPER GENERALA LUDWIGA KÜBLERJA IN HANSA VON HÖSSLINA.....	71
16. OBSODBE ŠE NEKATERIH POMEMBNEJŠIH NEMŠKIH VOJAŠKIH POVELJNIKOV.....	74
17. PROBLEM PRESTAJANJA KAZNI NEKATERIH OBSOJENIH NEMŠKIH VOJAŠKIH POVELJNIKOV	75
18. VERIFIKACIJA POSTAVLJENIH HIPOTEZ	77
19. ZAKLJUČEK.....	79
20. VIRI IN LITERATURA.....	81
20. 1. SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE	81
20. 2. ČLANKI	82
20. 3. INTERNETSKI VIRI	83

1. UVOD

»Vprašanje odgovornosti nasploh in posebej poveljniške odgovornosti za kršitve določb mednarodnega vojnega prava predstavlja eno izmed razmeroma redko obravnavanih, zato pa v precejšnji meri nejasnih in celo protislovnih vprašanj tega področja v celoti.« (Jogan, 1997: 169).

Odgovornost častnikov za storjene vojne zločine ali natančneje in po črki zakona kazenskoppravna odgovornost za kršitve določb mednarodnega vojnega prava, je težko dokazljiva. Jogan navaja tri glavne razloge, med prvimi maloštevilne in deloma jasne smernice ter pravila, ki jih ponuja mednarodna regulativa. Po drugi strani pa posamezne države urejajo tovrstna vprašanja znotraj svojih meja in z lastnimi predpisi, ki niso vedno usklajeni z mednarodnimi načeli, temveč se od njih nemalokrat tudi oddaljujejo. Poleg naštetega se posebnost obravnavane tematike kaže tudi v njeni redkosti. Vprašanja odgovornosti so aktualna v redkih obdobjih, vojnih ali povojnih, v času miru pa ostaja ta problematika obrobna (Jogan, 1997: 169).

V diplomski nalogi obravnavam prav to tematiko. Poleg pregleda vojnih zločinov v 2. svetovni vojni, ki jih je zgrešila nemška vojska, preučujem odgovornost nemških oficirjev za storjene vojne zločine. Skozi pravno literaturo je sicer razvidno, da se prav iz omenjenih treh vidikov vprašanje odgovornosti (tako državnikov kot poveljnikov) prične pojavljati razmeroma pozno. Vprašanje osebne odgovornosti se je prvič postavilo na mirovni konferencah po 1. svetovni vojni, ko se je med drugim oblikovalo tudi načelo, da mora vsaka oseba (storilec vojnega zločina) kazensko odgovarjati za storjena dejanja ne glede na čin in položaj. Na ta način so sicer obdolžili nemškega cesarja in vrhovnega vojaškega poveljnika Vilhelma II. Hohenzollerna, vendar je šlo za moralno in ne za pravno obtožbo, Nizozemska pa tudi ni izročila nemškega cesarja in obsodba je propadla. Kljub temu je bil, kot navaja Jogan, napravljen »prvi poizkus ugotavljanja individualne odgovornosti za nacionalno politiko oziroma poveljevanje armadi« (Jogan, 1997: 170).

Med obema svetovnima vojnama se z vprašanjem odgovornosti niso posebej ukvarjali, dejansko pa so se s kršitvami in vprašanjem začeli ukvarjati med in ob koncu druge svetovne

vojne, ko se začne poudarjati osebna in kazenska odgovornost poveljnikov in funkcionarjev sil Osi (Moskovska konferenca leta 1943, ki je med drugim določala odgovornost nemških oficirjev). Najbolje pa je na vprašanja odgovoril Statut mednarodnega vojaškega sodišča, ki je, navaja Jogan, služil tudi za podlago nürnberškega sodišča in oblikoval nürnberška načela.

Skozi diplomu skušam pojasniti, kdo je ukazal, izvršil in morebiti kazensko odgovarjal za storjene vojne zločine ter tudi, kakšne so bile kazni za oficirje, ki ukazov niso želeli izpolniti. Znano je namreč, da so morali vojaki nemških oboroženih sil med vojno priseči tudi brezpogojno poslušnost Hitlerju, obljuba pa je bila dana Führerju osebno in ne nemški državi ali ustavi. Po končani vojni je mnogo nemških oficirjev skušalo »vnovčiti« zaobljubo kot obrambni mehanizem v procesih, ki so jih obtoževali vojnih zločinov. Dejansko so bili nekateri tudi blažje kaznovani za svoje zločine (ki niso bili majhni), ker je nasprotna stran skozi vojno obdobje izvrševala enake ali podobne zločine.

2. METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

2. 1. OPREDELITEV PREDMETA PROUČEVANJA

Glavni predmet proučevanja diplomskega dela zajema čas po drugi svetovni vojni, ko so se vrstila sojenja visokim nemškimi vojaškimi poveljniki za vojne zločine, ki so jih storili med drugo svetovno vojno. V nalogi bom skušal prikazati odgovornost nemških vojaških poveljnikov za storjene vojne zločine, hkrati pa pojasniti kdo jih je ukazal, izvršil ter kazensko odgovarjal zanje, pa tudi, kakšne so bile kazni za tiste vojaške poveljnike, ki ukazov niso želeli izpolniti. V nalogi povzemam vojna dejanja in obtožnice za vojne zločine, sojenja ter kazni najvišje »rangiranih« vojaških poveljnikov¹ nemške vojske² (feldmaršali, generali in admirali). Mednje sodijo: Wilhelm Keitel, Hermann Göring, Alfred Jodl, Erich Raeder, Karl Dönitz, Albert Kesselring, Wilhelm von Leeb, Wilhelm List in drugi.

2. 2. CILJI PROUČEVANJA

V okviru diplomskega dela sem si zastavil za temeljni cilj proučitev odgovornosti nemških vojaških poveljnikov in hkrati tudi prikaz razmer v drugi svetovni vojni ter prikaz zagrešenih vojnih zločinov. Osredotočil se bom tudi na sojenja zoper njih ter obsodbe.

2. 3. HIPOTEZE

V diplomskem delu bom skušal potrditi ali zavrniti naslednje hipoteze:

1. Nemčija ni želela eksplicitno spoštovati vojnega prava, zato so bili njeni vojaški poveljniki v težavnem položaju. Morali so izvrševati ukaze, s katerimi so se kršila pravila vojnega prava, medtem ko so bili v primeru neizvrševanja ukazov sankcionirani s strani nadrejenih,

¹ Čeprav je o vojaških poveljnikih mogoče govoriti vse do čina podporočnika, bom v svoji diplomski nalogi obravnaval najvišje vojaške poveljnike, se pravi feldmaršale, generale in admirale (op.a.).

² Na tem mestu bi želel poudariti, da se bom v diplomski nalogi ukvarjal samo s vojaškimi poveljniki nemške vojske in ne s poveljniki drugih organizacij v nacistični Nemčiji, kot so bile SS, SD, Gestapo in druge (op.a.).

2. večina nemških vojaških poveljnikov se je na sojenjih proti njim zaradi odgovornosti za vojne zločine, storjene pod njihovim poveljstvom, skušala oprati odgovornosti, sklicujoč se na izvrševanje ukazov,
3. odgovornost nemških vojaških poveljnikov za zagrešitev vojnih zločinov v 2. svetovni vojni je enaka in ne manjša kot odgovornost tistih, ki so jim izvršitev le – teh ukazali.

2. 4. METODE RAZISKOVANJA

Pri izdelavi diplomskega dela bom uporabljal naslednje družboslovne raziskovalne metode:

1. ANALIZA VSEBINE: to bom uporabil kot osnovno metodo pri izdelavi strukture diplomskega dela. Uporabil jo bom pri zbiranju informacij iz različnih pisnih virov (samostojne publikacije, časopisni članki, spletne strani na medmrežju). Ker je pomembnejše literature, ki obravnava omenjeno tematiko, relativno malo, si bom pri analizi veliko pomagal s spletnimi stranmi.
2. DESKRIPTIVNA METODA: ta bo namenjena opisovanju in ugotavljanju temeljnih dejstev v skladu s predmetom in cilji proučevanja.
3. KRONOLOŠKI PRISTOP: tega bom uporabil za prikazovanje poteka dogajanj v prostoru, kjer so se izvrševali vojni zločini, za katere so bili nemški vojaški poveljniki obsojeni. Kronološko pa bom tudi predstavil potek delovanja nemških vojaških poveljnikov od njihovega delovanja v nacistični Nemčiji, do obtožnic in obsodb.

3. OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

Kazenska odgovornost – skupni višji pojem za dva temeljna pojma kazenskega prava, in sicer prištevnost in krivdo. Storilec je kazensko odgovoren za kaznivo dejanje, če ga je storil v stanju prištevnosti in če se mu lahko očita krivda (Apovnik, Primožič, Feri, 1999: 62).

Odgovornost – dolžnost sprejeti sankcije, dati opravičilo.

- a) Če kaj ne ustreza normam, zahtevam, ima negativne posledice: odgovornost lahko preide na drugo osebo (na primer: hotel se je rešiti odgovornosti za prejšnje delovanje; zahtevati odgovornost pri delu).
- b) Če se z zaupano osebo, stvarjo zgodi kaj negativnega: niso ga vzeli s seboj, ker bi bila to zanje prehuda odgovornost (SSKJ, 1998: 729).
- c) disciplinska odgovornost, odškodninska odgovornost, odgovornost podrejenega za izvršitev povelja, osebna odgovornost za kršitve humanitarnega prava (Korošec et al, 2002: 273).

Poveljnik – kdor poveljuje vojaški enoti ali ustrezni ustanovi (na primer: poveljnik je pregledal utrdbe; poveljnik bataljona, čete / vrhovni poveljnik oboroženih sil (SSKJ, 1998: 954).

Poveljevati – opravljati vodilne, voditeljske funkcije v vojaški enoti ali ustrezni ustanovi (na primer: poveljevati bataljonu, četi; na desnem krilu je poveljeval novi poročnik).

- izrekati povelja: komandir je poveljeval glasno in razločno (SSKJ, 1998: 953,954).

Vojni zločini/vojna hudodelstva – kazniva dejanja, ki zajemajo določeno ravnanje med vojno, oboroženim spopadom ali okupacijo, nasprotno pravilom mednarodnega prava in naperjeno zoper civilno prebivalstvo, ranjence, bolnike in vojne ujetnike (npr. pobijanje, mučenje, jemanje talcev, ropanje) (Leksikon Cankarjeve založbe, 1994: 1147).

4. POTEK DRUGE SVETOVNE VOJNE

Druga svetovna vojna se je pričela 1. septembra leta 1939. Adolf Hitler je leta 1936 okupiral Porenje, s čimer je prekršil določbe pariške mirovne konference³, poprej pa skrivaj ponovno oborožil Nemčijo. Prav tega leta se je italijanski fašistični diktator Benito Mussolini pridružil Hitlerju v osi Berlin - Rim, leta 1937 pa je Italija podprla protikominternsko pogodbo med Nemčijo in Japonsko. Leta 1938 je Nemčija zasedla in z anšlusom priključila Avstrijo Tretjemu rajhu in napadla češkoslovaške Sudete. Hitler je potem, ko je leta 1938 poskrbel za muenchenski sporazum s Chamberlainom, avgusta 1939 s Stalinom podpisal nemško-sovjetski pakt. Nemčija je tako lahko napadla Poljsko in si jo razdelila s Sovjetsko zvezo. Velika Britanija, ki je do leta 1939 vodila pomirjevalno politiko, je Nemčiji 3. septembra napovedala vojno. Leta 1940 je Churchill postal predsednik koalicijske vlade. Sovjetska zveza je okupirala Baltsko zvezo in napadla Finsko. Nemčija je hitro osvojila Dansko, Norveško, Belgijo, Nizozemsko in Francijo. Velika Britanija je doživela hudo bombardiranje, toda načrtovana invazija na državo je bila po bitki za Britanijo odložena za nedoločen čas.

Pronacistične vlade na Madžarskem, v Romuniji, na Slovaškem, v Bolgariji in Jugoslaviji so se pridružile silam osi, Grčija in Jugoslavija pa sta bili napadeni marca in aprila 1941. Hitler je prekršil svojo pogodbo s Stalinom in napadel Sovjetsko zvezo. Brez vojne napovedi je Japonska decembra 1941 napadla ameriško ladjevje v Pearl Harborju in tako izzvala ZDA, da so vstopile v vojno na britanski strani. Leta 1942 se je pričela prva zavezniška protiofenziva proti Rommlu v severni Afriki, leta 1943 pa je zavezniška vojska začela invazijo na Apeninskem polotoku, kar je posledično vodilo v strmoglavljenje Mussolinijeve vlade. Na vzhodni fronti je Sovjetska zveza zlomila nemško silo v odločilnih bitkah pri Stalingradu in Kursku. Zavezniška invazija v zahodni Evropi se je začela z izkrcavanjem v Normandiji junija 1944 in Nemčija se je po Hitlerjevem samomoru maja 1945 v Berlinu vdala.

V spopadih z Američani na Pacifiku je bila japonska mornarica uničena in zaradi hudega strateškega bombardiranja Japonske, ki je doseglo vrhunec z odvržena atomskima bombama na Hirošimo in Nagasaki, se je tudi japonska vdala (Oxfordova enciklopedija zgodovine, 1993: 66).

4. 1. KRATKA ZGODOVINA NEMČIJE

Od zveze 400 nemških dežel svetega rimskega cesarstva nemške narodnosti (962 – 1806) je ob koncu napoleonskih vojn ostalo 38 dežel. Na dunajskem kongresu so se pod avstrijskim vodstvom združile v ohlapno skupnost, imenovano Nemška zveza, ki je razpadla po avstrijsko – pruski vojni leta 1866 in leta 1867 se je vsa severna Nemčija pod pruskim vodstvom povezala v Severnonemško zvezo, ki so jo leta 1871 razpustili in razglasili nastanek drugega nemškega cesarstva. Po nemškem porazu v 1. svetovni vojni je bila ustanovljena Weimarska republika, ki jo je leta 1933 zamenjal Tretji rajh pod vodstvom Adolfa Hitlerja. Po 2. svetovni vojni so državo razdelili na Zvezno republiko Nemčijo (Zahodno Nemčijo) in na Nemško demokratično republiko (Vzhodno Nemčijo), ki sta se leta 1990 znova združili (Oxfordova enciklopedija zgodovine, 1993: 188)

4. 2. KRVAVI DAVEK, KI GA JE TERJALA DRUGA SVETOVNA VOJNA

Druga svetovna vojna je požela zelo visok krvavi davek. Bera mrtvih, izgnanih in ranjenih je bila prevelika, posledice vojne pa hude. Ocenjujejo, da je število mrtvih v drugi svetovni vojni znašalo približno 15 milijonov vojakov, med njimi menda dva milijona sovjetskih vojnih ujetnikov. Ocenjujejo, da je umrlo 35 milijonov civilistov, od tega štiri do pet milijonov Judov. Po nekaterih podatkih naj bi izgubilo življenje v koncentracijskih taboriščih celo šest milijonov Židov, še približno dva milijona pa v množičnih pobojih v vzhodni Evropi. Beguncev iz Sovjetske zveze in vzhodne Evrope je bilo več milijonov (Oxfordova enciklopedija zgodovine, 1993: 66).

Z zločini, ki so jih zagrešili Nemci in ki so se dogajali med drugo svetovno vojno, bi lahko popisali nekaj knjig, zato se opredelitev nanaša na nekaj ključnih in hudih primerov, ki so jih Nemci izvajali nad civilnim prebivalstvom in vojnimi ujetniki. Kot primer naj navedem, da je 7. decembra, 1941 feldmaršal Wilhelm Keitel, vrhovni poveljnik nemških oboroženih sil, izdal povelje, imenovano Nacht und Nebel (noč in megla), po katerem je bilo treba ljudi, ki so se kakorkoli pregrešili zoper Rajh ali nemške vojaške sile v zasedenih pokrajinah, na tihem prepeljati v Nemčijo in usmrtiti (Heydecker in Leeb, 1960b: 211).

³ Pariška mirovna konferenca, imenovana tudi versajski mir, je skupina mirovnih pogodb med centralnimi in zavezniškimi silami, s katerimi se je končala I. svetovna vojna (Oxfordova enciklopedija zgodovine, 1993: 293)

4. 3. NEMŠKI VOJAŠKI SISTEM

Februarja leta 1938 so se odnosi med Adolfom Hitlerjem in najvišjimi predstavniki nemških oboroženih sil zaostri do tolikšne mere, da je Hitler izvedel korenito reorganizacijo vrhovnega poveljstva vojske. Za vrhovnega poveljnika nemških oboroženih sil je imenoval feldmaršala Wilhelma Keitla, feldmaršal Walter von Brauchitsch pa je zamenjal generala Wernerja von Fritscha na mestu vrhovnega poveljnika kopenske vojske.

a) VRHOVNO POVELJSTVO NEMŠKIH OBOROŽENIH SIL (OKW⁴): naloga vrhovnega poveljstva nemških oboroženih sil⁵ je bila priprava državne obrambe v času miru in celovito vodenje operacij v vojnem času. Feldmaršal Keitel, vrhovni poveljnik OKW, je bil najvišji Hitlerjev izvršni vojaški poveljnik pri izvajanju Hitlerjevih načrtov.

Najpomembnejši sektor znotraj OKW, ki je bil neposredno povezan z izvajanjem operacij na bojišču, je bil operativni oddelek vrhovnega poveljstva vojske. Med drugo svetovno vojno je ta oddelek vodil general Alfred Jodl, njegov namestnik pa je bil general Walter Warlimont, načelnik oddelka oziroma urada za nacionalno varnost. Glavni urad oboroženih sil pri OKW, ki se je ukvarjal predvsem z administrativnimi zadevami, je v celotnem času druge svetovne vojne vodil general Hermann Reinecke. Najpomembnejše področje delovanja tega urada so bile zadeve v zvezi z vojnimi ujetniki. Vredno je omeniti še pomemben oddelek znotraj OKW, in sicer pravni oddelek, ki ga je med vojno vodil sodnik general Rudolf Lehmann.

Nemške oborožene sile so bile sestavljene iz vojnega letalstva, vojne mornarice in kopenske vojske (<http://www.ess.uwe.ac.uk/genocide/Keitel.htm>).

b) VRHOVNO POVELJSTVO NEMŠKEGA VOJNEGA LETALSTVA (OKL⁶): vojno letalstvo je bilo najmlajše od treh rodov nemških oboroženih sil. Uradno je bilo nemško vojno letalstvo ustanovljeno marca leta 1935. Vrhovni poveljnik nemškega vojnega letalstva je bil Hermann Wilhelm Göring (<http://www.ess.uwe.ac.uk/genocide/Keitel.htm>).

⁴ OKW – Oberkommando der Wehrmacht (<http://www.ess.uwe.ac.uk/genocide/Keitel.htm>)

⁵ Nemčija je leta 1941 imela daleč najmočnejše oborožene sile v dotedanji zgodovini. Primerljive po moči so ji bile le ameriške oborožene sile v letih 1944 in 1945 (Desch v Bomba, 1996: 79).

- c) VRHOVNO POVELJSTVO NEMŠKE VOJNE MORNARICE (OKM⁷): nemška vojna mornarica je bila po številu osebja in enot najmanj številčen rod znotraj oboroženih sil Nemčije. Od leta 1928 do leta 1943 je bil vrhovni poveljnik nemške vojne mornarice admiral Erich Raeder. Na mestu vrhovnega poveljnika mornarice je Raederja leta 1943 zamenjal admiral Karl Dönitz, ki je na tem položaju ostal do konca druge svetovne vojne. Znotraj OKM je deloval mornariški vojni štab, ki je bil neposredno podrejen vrhovnemu poveljniku nemške vojne mornarice. Ta štab, ki ga je med leti 1938 in 1941 vodil admiral Otto Schniewind, se je ukvarjal predvsem z operacijskimi in obveščevalnimi zadevami, vezanimi na mornarico. Admiral Schniewind je bil med letoma 1941 in 1944 poveljnik nemškega ladjevja na odprtem morju (<http://www.ess.uwe.ac.uk/genocide/Keitel.htm>).
- d) VRHOVNO POVELJSTVO NEMŠKE KOPENSKE VOJSKE (OKH⁸): kopenska vojska je bila najpomembnejši in najštevilčnejši rod znotraj nemških oboroženih sil. Od leta 1938 do decembra 1941 je bil vrhovni poveljnik nemške kopenske vojske feldmaršal Walter von Brauchitsch, general Franz Halder pa poveljnik štaba kopenske vojske. Decembra 1941 je Adolf Hitler razrešil feldmaršala von Brauchitscha s tega položaja in se sam imenoval za vrhovnega poveljnika nemške kopenske vojske. Na tem položaju je bil Hitler do svoje smrti. Rezultat tega, da je bil Adolf Hitler vrhovni poveljnik tako nemških oboroženih sil v celoti kot tudi kopenske vojske, je bilo delno prekrivanje funkcij OKW in OKH. Zaradi tega je bilo včasih težko razločiti, katere so bile naloge in odgovornosti OKW in katere OKH. Septembra 1942 je generala Halderja na položaju načelnika štaba kopenske vojske zamenjal general Kurt Zeitzler, tega pa je julija 1944 zamenjal general Heinz Guderian. Generala Guderiana je na tem položaju februarja 1945 zamenjal general Hans Krebs.
- V tej točki naj omenim še oddelke oborožene SS (Waffen SS). Ti oddelki so spadali pod poveljstvo Heinricha Himmlerja⁹, poveljnika SS¹⁰. V nekaterih primerih - za operacijske namene v boju v okupiranih deželah - pa so enote oborožene SS prešle pod poveljstvo kopenske vojske (<http://www.ess.uwe.ac.uk/genocide/Keitel.htm>).

⁶ OKL – Oberkommando der Luftwaffe (<http://www.ess.uwe.ac.uk/genocide/Keitel.htm>)

⁷ OKM – Oberkommando der Kriegsmarine (<http://www.ess.uwe.ac.uk/genocide/Keitel.htm>)

⁸ OKH – Oberkommando der Heeres (<http://www.ess.uwe.ac.uk/genocide/Keitel.htm>)

⁹ Heinrich Himmler (1900 – 1945), nemški nacistični politik; od 1929 glavni vodja SS, glavni pobudnik in organizator gestapovskega nasilja, organizator koncentracijskih taborišč ter množičnega uničevanja Židov in Slovanov (Leksikon Cankarjeve založbe, 1976: 341).

¹⁰ SS – Schutzstaffel, nacistični zaščitni oddelek (Bunc, 1967: 410)

4. 4. VOJNI ZLOČINI NEMCEV MED DRUGO SVETOVNO VOJNO

Zaradi različnih oblik in obsega vojnih zločinov, ki so jih Nemci zagrešili v drugi svetovni vojni, sem le – te razdelil v več kategorij.

4. 4. 1. NEMŠKA OKUPACIJSKA POLITIKA

Nemški sistem okupacije ni bil enak v vseh okupiranih deželah. Uporabljali so predvsem štiri oblike okupacije. Prvo obliko bi lahko poimenovali pripojitev okupiranih področij Nemčiji. To so storili z Avstrijo in s Sudeti. Druga oblika je bila tako imenovana priključitev pokrajine, na primer poljske gubernije. Tretja oblika okupacije so bile civilne oblasti, ki so jih Nemci izvajali pri nas na Gorenjskem, Koroškem in Štajerskem. Takšna oblika okupacije je bila s strani Nemčije izvajana tudi na okupiranih področjih, predvidenih za vključitev v Tretji rajh (Alzacija, Lorena in Luksemburg). Poveljnikom civilnih uprav so bila dana izredna pooblastila, da bi okupirane pokrajine kar se da hitro pripravili za priključitev k Rajhu. Četrta oblika okupacije je bila okupirano področje ali teritorij, v katerem je imel dejansko oblast poveljujoči general, navidezno pa je to oblast delil s kolaboracionisti oziroma kvizlingi.

Nemška okupacijska uprava je imela več inačic, odvisno od oblike okupacije. V nekaterih okupiranih deželah je bila izključno vojaška, s poveljnikom na čelu, ki je okupacijsko oblast izvajal preko vojaškega in upravnega štaba. Do decembra leta 1941 so bili poveljujoči generali neposredno podrejeni vrhovnemu poveljstvu kopenske vojske (OKH), kasneje pa vrhovnemu poveljstvu nemške vojske (OKW). Takšno okupacijsko obliko so Nemci izvajali v Belgiji do 26. junija 1940, kasneje pa so jo skupaj s severno Francijo združili v enotno vojaško-upravno enoto ali pokrajino. Preostali del okupirane Francije pa je bil dodeljen vojaškemu poveljniku oziroma komandantu Francije. Enaka oblika okupacije je bila izvajana v Luksemburgu do 2. avgusta 1940, ko je bila uvedena civilna uprava v tej državi. Z dogovorom o premirju iz leta 1940 so Nemci Franciji pustili neokupirano področje, na katerem je delovala kolaboracionistična vlada maršala Petaina. V drugih okupiranih evropskih državah Nemci vzpostavljajo v glavnem civilne uprave z »rajhskomisarjem« na čelu. Poleg njega pa je bil vojaški poveljnik okupiranega področja odgovoren le za vojaški sektor okupacije in neposredno podrejen vrhovnemu poveljstvu nemške vojske. Takšne civilno-vojaške uprave so bile vzpostavljene 24. aprila 1940 na Norveškem, konec maja 1940 na

Nizozemskem, poleti leta 1941 v okupiranih področjih Sovjetske zveze (Estonija, Latvija, Litva, Belorusija in Ukrajina) (Vojna enciklopedija 6. knjiga, 1973: 357).

Na Vzhodu so nemške čete na začetku marsikje pozdravljali kot osvoboditeljice iz sistema Stalinovega gospodovanja. Vendar se je na osvojenih ozemljih razmahnila nacistična nasilnost. Za te kraje so na novo ustanovili ministrstvo za Vzhod, ki ga je vodil Alfred Rosenberg¹¹, to pa je v ta namen razvilo svojo ideologijo o gospostvu Germanov in o rasni premoči »arijske rase«. Ob Rosenbergove pooblaščenke so se v medsebojnem boju za oblast, ki je v končni fazi dobil posebno ostre oblike, zrinili državni komisarji za velike dele ozemlja, zlasti dotedanji vzhodnopruski gauleiter Erich Koch kot nasilni gospodar Ukrajine. Naposled je čez vse to »legel« še ponemčevalni program SS pod vodstvom Heinricha Himmlerja, ki se je povzpел in postal najmočnejši mož ob Hitlerju, kot so bile tudi divizije SS vedno številnejše poleg redne vojske. Himmler je hotel uresničiti Hitlerjeve ideje o Vzhodu z naseljevanjem nemških kmetov, z vsrkavanjem krvno sorodnega prebivalstva (povolški Nemci), druge pa bi izselili.

Zato so tudi tu izvajali prakso načrtnega iztrebljanja Židov in Slovanov, ki jo je pripravil oddelek Glavnega državnega varnostnega urada in jo vodil po posameznih deželah. Najprej so to opravljali z množičnim streljanjem, kasneje so pobijali moške, ženske in otroke v plinskih celicah in krematorijih koncentracijskih taborišč.

Tako se je vojna na Vzhodu uresničevala v najbolj surovi obliki, nacisti pa so tudi Srednjo Evropo - narode »sorodne krvi« - včlenjevali v območje Hitlerjeve moči samo z zatiranjem in nasiljem. Poskusi, da bi uveljavili od Nemcev odvisne režime z gibanji, ki so imela ideologijo, sorodno nacistični – na Nizozemskem pod Mussertom, na Norveškem pod Quislingom – so spodleteli ob strnjenem odporu najširših ljudskih množic. Prebivalstvo prizadetih držav je odgovarjalo najprej z odklanjanjem vseh vab, pozneje tudi s sabotažnimi dejanji, ki so jih vodile domače odporniške organizacije, vlade v emigraciji in britanska SOE (Uprava za posebne operacije) (Svetovna zgodovina, 1981: 591, 593).

¹¹ Alfred Rosenberg je bil poleg Goebbelsa ideolog nacistične doktrine; razvil je ekstremno koncepcijo »mita krvi«, ki je povezala rasizem in misticizem z imperialistično idejo osvojitve sveta. Leta 1941 je bil imenovan za ministra za zasedene pokrajine na Vzhodu, organiziral je najokrutnejše pokole. Leta 1946 je bil v Nürnbergu kot vojni zločinec obsojen na smrt z obešenjem (Leksikon Cankarjeve založbe, 1976: 847).

4. 4. 2. POMOR IN ZLORABLJANJE PREBIVALSTVA NA ZASEDENEM

OZEMLJU

V to kategorijo spadajo predvsem streljanje, obešanje, zaplinjevanje, izstradanje, čezmerno nagnetanje ljudstva, načrtno podhranjevanje, sistematično preutrujanje, nezadostna higiena, pretepanje, mučenje in razni medicinski eksperimenti.

Vsekakor ne smemo pozabiti množične moritve skupin nekaterih ras ali narodnosti, aretacije in odvzemanje svobode brez sodnega postopka ter nečloveški pripor v koncentracijskih taboriščih (Heydecker in Leeb, 1960b: 196).

Naj navedem nekaj konkretnih primerov, ki so samo nekateri iz obilice gradiva, ki so jih zbrali tožilci zavezniških držav za sojenje najvišjim predstavnikom Tretjega rajha v Nürnbergu:

V Franciji je prišlo do množičnih aretacij, ki so jim sledila različna mučenja, na primer potapljanje v ledeno hladno vodo, zadušitve, izvijanje udov in uporaba mučilnih pripomočkov. Dva izmed mučilnih orodij sta bila železna čelada in uporaba električnega toka. Julija leta 1944 so v Nici, mestu na francoski Azurni obali, postavili mučence na ogled. Od približno 228.000 Francozov, ki so jih odgnali v koncentracijska taborišča, jih je preživelo le okoli 28.000.

Ogromno pomorov in grozovitosti so zagrešili v Italiji, Grčiji, Jugoslaviji ter v pokrajinah na Vzhodu in Zahodu.

Na Poljskem in v Sovjetski zvezi je šlo število žrtev v milijone. Okoli poldrugi milijon ljudi so pokončali v koncentracijskem taborišču Majdanek, okoli štiri milijone pa v Oswiecimu (Auschwitzu). V taborišču Janovo, kjer so pobili približno 200.000 ljudi, so počenjali z žrtvami prav posebne grozovitosti. Ljudem so na primer parali trebuhe in jih puščali zmrzovati v sodih, napoljenih z vodo. Množična streljanja so izvajali ob glasbeni spremljavi. V Sovjetski zvezi, na območju Smolenska, so pomorili več kot 135.000 ljudi, na območju Leningrada 172.000, v območju Stalingrada pa 40.000 ljudi. V Stalingradu so po pregonu Nemcev našli več kot 1000 iznakaženih trupel mestnega prebivalstva, na katerih so bile jasno vidne sledi mučenja. Med njimi je bilo 139 žensk, ki so jim zvezali roke z žico. Nekaterim so

porezali dojke. Na moških truplih je bila z razbeljenim železom vžgana židovska zvezda. Nekaterim so jo vrezali tudi z nožem. Na Krimu so pregnali 144.000 ljudi na tovarne čolne, odpeljali na morje in jih tam potopili. V Babjjaru pri Kijevu so pobili več kot 100.000 mož, žena in otrok, v samem Kijevu pa 195.000, na področju Rovna preko 100.000, v območju Odese približno 200.000. V Harkovu so postrelili, do smrti izmučili ali zaplinili okoli 195.000 ljudi. V Dnjepropetrovsku so postrelili ali pometali v brezno 11.000 žensk, starcev in otrok. Poleg odraslih so nacisti neusmiljeno iztrebljali tudi otroke. Pobijali so jih v otroških domovih, bolnišnicah, jih žive pokopavali, metali v ogenj, zastrupljali, delali z njimi eksperimente, jim jemali kri za nemško vojsko ali pa jih vozili v koncentracijska taborišča, kjer so kosili smrt, kužne bolezni in podobno. V taborišču Janovo pri Lvovu, v današnji Ukrajini, so Nemci v dveh mesecih pomorili približno 8.000 otrok (Heydecker in Leeb, 1960b: 197).

4. 4. 3. ODVAJANJE MILIJONOV LJUDI IZ ZASEDENIH DEŽEL NA PRISILNO DELO

Zaradi izredno slabih razmer je mnogo ljudi pomrlo že med prevozom. Naj navedem nekaj primerov. Iz Belgije so odvedli približno 190.000 ljudi v Nemčijo. Iz Sovjetske zveze so deportirali 4.978.000 ljudi, iz Češkoslovaške 750.000, veliko ljudi pa so deportirali tudi iz Jugoslavije in drugih dežel (Heydecker in Leeb, 1960b: 197).

4. 4. 4. POBIJANJE IN MUČENJE VOJNIH UJETNIKOV

Mnoge zavezniške vojake, ki so se vdali Nemcem, so med vojno takoj ustrelili. Posebne oddelke, tako imenovane komandose, so pobijali »do poslednjega moža«. Postrelili so jih na mestu ali pa so pomrli v koncentracijskih taboriščih. Treba je poudariti, da je tu šlo večinoma za uniformirane ljudi. Po odredbi, imenovani Kugelverordnung iz marca 1944, je bilo zapovedano postreliti pobegle častnike in podčastnike. Marca 1944 so postrelili petdeset častnikov angleškega vojnega letalstva, ki so pobegnili iz ujetniškega taborišča v Saganu.

Posebej nečloveško so ravnali s sovjetskimi vojnimi ujetniki. Sovjetskim ujetnikom niso nudili niti obleke, ranjencem ne medicinske pomoči, pustili so jih stradati in umirati. V

nekaterih primerih so vojne ujetnike celo trajno zaznamovali in delali z njimi grozovite medicinske poizkuse (Heydecker in Leeb, 1960b: 211).

4. 4. 5. POBIJANJE IN TRPINČENJE CIVILNEGA PREBIVALSTVA

Poleg mučenja vojnih ujetnikov je Nemčija v zasedenih pokrajinah kršila tudi vojne zakone, ki jih navaja 46. člen haaške pogodbe za civilno prebivalstvo¹². V času napadalnih vojn so v deželah, ki jih je zasedla nemška vojska, začeli vse bolj posegati po talcih iz vrst civilnega prebivalstva. Z ukazom Noč in megla (Nacht und Nebel), z dne 7. decembra 1941, je bili zapovedano, da je treba ljudi, ki so se na kakršenkoli način pregrešili zoper Rajh, na tihem prepeljati v Nemčijo in obsoditi oziroma likvidirati. Tako naj bi negotova usoda zastrašila njihove svojce in domačine. Po nekem drugem povelju so zastraševali le tiste osebe, ki so kljubovale kakšni njihovi odredbi. Po povelju Keitla je bilo na primer treba »zaračunavati« 50 do 100 človeških življenj v Sovjetski zvezi za izgubo enega samega nemškega življenja. Tako so Nemci kar nekajkrat razdejali cela mesta in pokončali prebivalstvo, na primer Oradour-sur-Glane, Lidice, nešteto krajev na Poljskem, Sovjetski zvezi, Jugoslaviji in Grčiji (Heydecker in Leeb, 1960b: 197, 211, 212).

Na območju nekdanje Jugoslavije so Nemci v srbskem mestu Kragujevac 21. oktobra 1941 postrelili okoli 7000 ljudi (Božović, 1960: 10). Med ubitimi je bilo 144 otrok starih pod 16 let, od tega pet otrok mlajših od 12 let; 11 izmed ubitih ljudi je bilo starejših od 70 let. Med žrtvami je bilo 15 profesorjev, nekaj invalidnih ljudi in tako dalje. V istem času kot v Kragujevcu, so Nemci v Kraljevu postrelili 5606 ljudi (Žugić, 1988: 25).

»Neljube« osebe so pokončevali ali jih zapirali v koncentracijska taborišča, to tehniko pa so kmalu razširili tudi na zasedena ozemlja. Jetniki so morali opravljati težaška dela, hranjeni so bili nezadovoljivo, pomanjkljivo oblečeni in nastanjeni v človeka nedostojnih razmerah. V nekaterih taboriščih so uredili tudi zaplinjevalnice s krematoriji, v katerih so sežigali trupla. Vrh je, kot menita Heydecker in Leeb, zagotovo dosegla moritev civilnega prebivalstva v Sovjetski zvezi. Na Himmlerjevo povelje so bili namreč ustanovljeni posebni odredi (Einsatzgruppen), ki so pobijali partizane, pripadnike odporniškega gibanja, Žide,

¹² 46. člen haaške pogodbe za civilno prebivalstvo pravi: »Čast in pravice družine, življenje državljanov in zasebno lastnino, kakor tudi versko prepričanje in cerkvena opravila je treba spoštovati.« (Heydecker in Leeb, 1960b: 211).

komunistične voditelje in civilno prebivalstvo. Hudodelstva proti civilnemu prebivalstvu so bila del načrta, da se prebivalstvo odstrani, ozemlje pa pripravi na nemško naseljevanje¹³ (Heydecker in Leeb, 1960b: 212).

4. 4. 6. ROPANJE JAVNEGA IN ZASEBNEGA PREMOŽENJA

Nemška zasedbena politika je kljub haaški konvenciji, ki navaja, da smejo zasedbene oblasti izkoristiti gospodarski sistem zasedene dežele samo za stroške okupacije, neusmiljeno izkoristila zasedena ozemlja. Najbolje je ropanje javnega in zasebnega premoženja podal Göring z besedami (6. septembra 1942 pred predstavniki nemških okupacijskih sil): »Zaboga, saj vas nismo poslali tja, da bi se ubadali z blaginjo in bedo vam zaupanih ljudstev, marveč da izsesate do skrajnosti, kar se da, samo da bo nemško ljudstvo lahko živelo. Vseeno mi je, če mi porečete, da vam ljudje cepajo od lakote.« (Heydecker in Leeb, 1960b: 212). Tako so morale poglavitne krajevne industrije obratovati pod nemškim nadzorstvom, surovine in izdelke pa so Nemci zaplenili. V nekaterih deželah so sicer želeli napraviti vtis, da so za dobrine plačali, v večini zasedenih dežel pa niso ničesar prikrivali, ampak so le ropali in plenili. Z njimi je med drugim odšlo tudi pohištvo, pobrali so umetnine (zaklade umetnosti je imel na skrbi Rosenbergov Einsatzstab). Po podatkih Roberta Scholza, ki je bil šef štaba za zbiranje umetnin, naj bi štab od marca 1941 do julija 1944 prepeljal v Rajh 29 velikih transportov, ki so obsegali 137 vagonov s 4174 zaboji umetnin. V številnih deželah so izropali zasebne zbirke, opustošili knjižnice in izropali domove zasebnikov. V zasedenih pokrajinah Sovjetske zveze so izropali muzeje, palače in knjižnice, dokumenti pa dokazujejo, da umetnin niso plenili zato, da bi jih spravili na varno, pač pa, da so z njimi obogatili Nemčijo (Heydecker in Leeb, 1960b: 212, 213).

4. 4. 7. POLITIKA PRISILNEGA DELA

Med 2. svetovno vojno so Nemci vsaj pet milijonov ljudi deportirali v Nemčijo, kjer so morali delati v industriji in kmetijstvu. Sprva so sicer na primer v Franciji, Belgiji ali na Nizozemskem in Norveškem res skušali pridobiti prostovoljne delavce, vendar so jih, ker jim to ni uspelo, začeli prisilno novačiti. Tako je nabiranje delovne sile v veliko primerih

¹³ To tezo potrjujejo izjave Hitlerja, saj je bilo v nekem navodilu zoper nekega obtoženca dobesedno zapisano : »Poljaki naj bodo sužnji velikonemškega svetovnega rajha.« (Heydecker in Leeb, 1960b: 212).

spominjalo na čase trgovanja s sužnji, ravnanje z delavci v Nemčiji pa je bilo brutalno in poniževalno.

Strašni ukrepi, ki so jih izvajali Nemci, so bili naslednji: »nekoristne jedce«, torej duševno in neozdravljivo bolne, so odpravili v zavode in jih tam pokončali, in to ne le nemške marveč tudi tuje državljane, ki niso bili več sposobni za delo. Na ta način je bilo pogubljenih vsaj 275.000 ljudi.

Nemci so v Jugoslaviji takoj po zasedbi ustanovili svoje filiale za pridobivanje delavcev, ki bi šli »prostovoljno« na delo v Nemčijo. V Srbiji so na primer zasegli centralo za delovno posredništvo in borzo dela in že do konca februarja 1943 samo iz Srbije napotili na delo v Nemčijo 47.500 delavcev. Kasneje se je to število še povečalo. Delavce so zaposlili v kmetijstvu in v industriji, v glavnem pa so jim dodelili najtežja dela (Heydecker in Leeb, 1960b: 213, 214).

4. 4. 8. RAZDEJANJE VELIKIH IN MAJHNIH MEST IN VASI BREZ VOJAŠKO UTEMELJENE NUJE

Pri tej točki naj navedem nekaj primerov: na Norveškem so Nemci razdejali del Lofotov in mesto Telerag.

V Franciji so poleg mesta Oradour-sur-Glane razdejali še veliko drugih krajev. Mesto Saint-Die so požgali, marsejski pristaniški okraj so pognali v zrak. Porušili so tudi številna zdravilišča.

Na Nizozemskem so Nemci razdejali pristanišča, vodne pregrade, jezove in mostove in s tem izzvali velike poplave, ki so deželo pustošile (Heydecker in Leeb, 1960b: 198).

V Jugoslaviji so Nemci avgusta 1941, da bi zatrli oboroženo vstajo, do tal požgali in pobili vse prebivalce vasi Skela pri Obrenovcu v Srbiji (Strugar, 1980: 45).

Zelo podobno se je na Češkoslovaškem zgodilo z vasjo Lidice (Heydecker in Leeb, 1960b: 198, 199). V češkoslovaških vaseh Lidice in Ležaki so Nemci pobili vse moške prebivalce,

ženske so odpeljali v koncentracijska taborišča. Otroke, ki so bili sposobni za ponemčenje, so poslali k nemškim družinam v Rajh. Obe vasi so potem požgali in zravnali z zemljo (Hamšik in Pražak, 1968: 244, 245). To je bil povračilni ukrep za smrt poveljnika nacistične policije in upravitelja Češke in Moravske Reinharda Heydricha, na katerega so leta 1942 izvedli atentat češki ilegalci (Oxfordova enciklopedija zgodovine, 1993: 100, 101).

4. 4. 9. PONEMČEVANJE ZASEDENIH POKRAJIN

V Franciji so Nemci naselili 80.000 Nemcev iz Posarja in Westfalije v francosko pokrajino Loreno, kjer so 2000 francoskih kmetij prepisali na Nemce. Znan je tudi primer prisilne germanizacije vseh francoskih imen in priimkov v mozelskem departmaju (Heydecker in Leeb, 1960b: 199).

Podobna okupatorjeva sistematična germanizacija slovenskega ljudstva se je dogajala na slovenskem Štajerskem in Gorenjskem. Te prebivalce so namreč nacisti želeli obdržati na slovenskem ozemlju, saj so menili, da so tako imenovani Vindišarji Nemcem sorodni po krvi. Da pa bi te ljudi popolnoma germanizirali, so okupatorji želeli popolnoma spremeniti slovensko pokrajino, uničiti slovensko družabno življenje, slovensko kulturo in izvesti germanizacijo v vseh organizacijah, vrtcih in šolah. Tone Ferenc navaja, da so med osnovne okupatorjeve metode raznarodovanja sodile tiste, s katerimi so želeli nacisti odstraniti vsa znamenja, ki so kazala na to, da na slovenskem Štajerskem in Gorenjskem živi slovenski narod. Z odstranjevanjem teh znamenj so kar se da hitro želeli pokrajini dati izrazit nemški pečat. Med prve metode je sodilo odstranjevanje slovenskih napisov in postavljanje nemških. Tako so slovenska mesta dobila tipična nemška imena, na primer Cilli za Celje, Schönstein za Šoštanj ali Wöllan za Velenje. Prav tako so vse slovenske napise odstranili s trgovin, poti, javnih uradov, slovenski napisi so ostali le še na grobovih. Nacisti pa so šli, navaja Ferenc, celo tako daleč, da so podrobno opredelili, kako naj se po nemško pišejo krstna in rodbinska imena.

Lotili so se tudi uničevanja slovenskega družabnega življenja. Zanj so bile značilne številne raznovrstne politične, kulturne in druge organizacije, pa tudi društva in združenja. Takoj po uvedbi civilne uprave na Štajerskem in Gorenjskem so nacisti razpustili vsa društva in organizacije ter ukinili izhajanje slovenskih časopisov. Da pa bi v slovenskem prebivalstvu Štajerske in Gorenjske uničili nacionalno zavest, so uničevali tudi slovensko kulturo. Ne le,

da so morale na javnih mestih zamreti slovenska pesem in beseda, okupator je obsodil na smrt tudi slovenske kulturno – zgodovinske predmete. Med te predmete sodijo tudi slovenske knjige. Po Ferencovih podatkih so nacisti tako na Štajerskem zaplenili in uničili vsaj 1,2 milijona knjig, na Gorenjskem pa približno milijon knjig slovenske literature. Na podoben način kot so nacisti plenili in uničevali slovenske biblioteke, so plenili tudi arhive. V centralnem nemškem arhivu v Potsdamu je shranjen spisek vseh predmetov, ki dokazuje, kako so kulturno – zgodovinske predmete zbirali na zelo široki osnovi, zaplenili so namreč vse predmete zgodovinske vrednosti, ki so kakorkoli kazali na slovenstvo. Nacisti so se lotili tudi germanizacije slovenskih otrok, predvsem v šolah in vrtcih. Vse to je namreč okupator ukinitil in uvedel pouk le v nemškem jeziku. S šolo je bila tesno povezana tudi nacistična mladinska organizacija, znotraj katere se je oblikovala Deutsche Jugend (podobno kot Hitler Jugend), s tem pa okupatorji niso želeli le germanizirati šol, pač pa v njih vzgojiti pridne in poslušne podanike Tretjega rajha. Nacistično šolstvo je bilo »ranjeno« leta 1944, ko je narodnoosvobodilna vojska ustvarila širša osvobojena ozemlja v Savinjski dolini, na Kozjanskem in Pohorju ter drugih delih celjskega, trboveljskega in mariborskega okrožja ter ustvarila partizanske slovenske šole.

Poglavitna naloga pri germanizaciji slovenskega naroda na Štajerskem in Gorenjskem je pripadala dvema nemškima političnima organizacijama – Štajerski domovinski zvezi (Steirischer Heimatbund) in Koroški narodni zvezi (Kärntner Volksbund). Slovenski ljudje so se sicer množično – v kar 95 odstotkih – prijavi k Štajerski domovinski zvezi, vendar zgolj zato, ker so imeli na izbiro le dve možnosti – ali vstopijo v organizacijo in mogoče ostanejo na svojih domovih, ali pa bodo izgnani. Del prebivalstva pa je k vpisu vzpodbudila tudi nemška zvrta propaganda. Vodstvo Štajerske domovinske zveze je naredilo precizen načrt za nacionalni, rasni in politični pregled vseh Slovencev na tem ozemlju. Tako je skozi roke komisije med 5. junijem in 15. septembrom 1941 šlo približno 300.000 oseb, ki so jim dosodili politične in rasne ocene¹⁴. Nekateri so bili na podlagi teh ocen sprejeti v zvezo in so bili razdeljeni v dve skupini (tiste, ki so izkazali brezpogojno pripadnost Hitlerju in tiste, ki so jo morali šele dokazati). Ostale na slovenskem Štajerskem in Gorenjskem (teh je bilo okoli 80.000 na Štajerskem in okoli 16.000 na Gorenjskem) so želeli izgnati v Srbijo (t.i.

¹⁴ Glede politične ocene je obstajalo pet ocen: a. izrazito nemški, b. nemški, c. ravnodušen, d. do Nemcev sovražen in e. do Nemcev izrazito sovražen. Glede rasne ocene pa so obstajale štiri ocene: I. zelo dober (sem so sodile osebe čiste nordijske in falske rase, zdrave in delovno sposobne), II. dober (sem so sodile pretežno nordijske osebe, s harmonično primesjo dinarske in zahodne rase), III. povprečen (sem so sodile osebe mešane

Neodvisno državo Hrvatsko) ali pa v Nemčijo. Ker tega niso mogli, so jih želeli celo »počistiti«, ali ubiti ali uničiti s težkim delom. Ti prebivalci, ki se niso želeli priključiti zvezi, pa niso bili edina skupina prebivalcev, ki so jih nacisti zatirali. Drugo skupino so sestavljali »tujci«, ki niso bili ne Nemci ne Vindišarji ne domovini predani Štajerci, mednje pa so sodili Hrvati, Madžari in drugi, zato so se mnogi izselili (Ferenc, 1968: 631–700).

5. NEMŠKI VOJAŠKI POVELJNIKI, OBTOŽNICE IN SODBE ZOPER NJIH

V tem poglavju bom obravnaval visoke nemške vojaške poveljnike, obtožnice zoper njih, dokaze, ki so jih zavezniki zbrali ter obsodbe. Najprej bom opisal tiste nemške vojaške poveljnike, ki so jim sodili na glavnem¹⁵ povojnem sodnem procesu v nemškem mestu Nürnberg.

Naj omenim kronološke postaje, na katerih se je razvijal omenjeni sodni proces:

1. V drugi polovici leta 1940, kmalu po opravljenem nemškem vojaškem pohodu na zahodu, so se povezale vlade v pregnanstvu (poljska, francoska in češkoslovaška) z Veliko Britanijo v skupnem »protestu proti nacističnim hudodelstvom na Poljskem in Češkoslovaškem«.
2. Oktobra leta 1941 je takratni ameriški predsednik Franklin Delano Roosevelt v neki izjavi preklel »pomor cele vrste nedolžnih talcev« v pokrajinah, ki jih je zasedla Nemčija. Njegovemu nastopu se je pridružil ministrski predsednik Velike Britanije Winston Churchill.
3. Novembra leta 1941 in 6. januarja 1942 je izročil sovjetski zunanji minister Vjačeslav M. Molotov zavezniškim silam noti, v katerih je bilo prvič govora o »sistematičnih in zavestnih kršitvah mednarodnega prava z okrutnostmi in nasilnimi dejanji nad sovjetskimi

rase) in IV. rasno neodgovarjajoč (sem so sodile osebe vzhodne in vzhodnobaltiške rase). (Ferenc, 1968: 646-647)

vojnimi ujetniki; s plenitvami in razdejanji in tudi z grozovitostmi nad civilnim prebivalstvom».

4. 13. januarja 1942 je bila v palači Saint James v Londonu III. medzavezniška konferenca, ki so se je udeležile Belgija, Francija, Grčija, Nizozemska, Luksemburg, Norveška, Poljska in Češkoslovaška. Na tej konferenci so sprejeli daljnosežen sklep. Sklicujoč se na haaško konvencijo, ki prepoveduje »okupatorskim silam v zasedenih deželah nasilje nad civilisti, preziranje obstoječih zakonov v teh državah ter prevrat narodnostnih ustanov«, so vlade teh devetih držav razglasile, da je med poglavitnimi nalogami zaveznikov kaznovanje tistih, ki so odgovorni za te zločine, ne glede na to, ali so izvršitev le – teh ukazali, jih sami izvršili ali kakorkoli sodelovali pri njih. Zatorej so se zbrane države zavezale, da bodo krivce in odgovorne za zločine prijele, izročile sodišču in obsodile.
5. Dne 7. oktobra leta 1942 je bila v Londonu ob navzočnosti predstavnikov sedemnajstih držav ustanovljena Mednarodna komisija za vojne zločine, ki se je obvezala, da bo zbirala dokaze in izpovedi prič ter sestavila spiske vojnih zločincev držav osi. Ta komisija je kasneje prevzela ime United Nations War Crimes Commission (UNWCC). Tej komisiji so se pridružile naslednje države: Avstralija, Belgija, Češkoslovaška, Francija, Grčija, Indija, Jugoslavija, Južnoafriška unija, Kanada, Kitajska, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Nova Zelandija, Poljska, Velika Britanija in Združene države Amerike.
6. Dne 1. novembra 1943 so predsednik ZDA Franklin D. Roosevelt, britanski premier Winston Churchill in voditelj Sovjetske zveze Josif V. Stalin v Moskvi podpisali tako imenovano moskovsko izjavo, katere poglavitna člena, ki sta zajemala vojne zločine, sta govorila naslednje:
 - a) da bodo vojni zločinci, ki so storili svoja dejanja na določenem ozemlju, izročeni prizadeti državi in bodo obsojeni po tam veljavnih zakonih,
 - b) da bodo vojni zločinci, katerih dejanja ni mogoče zemljepisno določiti, ker se le – ta nanašajo na več držav, kaznovani po skupnem sklepu zaveznikov (Heydecker in Leeb, 1960a: 72–75).

¹⁵ Napisal sem »glavnem sodnem procesu«, ker so tudi nekaterim drugim vojnim zločincem sodili v Nürnbergu, vendar na kasnejših procesih (1946 – 1949) (Leksikon Cankarjeve založbe, 1976: 671).

7. Stalin je konec novembra leta 1943 na konferenci v Teheranu predlagal najpreprostejšo in najhitrejšo kazen. Zaprli naj bi namreč kakšnih 50.000 najvišjih nacističnih in državnih funkcionarjev, poleg njih pa še najspodobnejše vojaške in gospodarske strokovnjake v Nemčiji, in vse skupaj brez sojenja postrelili. Med funkcionarji sovjetske vlade je bilo nekaj takih, ki bi kaznovali še več ljudi. Na sovjetskem zunanjem ministrstvu so na primer predlagali, da bi kaznovali kar okoli milijon Nemcev. S takšno kaznijo so se strinjali tudi nekateri ljudje v ZDA, predvsem tisti, ki so bili blizu finančnega ministra Morgenthaua. Tu je šlo predvsem za Američane židovskega rodu, ki so predlagali, da bi potem, ko bi postrelili vse, ki si to zaslužijo, še popolnoma uničili nemško industrijo in državo spremenili v kmetijsko. Vendar pa je večina Američanov vztrajala pri sodnem procesu (Sajovic v reviji Radar, 2002: 31). Tudi Winston Churchill se je v imenu Velike Britanije odločno uprl takšnemu načinu zadovoljevanja pravice (Heydecker in Leeb, 1960a: 75). Vendar so se vse države strinjale, da je proces potrebno izpeljati.
8. Ker ni bilo na obzorju videti rešitve problema, je niti igre v roke prevzel Robert Houghwout Jackson, sodnik vrhovnega sodišča ZDA in kasneje glavni tožilec na sodnem procesu v Nürnbergu. 26. junija 1945 mu je uspelo zbrati predstavnike ZDA, Velike Britanije, Francije in Sovjetske zveze na konferenci v Londonu, da bi se dokončno in usklajeno dogovorili glede sodnega procesa. Vendar je do dokončne uskladitve sodelujočih preteklo še kar nekaj časa. Mnenja so se namreč zelo križala, velikokrat tudi ostro trčila skupaj in kazalo je, da se konferenca ne bo »obnesla«. Najbolj pereča vprašanja, o katerih se sodelujoči niso mogli zediniti, so bila:
- a) Kaj naj stori sodišče v primeru, če bi nemška obramba navedla, da so tudi druge države vodile napadalne vojne in zagrešile vojne zločine?
 - b) Kako je mogoče obtožiti in obsoditi ljudi, ki niso zagrešili kriminalnih kaznivih dejanj?
 - c) Ali bi bilo mogoče, da bi politike držav, ki so zdaj zastopane v sodnem zboru, kdaj v prihodnosti poklicali po isti pravici na zagovor?
 - d) Kako je z letalskimi napadi na stanovanjske četrti in na nedolžno civilno prebivalstvo?
- Predvsem vprašanja letalskih napadov niso sprejeli v uradna pogajanja, ker so se vsi udeleženci branili prijete za vroče železo. Glavni tožilec Robert H. Jackson je mnogo let pozneje povedal, da so to vprašanje takrat le obravnavali. Delegati vseh držav so se takrat molče zedinili, da bodo nevshečno zadevo preskočili, ker bi bilo težko razložiti neizbirčna bombardiranja in vojaško nujo.

Ker je bilo tedaj v Londonu veliko emigrantov iz Estonije, Latvije, Litve in Poljske, so se iz teh krogov slišale zahteve, naj odrečejo Sovjetski zvezi pravico vloge sodnika, ker naj bi s Hitlerjem vred septembra 1939 vkorakala na Poljsko ter vodila napadalno vojno zoper Finsko in baltske države (Heydecker in Leeb, 1960a: 78–81).

Britanci in Francozi nad sodnim procesom najprej niso bili preveč navdušeni. To je še posebej veljalo za vodilne politike in gospodarstvenike. Nekaj med njimi jih je namreč v tridesetih letih bolj ali manj sodelovalo s tedanjimi nemškimi oblastniki in to bi lahko med sojenjem prišlo na dan. Bolj so se navduševali nad tako imenovanim »napoleonskim načrtom«, po katerem bi, kot nekoč Napoleona Bonaparteja, naciste aretirali in jih z odlokom dosmrtno internirali na kakšen osamljen otok. Vendar pa so bili Britanci in Francozi zaradi ameriške medvojne in bodoče povojne pomoči povsem pod vplivom Združenih držav Amerike in so zato sprejeli ameriški načrt o sojenju. Američani so uspeli pritegniti k sodelovanju tudi Sovjetsko zvezo in tako so se najmočnejše sile protinacistične koalicije dogovorile, da bodo poraženim nasprotnikom sodile - tudi v imenu ostalih držav protinacistične koalicije (Sajovic v reviji Radar, 2002: 31).

Naj omenim še dejstvo, da takrat popolnega zakonika, ki bi obsegal pravne predpise, po katerih bi se morale ravnati države pri vojskovanju, ni bilo. Sklenjena ni bila nobena meddržavna pogodba o vojnem pravu, ki bi veljala za vse države (Tomšič, 1942: 16).

Obče meddržavno pravo je dopuščalo vojno kot pravno ustanovo, je pa nalagalo državam dolžnost, da se pri vojskovanju ravnajo po določenih predpisih. Vojno pravo je tvorila celotnost teh predpisov o omejitvah in prepovedih, ki so urejale odnose vojskujočih držav med seboj in po katerih so se države bile dolžne ravnati pri vojskovanju (Tomšič, 1942: 11).

Če so bili predpisi vojnega prava kršeni, so nastopile pravne posledice meddržavnopravnega delikta. V trenutku, ko sta se dve strani vojskovali, so bile vojne represalije edino možno prisilno sredstvo zoper kršitve vojnega prava in zato tudi sankcija tega prava. Osnovni pogoj vojnih represalij je bil, da je nasprotnik pred tem kršil katerega od predpisov vojnega prava in s tem storil meddržavnopravni delikt. Vojne represalije se niso smele izvajati neomejeno, ker so zanje veljali zakoni človečnosti in zahteve javne vesti (Tomšič, 1942: 26–28).

Zaradi dejanj, ki so bila v nasprotju z vojnim pravom, je takratno partikularno meddržavno pravo pripisovalo civilnopravno odgovornost države za odškodnino. Država je bila po H IV¹⁶ civilnopravno odgovorna za vsa dejanja, ki so jih storile osebe, ki so pripadale njenim

oboroženim silam, ne glede na to, ali so te osebe delovale na ukaz države ali na »lastno pest«. Država je bila zavezana dati odškodnino za vse kršitve predpisov H IV (Tomšič, 1942: 29). Po meddržavnem pravu je bila državi predpisana kazenskoppravna odgovornost posameznikov za vojne zločine. Za vojni zločin so se označevala dejanja, ki so jih storili pripadniki oboroženih sil vojskujočih se strani s tem, da so prekršili predpise vojnega prava na škodo nasprotnika v spopadu. Kot vojnemu pravu nasprotna dejanja so bila lahko ali vojna dejanja ali obči zločini. Nekateri predpisi vojnega prava so državam izrecno nalagali dolžnost, da kaznujejo osebe, ki so podrejene njihovi oblasti in ki so izvršile dejanje, ki je v nasprotju z vojnim pravom in v škodo sovražnika. Država, v katere škodo je bil storjen zločin, je imela po meddržavnem pravu pravico zahtevati od nasprotne strani, da izpolni obveznosti ter izda in izvršuje ustrezne kazenske predpise. Po vojnem pravu je bila kazensko pristojna tudi tuja država - če je tuja država zasledovala in kaznovala zločinca, njegova domača država ni smela temu ugovarjati. Oškodovana država je smela sama kaznovati pripadnike tujih oboroženih sil zaradi storjenih vojnih zločinov. Kaznovanje vojnih zločincev po takratnem vojnem pravu ni bilo mogoče, če posameznik ni storil dejanja iz svojega nagiba, ampak se je to dejanje lahko pripisalo njegovi državi. Razlog, ki je izključeval kaznovanje, je bilo torej sklicevanje na dejstvo, da je bilo dejanje, ki je v nasprotju z vojnim pravom, izvršeno na povelje. Ni bilo občega predpisa, ki bi določal, da sme prizadeta država zaradi vojnega zločina kazenskoppravno poklicati na odgovor poveljnika, ki je dal to povelje (Tomšič, 1942: 29–31).

Zavezniki so se dogovorili, da bo sedež mednarodnega sodišča v Nürnbergu. Mesto je bilo namreč znano po bleščečih nacističnih paradah. Tu je med drugim slovita nemška režiserka Leni Riefenstahl posnela svoj sloviti dokumentarni film *Zmagoslavje volje*. V Nürnbergu so bili nenazadnje razglašeni tudi nacistični rasni zakoni. Vse naštetu, ob tem da je mesto Nürnberg razpolagalo s kapacitetami, potrebnimi za sodni proces, je botrovalo odločitvi zaveznikov, da prav na kraju nekdanjih zmagoslavij priredijo pogreb nacističnega gibanja (Sajovic v reviji Radar, 2002: 32).

20. novembra 1945 je bilo v sodni palači v Nürnbergu kot v panju. Na tribuni za tisk je bilo prostora za 250 poročevalcev, ki so tja prišli z vsega sveta, da bi bili navzoči na začetku razprave in da bi opisali svojim bralcem vtise o zgodovinskem dogodku. Zanimivo je, da so na sodišče dovolili priti le petim nemškim novinarjem (Heydecker in Leeb, 1960a: 94).

¹⁶ Haaška konvencija (IV.) o zakonih in običajih vojne na kopnem, 1907 (Jogan, 1997: 46).

Obtožnico so sestavile vlade Združenih držav Amerike, Velike Britanije, Francije in Sovjetske zveze, kot že rečeno, tudi v imenu drugih držav, ki so jih prizadeli nacisti (Sajovic v reviji Radar, 2002: 34).

Sovjetsko zvezo sta zastopala na procesu nadomestni sodnik podpolkovnik Aleksander F. Volčkov in sodnik generalmajor Jola T. Nikičenko. Za Veliko Britanijo sta bila tu nadomestni sodnik Norman Birkett in predsednik sodišča lord Geoffrey Lawrence, ameriško stran sta predstavljala nadomestni sodnik John J. Parker in sodnik Francis A. Biddle, Francijo pa nadomestni sodnik Robert Falco in sodnik Henri Donnedieu de Vabres. Glavni tožilec v procesu je bil že omenjeni Američan Robert H. Jackson (Heydecker in Leeb, 1960a: 95, 96, 101).

Obtožnica je bila sestavljena iz štirih točk. V obtožnici so bile vse organizacije in večina posameznikov nemškega Rajha, natančno število obtoženih posameznikov je bilo 23, obtoženih po vseh štirih točkah, druge pa so obtožili glede na njihovo funkcijo in čas, ko so jo opravljali.

Prva točka obtožnice je zajemala zaroto. Po njej naj bi obtoženi v skupnem zarotniškem načrtu skušali z vsemi sredstvi prevzeti oblast, uničiti opozicijo, po nacističnih idejah preurediti oblast, vojsko, gospodarstvo, kulturo, mladino, vzgojo in tako dalje. Skratka, mobilizirati vse razpoložljive vire za zgraditev vojaškega stroja ter z njim osvojiti tuja ozemlja in zaslužniti ali iztrebiti tamkajšnje prebivalstvo.

Druga točka obtožnice se je nanašala na zločine zoper mir. Tožilci so tu obtoženim očitali kršenje mednarodnih pogodb, predvsem haaške in ženevske konvencije o omejitvi sporov, versajski mirovni sporazum, locarnske sporazume iz leta 1925 (Sajovic v reviji Radar, 2002: 34).

S Haaško pogodbo iz leta 1907 so se države zavezale, da ne bodo začele vojne, preden ne obvestijo potencialnega nasprotnika.

Versajska pogodba, podpisana junija leta 1919, je bila kršena:

- a) z zasedbo demilitarizirane cone Porenje,
- b) z aneksijo Avstrije,

- c) s priključitvijo območja Klaipede¹⁷,
- d) s priključitvijo svobodne države Gdansk,
- e) s priključitvijo protektorata Češke in Moravske,
- f) z odpovedjo vojnih mornariških in letalskih določb v tej pogodbi (Heydecker in Leeb, 1960b: 209).

Kršena so bila tudi določila Briand – Kellogovega pakta iz leta 1928, ki v prvi izmed treh točk izrecno obsoja vojno kot sredstvo agresivne politike (Benko, 2000: 199). Poleg tega pa so Nemci kršili še celo vrsto mednarodnih dogovorov, dvostranskih pogodb in paktov (Sajovic v reviji Radar, 2002: 34).

Tretja točka obtožnice je obravnavala vojne zločine, in sicer uničevanje in ropanje na zasedenih ozemljih, zajemanje in streljanje talcev, deportiranje in zapiranje civilnega prebivalstva, bombardiranje mest, potapljanje civilnih ladij, okrutno ravnanje z vojnimi ujetniki in brodolomci, ropanje in uničevanje kulturnega bogastva, izkoriščanje prisilne delovne sile in drugo.

V četrti točki obtožnice je šlo za zločine proti človeštvu. V njej so navedeni pokoli na osvojenih ozemljih, koncentracijska taborišča... Z drugimi besedami povedano, preganjanje, zapiranje in ubijanje civilistov zaradi njihove rasne, verske ali narodne pripadnosti oziroma njihovega političnega ali filozofskega prepričanja¹⁸ (Sajovic v reviji Radar, 2002: 34, 35).

Na kratko sem podal vsebino obtožnice in število obtoženih posameznikov, čeprav se bom v diplomski nalogi osredotočil predvsem na vojne zločine, ki jih obtožnica zajema v tretji točki in nemške vojaške poveljnike, ki so jim sodili zaradi vojnih zločinov v Nürnbergu. Od organizacij bom predstavil sodbo sodišča, ki zadeva vrhovno poveljstvo (OKW) in generalštab nemške vojske.

Ti vojaški poveljniki so bili: maršal Hermann Göring¹⁹, feldmaršal Wilhelm Keitel, admiral Karl Dönitz, admiral Erich Raeder in general Alfred Jodl.

V nadaljevanju diplomske naloge bom obravnaval tudi obtožnice, kraje sojenja in sodbe za naslednje nemške vojaške poveljnike²⁰, obtožene za vojne zločine: feldmaršala Alberta

¹⁷ Klaipeda je mesto v današnji Litvi (op.a.).

¹⁸ Tu je šlo za do takrat še neobravnavano formulacijo (op.a.).

¹⁹ Hermann W. Göring ni bil častnik v pravem smislu te besede, je bil pa vrhovni poveljnik nemškega vojnega letalstva (Luftwaffe), zato ga v svoji nalogi tudi obravnavam (op.a.).

Kesselringa, generala Antona Dostlerja, feldmaršala Wilhelma Lista, generala Maximiliana von Weichsa, generala Lotharja Rendulica, generala Walterja Kuntzeja, generala Hermanna Foertscha, generala Franza Böhmeja, generala Helmuta Felmyja, generala Huberta Lanza, generala Ernsta Dehnerja, generala Ernsta von Leyserja, generala Wilhelma Speidela, generala Kurta von Geitnerja, generala von Mackensna, generala Maelzerja in nekatere druge.

5. 1. HERMANN WILHELM GÖRING

Hermann Wilhelm Göring je med prvo svetovno vojno dobil najvišje odlikovanje za pogum v zraku, bil je namreč zelo uspešen pilot. Leta 1922 je pristopil v nacistično stranko. Takrat je prevzel poveljstvo nad poulično bojno organizacijo SA. Po neuspelem Hitlerjevem Münchenskem pivniškem puču leta 1923, v katerem je bil ranjen, je pobegnil iz države (Oxfordova enciklopedija zgodovine, 1993: 91). Poleg tega je bil Göring svetovalec, aktivni zastopnik Hitlerja in eden prvih voditeljev nacističnega gibanja. Kot Hitlerjev politični namestnik je bistveno pripomogel, da so nacisti leta 1933 prišli do oblasti in naloženo mu je bilo, da je to oblast utrjeval in širil nemške oborožene sile. Vzpostavil je gestapo²¹, ustvaril prva koncentracijska taborišča, ki jih je leta 1934 prepustil Himmlerju. Istega leta je izpeljal Röhmovo čistko²² in vodil umazane igre, ki so pripeljale do odstranitve von Blomberga in von Fritscha iz kopenske vojske (Gilbert, 1981: 270). Hitler je Göringu zaupal izvedbo štiriletnega gospodarskega načrta in do leta 1943 je usmerjal nemško gospodarstvo. Leta 1937 je postal zunanji minister, naslednje leto pa Hitlerjev prvi namestnik. Zaradi vse hujše zasvojenosti z narkotiki je Hitler Göringa leta 1943 razrešil vseh dolžnosti. Ko pa je leta 1945 samovoljno skleniti mir z zahodnimi zavezniki, ga je dokončno odpustil (Oxfordova enciklopedija zgodovine, 1993: 91).

Hermann W. Göring je bil med leti 1932 in 1945 član NSDAP²³, državni vodja SA, general SS, član in predsednik državnega zbora, pruski notranji minister, predsednik pruske policije in

²⁰ Naj na tem mestu omenim dejstvo, da je o določenih nemških vojaških poveljnikih in sodnih procesih zoper njih mogoče najti zelo veliko literature, medtem ko je za nekatere literature bore malo in temu bo na žalost prilagojeno tudi moje opisovanje sodnih procesov zoper njih.

²¹ Gestapo – Geheime Staatspolizei, nacionalsocialistična državna tajna policija (Elste, Koschat, Filipič, 2002: 216).

²² Noč dolgih nožev (29. in 30. junija 1934), ime, s katerim je Adolf Hitler poimenoval konec tedna, ko so njegovi privrženci po vsej Nemčiji zagrešili številne umore. Šlo je za uničenje enot SA (Sturmabteilung – jurišni oddelek) oziroma tako imenovane »rjavosrajčnike«, ki jih je vodil Ernst Röhm. Hitler je sporočil, da je bilo 77 ljudi usmrčenih zaradi domnevnega zarotništva (Oxfordova enciklopedija zgodovine, 1993: 196).

²³ NSDAP – Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, Nemška nacionalsocialistična delavska stranka (Elste, Koschat, Filipič, 2002: 217).

načelnik pruske tajne državne policije, predsednik pruskega državnega sveta, poverjenik za štiriletko, državni minister za letalstvo, predsednik ministrskega sveta za obrambo države, član tajnega vladnega sveta, načelnik koncerna »Hermann Göring« in Hitlerjev designirani naslednik.

Hermann Wilhelm Göring je bil na sodnem procesu v Nürnbergu obtožen po vseh štirih točkah obtožnice (Heydecker in Leeb, 1960b: 200).

5. 2. *WILHELM BODEWIN JOHANN GUSTAV KEITEL*

Wilhelm Keitel; feldmaršal, ki je bil načelnik štaba vrhovnega poveljstva nemških oboroženih sil med leti 1938 in 1945 (Oxfordova enciklopedija zgodovine, 1993: 134). V prvi svetovni vojni je Keitel služil kot artilerijski oficir. Od leta 1929 do leta 1938, ko je bil imenovan za načelnika štaba vrhovnega poveljstva nemških oboroženih sil, je deloval najprej kot načelnik vojaškega organizacijskega oddelka, kasneje pa kot načelnik urada oboroženih sil na vojaškem ministrstvu. Bil je Hitlerjev najpomembnejši in najbližji vojaški svetovalec in po mnenju večine nemških visokih oficirjev povsem podložen Hitlerjevim željam in navdušen izvršitelj njegovih ukazov. Keitel je med drugim podpisal in posredoval mnoge dokumente, ki so se, v sodelovanju z SS oddelki, nanašali na poboje poljske inteligence, civilnega prebivalstva v Sovjetski zvezi, Židov, partizanov in podobno (<http://www.ess.uwe.ac.uk/genocide/bioprofiles.htm>). 8. maja 1945 je Wilhelm Keitel podpisal brezpogojno kapitulacijo Nemčije (Leksikon Cankarjeve založbe, 1976: 428).

Wilhelm Keitel je bil od leta 1938 do leta 1945 načelnik vrhovnega poveljstva nemške vojske, član tajnega vladnega sveta in član ministrskega sveta za obrambo države.

Wilhelm Keitel je bil na sodnem procesu v Nürnbergu obtožen po vseh štirih točkah obtožnice (Heydecker in Leeb, 1960b: 201).

5. 3. ALFRED JODL

Alfred Jodl; general, ki je bil vso drugo svetovno vojno načelnik generalštaba nemških oboroženih sil in najbližji Hitlerjev svetovalec za strateška vprašanja. Iz Jodlovih dnevnikov, ki jih je pisal med drugo svetovno vojno, je mogoče razbrati njegovo sokrivdo pri storjenih vojnih zločinih nemške vojske. Po njegovem priporočilu so izvajali bombne ofenzive na britanska mesta, med drugim je tudi podpisoval ukaze o usmrčitvi vojnih ujetnikov (Oxfordova enciklopedija zgodovine, 1993: 121).

Alfred Jodl je bil med letoma 1932 in 1945 podpolkovnik v operativnem oddelku vojske, načelnik operativnega oddelka vrhovnega poveljstva vojske in načelnik vodstvenega štaba vojske.

Alfred Jodl je bil na sodnem procesu v Nürnbergu obtožen po vseh štirih točkah obtožnice (Heydecker in Leeb, 1960b: 200).

5. 4. ERICH RAEDER

Erich Raeder je vstopil v nemško mornarico leta 1894. V prvi svetovni vojni je bil Erich Raeder vodja štaba admirala Hipperja. Leta 1925 je bil povišan v viceadmirala (<http://www.ess.uwe.ac.uk/genocide/bioprofiles.htm>). Od leta 1928 pa je bil Raeder vrhovni poveljnik nemške mornarice, ki jo je v nasprotju z versajskim mirom skrivaj ponovno utrdil. V tridesetih letih je pripravil tako imenovani načrt Z za sestavo flote, ki bi lahko kljubovala Veliki Britaniji. Še preden je lahko ta načrt uresničil, se je začela druga svetovna vojna. Januarja 1943, potem ko je Hitler izrazil nezadovoljstvo s floto zaradi neuspešnega boja proti zavezniškim konvojem, je Raeder odstopil in zamenjal ga je admiral Karl Dönitz (Oxfordova enciklopedija zgodovine, 1993: 228).

Erich Raeder je bil od leta 1928 do 1945 vrhovni poveljnik nemške vojne mornarice (veliki admiral), admiral – inšpektor nemške vojne mornarice in član tajnega vladnega sveta.

Erich Raeder je bil na sodnem procesu v Nürnbergu obtožen po prvih treh točkah obtožnice (Heydecker in Leeb, 1960b: 201).

5. 5. KARL DÖNITZ

Vrhovni poveljnik nemške vojne mornarice od leta 1943 (Leksikon Cankarjeve založbe, 1976: 198). V prvi svetovni vojni je služil najprej v sekciji pomorske zračne obrambe, kasneje pa na področju podmorniških enot nemške vojne mornarice. Od septembra 1935 je deloval na področju razvoja in uveljavljanja oboroževanja podmornic. V čin viceadmirala so ga povišali leta 1940, v admiral leta 1942 in velikega admirala leta 1943, ko je tudi nasledil vrhovno poveljstvo nemške vojne mornarice od Ericha Raederja (<http://www.ess.uwe.ac.uk/genocide/bioprofiles.htm>). Hitler ga je imenoval za svojega naslednika na čelu države, kar je Dönitz po Hitlerjevem samomoru leta 1945 kratek čas tudi bil. Karl Dönitz je pooblastil generala Jodla za podpis kapitulacije (Leksikon Cankarjeve založbe, 1976: 198).

Karl Dönitz je bil od leta 1932 do 1945 poveljnik podmorniške flotilje Weddingen, poveljnik podmornic in vrhovni poveljnik nemške vojne mornarice (veliki admiral). Dönitz je bil tudi Hitlerjev svetovalec in Hitlerjev naslednik na čelu nemške države.

Karl Dönitz je bil na sodnem procesu v Nürnbergu obtožen po prvih treh točkah obtožnice (Heydecker in Leeb, 1960b: 199).

6. KRIVDA ALI NEKRIVDA POSAMEZNIH OBTOŽENCEV TER OBSODBE NA GLAVNEM NÜRNBERŠKEM PROCESU

Sodišče je obravnavalo nekatere ugovore obrambe obtoženih nemških častnikov. Prvi ugovor obrambe obtožencev je bil, da zločina ni mogoče kaznovati brez poprejšnjega zakona: *nullem crimen sine lege* – ni je krivde brez zakona in *nulla poena sine lege* – ni je kazni brez zakona. Sodišče je menilo, da so obtoženci vedeli za pogodbe, ki jih je Nemčija podpisala in po katerih je vojna kot sredstvo za poravnavanje mednarodnih sporov nezakonita, tako da bi morali vedeti, da kršijo mednarodno pravo.²⁴

²⁴ Procesi zoper vojne zločince so bili pogosto tarča kritik zaradi *ex post facto* (retroaktivnega) apliciranja zakonov za dejanja, katerih kaznivost ni bila jasno določena v času, ko so bila ta dejanja storjena. To dejstvo je bilo predvsem omenjeno s strani obrambe obtoženih posameznikov na sodnem procesu v Nürnbergu. Obramba obtožencev je namreč menila, da zaradi nejasno določenih in pomanjkljivih zakonov mednarodnega prava pred

Naslednji ugovor se je nanašal na to, da se mednarodno pravo nanaša samo na suverene države in ne na posameznike. Sodišče je odločilo, da so zločine zoper mednarodno pravo zagrešili ljudje in ne abstraktna bitja (Heydecker in Leeb, 1960b: 210).

Ugovor, da so obtoženci delovali na Hitlerjevo povelje, je bil upoštevan v 8. členu statuta mednarodnega sodišča, ki tega dejstva ne označuje kot izločitveno, pač pa kot morebitno olajševalno okoliščino pri odmeri kazni (Jogan, 1997: 170).

Po 26. členu statuta je moral sodni izrek o kazni navesti odločilne razloge za ugotovitev krivde ali nekrivde obtožencev. Mednarodno sodišče v Nürnbergu se je takole odločilo glede krivde posameznih obtožencev (Heydecker in Leeb, 1960b: 222). Osredotočil se bom na obtožene vojaške poveljnike in obrazložitve sodišča glede krivde le – teh po tretji točki obtožnice, ki je obravnavala vojne zločine.

6. 1. HERMANN WILHELM GÖRING

Hermann W. Göring je bil spoznan za krivega po vseh štirih točkah obtožnice. Kot obrazložitev pod tretjo točko obtožnice je sodišče navedlo: »Göring je sam priznal soodgovornost pri izkoriščanju suženjskih delavcev. Kot generalni pooblaščenec za štiriletni plan je dal smernice za ropanje v zasedenih deželah. Pregarjal je Žide, zlasti iz gospodarskih pobud. Svoja hudodelstva je javno priznal. Njegova krivda je po svoji grozotnosti edinstvena.« (Heydecker in Leeb, 1960b: 225). Med priključitvijo Avstrije je bil Göring osrednja osebnost in voditelj. V noči pred vdorom v Čehoslovaško in priključitvijo Češke in Moravske na konferenci med Hitlerjem in češkim predsednikom Hacho je zagrozil, da bo bombardiral Prago, če Hacha ne bo popustil. Poveljeval je nemškemu vojnemu letalstvu med napadom na Poljsko in v vseh agresivnih vojnah, ki so sledile (Gilbert, 1981: 270).

Hermann Wilhelm Göring je bil obsojen na smrt z obešenjem. Göring je podal prošnjo sodišču, ali mu lahko kazen spremenijo v kazen z ustrelitvijo. Sodišče je prošnjo zavrnilo (Sajovic v reviji Radar, 2002: 41). V noči s 14. na 15. oktober 1946 je Hermann W. Göring v svoji celici napravil samomor. Zaužil je ciankalij (Gilbert, 1981: 268).

letom 1945 obtoženci niso mogli vedeti, da so s svojimi dejanji kršili zakone mednarodnega prava (Simpson v McCormack in Simpson, 1997: 13).

6. 2. WILHELM BODEWIN JOHANN GUSTAV KEITEL

Feldmaršal Wilhelm Keitel je bil s strani mednarodnega sodišča spoznan za krivega po vseh štirih točkah obtožnice. Glede tretje točke obtožnice je sodišče navedlo naslednje: »Keitel je izdal povelje, naj ujete padalce izročajo organom SD²⁵, potrdil je Hitlerjevo povelje o komandosih, čeprav je vedel, da to ni pravično. Ko je admiral Canaris²⁶ priglasil mednarodnopravne pomisleke zoper kruto ravnanje s sovjetskimi vojnimi ujetniki, je Keitel dobesedno zapisal: »Pomisleki izhajajo iz vojaških pojmovanj o viteški vojni! Tu pa gre za uničenje nekega svetovnega nazora. Zato ukrep odobravam in ga krijem!« (Heydecker in Leeb, 1960b: 227). Dne 16. septembra 1941 je Keitel zapovedal, naj za vsakega napadenega ali ubitega nemškega vojaka pobijejo 50 do 100 komunistov. Podpisal je tudi povelje, da je treba postreliti civilne osebe, ki so osumljene prestopkov zoper nemško vojsko; ustreliti jih je treba brez sodnega postopka. Tudi na povelju »Nacht und Nebel Erlass« je bil Keitlov podpis. Keitel ni tajil svojih nagnjenj k hudodelstvom, skliceval pa se je na »zapoved od zgoraj«, kar pa po 8. členu statuta ni dopustno za obrambo« (Heydecker in Leeb, 1960b: 227).

Wilhelm Keitel je bil obsojen na smrt z obešenjem. Tudi on je, kot Göring, podal prošnjo za spremembo sodbe v smrt z ustrelitvijo, vendar jo je sodišče zavrnilo (Sajovic v reviji Radar, 2002: 41). Wilhelma Keitla so obesili v zgodnjih jutranjih urah 16. oktobra 1946 v zaporu v Nürnbergu (Heydecker in Leeb, 1960b: 179).

6. 3. ALFRED JODL

General Alfred Jodl je bil spoznan za krivega po vseh štirih točkah obtožnice. Kot obrazložitev k tretji točki obtožnice je mednarodno sodišče v Nürnbergu navedlo naslednje: »Jodl je podpisal povelje o komandosih v dodatni izjavi, ki je bila namenjena poveljujočim častnikom. Ko je šlo za odpoved ženevske konvencije, je zastopal mnenje, da bi bila škoda večja kakor korist. Jodl je izjavil, da je treba z brezčustveno silo in odločnostjo napredovati na Danskem, v Franciji in na Nizozemskem, da bo mogoče dograditi atlantski obrambni zid. Jodl je zapovedal leta 1944 evakuacijo vsega prebivalstva iz severne Norveške in požig njihovih domačij. Jodl se sklicuje na 'povelja od zgoraj'; s tem se ne more opravičiti. Še nikoli niso od

²⁵ SD – Sicherheitsdienst, varnostna služba (Elste, Koschat, Filipič, 2002: 217).

kakega vojaka zahtevali, da bi sodeloval pri takih hudodelstvih,« (Heydecker in Leeb, 1960b: 226).

Alfreda Jodla je sodišče obsodilo na smrt z obešenjem. Tudi on je, tako kot Göring in Keitel, podal prošnjo, da bi namesto na vislice stopil pred strelski vod. Tudi njegovo prošnjo je sodišče zavrnilo (Sajovic v reviji Radar, 2002: 41). Alfreda Jodla so obesili v ranih jutranjih urah 16. oktobra 1946 (Heydecker in Leeb, 1960b: 180).

6. 4. ERICH RAEDER

Admiral Erich Raeder je bil spoznan za krivega po prvih treh točkah obtožnice, po četrti točki namreč ni bil obtožen. V obrazložitvi k tretji točki obtožnice je mednarodno sodišče menilo: »Raeder je vodil neomejeno podmorniško vojskovanje, ki je privedlo do potapljanja neoboroženih trgovskih ladij in obstreljevanja brodolomcev. Raeder je priznal, da je povelje o komandosih, ki se ni izrecno nanašalo na pomorsko vojskovanje, posredoval dalje in pri Hitlerju ni ugovarjal« (Heydecker in Leeb, 1960b: 228).

Erich Raeder je bil obsojen na dosmrtno ječo. Po obsodbi so ga z ostalimi obsojenci na zaporne kazni prepeljali v Berlin, v zapor Spandau. Zapor Spandau so za ta namen popolnoma izpraznili, tako da so bili v njem zaprti le obsojenci z glavnega nürnberškega procesa (Sajovic v reviji Radar, 2002: 40–41).

6. 5. KARL DÖNITZ

Admiral Karl Dönitz je bil obtožen po prvih treh točkah obtožnice. Sodišče ga je spoznalo za nedolžnega po prvi točki, krivega pa po drugi in tretji točki obtožnice. Obrazložitev k tretji točki obtožnice se je glasila: »Sodba obširno obravnava vprašanje, ali je podmorniška vojna, ki jo je uvedel Dönitz, kršila mornariški dogovor iz leta 1936 in ali je to vojno hudodelstvo. Ugotavlja, da Dönitza za njegovo podmorniško vojskovanje zoper oborožene britanske trgovske ladje ni mogoče okriviti. Drugo pa je po mnenju sodišča njegovo povelje: potapljati ladje brez opozorila, če plovejo v operacijskem območju. To je bila očitna kršitev

²⁶ Wilhelm Canaris (1887 – 1945), admiral; od 1938 vodja protivohunske službe v vrhovnem poveljstvu nemške

mornariškega protokola iz leta 1936; prav tako tudi povelje, da ne smejo reševati nobenega preživelega brodolomca. Ker pa ni samo Nemčija vodila neomejene podmorniške vojne, ne bo sodišče opiralo Dönitzu odmerjene kazni na njegove kršitve določb, veljavnih za podmorniško vojno. Ko je bil Dönitz postavljen za vrhovnega poveljnika, je posredoval naprej Hitlerjevo povelje o komandosih in je torej zanj odgovoren. Leta 1945 je podal zelo dvorezno izjavo, ko ga je Hitler vprašal za nasvet, ali bi odpovedal ženevsko konvencijo. Toda sodišče upošteva, da so z ujetimi britanskimi pomorščaki ravnali strogo po konvenciji; to velja za olajševalno okoliščino« (Heydecker in Leeb, 1960b: 223).

Karla Dönitza je mednarodno sodišče v Nürnbergu obsodilo na deset let zapora, ki jih je nato prestajal v kaznilnici Spandau. Leta 1956, ko mu je kazen potekla, je bil izpuščen. Vse do svoje smrti leta 1980 se je redno udeleževal srečanj podmorničarjev, ki jim je poveljeval med drugo svetovno vojno (Sajovic v reviji Radar, 2002: 40–41).

6. 6. SODBA GENERALŠTABU IN VRHOVNEMU POVELJSTVU NEMŠKE VOJSKE

Mednarodno vojno sodišče v Nürnbergu se ni pridružilo nazoru tožilstva, da bi bila generalštab in vrhovno poveljstvo nemške vojske zločinska organizacija, ker po mnenju sodišča nista bila ne organizacija ne skupina. Tisti posamezniki, ki so bili obtoženi, so bili vojaški voditelji Nemčije na najvišjih položajih. Njihova dejavnost je bila tako v pehoti, mornarici in letalstvu enaka kot v drugih državah. To ni bila organizacija, temveč zbor visokih vojaških dostojanstvenikov. Sodišče je zato izjavilo, da generalštab in vrhovno poveljstvo nemške vojske nista zločinska organizacija (Heydecker in Leeb, 1960b: 221, 222). Sodba pravi dobesedno: »Sodišče je slišalo mnoge izpovedbe prič, kako so sodelovali ti oficirji pri načrtovanju in vodenju napadalne vojne ter pri vojnih zločinih in zločinih zoper človečnost. V veliki meri so bili odgovorni za stiske in nadloge, ki so se zgrnile nad milijone mož, žena in otrok. Sramotno so omadeževali vojaško viteštvo.« (Heydecker in Leeb, 1960b: 222). Obsodba tudi navaja, da bi brez njihovega vojaškega vodstva napadalni nagoni Hitlerja in njegovih nacističnih pajdašev ostali akademski in jalovi. Mnogi od teh mož so z vojaško prisego pokorščine uganjali burko: kadar je to ustrezalo njihovi obrambi, so izjavljali, da so morali ubogati; če pa so jim očitali Hitlerjeve brutalne zločine, za katere so - kakor je bilo dokazano - dobro vedeli, so izjavili, da so odrekli pokorščino. »Resnica je, da so živo

vojske; sodeloval v zaroti proti Hitlerju (Leksikon Cankarjeve založbe, 1988: 135).

sodelovali pri vsem tem hudodelništvu ali pa so molče soglašali, ko so vpričo njih počenjali tako široko zasnovane in tako grozotne zločine, kakršnih svet še ni videl« (Heydecker in Leeb, 1960b: 222).

6. 7. LOČENO MNENJE SOVJETSKEGA SODNIKA

Sovjetski sodnik Jola T. Nikičenko je po anglosaškem pravu izkoristil možnost in podal ločeno mnenje k sodbi, ki jo je sprejela večina. Predvsem se ni strinjal z razsodbo sodišča, ki vrhovnega poveljstva in generalštaba nemške vojske ni spoznalo za zločinski organizaciji. Po mnenju sovjetskega sodnika je bila ta sodba nepravilna, kajti obstajalo naj bi zelo veliko dokazov, ki so kazali na nasprotno (Heydecker in Leeb, 1960b: 232).

7. SODNI PROCES ZOPER FELDMARŠALA ALBERTA KESSELRINGA

Albert Kesselring je v prvi svetovni vojni služil kot pehotni oficir (<http://germanyinworldwar2.com/generals.htm>). Leta 1933 se je pridružil nemškemu vojnemu letalstvu, kjer je leta 1936 postal načelnik vrhovnega poveljstva (<http://www.ehistory.com/wwii/PeopleView.efm?PID=202>). V prvih letih druge svetovne vojne je imel Kesselring pomembno vlogo pri delovanju nemškega vojnega letalstva na Poljskem, v Franciji in v bitki za Veliko Britanijo. Leta 1941 je bil imenovan za vrhovnega poveljnika nemških oboroženih sil v severni Afriki (<http://germanyinworldwar2.com/generals.htm>). Od leta 1943 do leta 1945 je poveljeval nemškim oboroženim silam v Italiji, leta 1945 pa nemškim silam na zahodni fronti (Oxfordova enciklopedija zgodovine, 1993: 136).

Feldmaršalu Albertu Kesselringu je sodilo britansko vojaško sodišče v Benetkah. Proces je potekal od 17. februarja do 7. maja 1947. Obtožnica je bila sestavljena iz dveh točk; prva točka se je nanašala na pobjo 335 italijanskih talcev v Ardeatinskih jamah blizu Rima. Druga točka obtožnice pa je zajemala represivno pobijanje italijanskih civilistov.

Pod prvo točko obtožnice je šlo za bombni napad na nemške policiste v rimski ulici Rosella, v kateri je umrlo 33 nemških vojakov. Hitler je Kesselringu zapovedal povračilne ukrepe in sicer v razmerju deset proti ena, se pravi za vsakega ubitega nemškega policista je bilo treba ubiti deset italijanskih talcev. Ukaz je predal naprej poveljniku 14. armade generalu Eberhardu von Mackensenu in ga zadolžil za izvedbo. Feldmaršal Kesselring je še isti dan dobil ukaz, naj izvedbo represalij prepusti oddelkom SD na tem področju, ki jim je poveljeval podpolkovnik Kappler. Kasneje so v Ardeatinskih jamah pobili 335 talcev. Kesselringova obramba je temeljila na dejstvu, da je poveljnik oddelkov SD ukazal talce izbrati med italijanskimi zaporniki, ki bi bili ali pa so že bili obsojeni na smrtne kazni. Poleg tega pa se je želel oprati krivde tudi z izmikanjem, češ da je ukaz zgolj posredoval oddelkom SD, ki so usmrtitve izvršili, in tako s tem primerom ni imel nobene druge zveze. Glavni sodnik je menil, da so bile represalije v razmerju ena proti deset vsekakor pretirane. Toda kljub temu bi morali Nemci ubiti 330 talcev in ne 335, kot so jih dejansko. Torej je bilo pet italijanskih talcev po mnenju sodnika umorjenih (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/kesselring.htm>).

Druga točka obtožnice proti feldmaršalu Kesselringu je govorila o represivnih ukrepih, ki jih je zapovedal kot povračilne ukrepe na delovanja italijanskih partizanov zoper Nemce. Feldmaršal Keitel je 1. maja 1944 obtoženemu poslal ukaz, v katerem mu je dal vsa pooblastila v boju zoper italijanske partizane, ki so takrat predstavljali resno grožnjo varnosti nemških oboroženih sil na področju Italije. V ta namen je bilo naloženo vsem enotam SS in nemškim policijskim silam na tem področju, da preidejo pod poveljstvo obtoženega. 17. junija 1944 je feldmaršal Kesselring izdal ukaz, v katerem je zahteval neizprosni boj z vsemi razpoložljivimi sredstvi zoper italijanske partizane. V ukazu je bilo tudi navedeno, da bo osebno zaščitil slehernega poveljnika, ki bo v boju proti partizanom uporabil sredstva, ki bi prešla meje »dovoljenega«. 1. julija 1944 je feldmaršal Kesselring izdal ukaz, s katerim je zapretil, da bo določen del lokalnega moškega dela prebivalstva aretiran na območju, kjer delujejo partizanske enote. Če bi se aktivnosti partizanov nadaljevale, bi bili aretirani civilisti postreljeni. V primeru, da bi na nemške enote streljali iz kakšne vasi ali naselja, bo le – to požgano. Zavezniki partizanov bodo javno obešeni.

Obramba feldmaršala Kesselringa je temeljila na tem, da obtoženi ni ukazal nikakršnih neprimernih ukazov, vendar je tožilstvo te navedbe izpodbilo, predvsem z že prej omenjenimi ukazi obtoženega z dne 17. junija in 1. julija. Sodišče je presodilo v prid tožilstva (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/kesselring.htm>).

Feldmaršala Alberta Kesselringa so spoznali za krivega po obeh točkah obtožnice in je bil 7. maja 1947 obsojen na smrt z ustrelitvijo. 4. julija 1947 so mu kazen spremenili v dosmrtno ječo (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/warcrimgenrls.htm>).

8. SODNI PROCES PROTI GENERALOMA EBERHARDU von MACKENSENU IN KURTU MAELZERJU

Sojenje omenjenima generaloma je potekalo pred britanskim vojaškim sodiščem v Rimu od 18. do 30. novembra leta 1946. Obtožena generala je obtožnica bremenila vojnega zločina, in sicer sodelovanja pri represivnem poboju 335 Italijanov v Ardeatinskih jamah. 23. marca leta 1944 se je zgodil že omenjeni bombni napad na nemške policiste v ulici Rosella v Rimu. Hitler je vrhovnemu poveljniku nemških oboroženih sil v Italiji feldmaršalu Kesselringu zapovedal povračilne ukrepe. Kesselring je predal povelje generalu Eberhardu von Mackensenu, takratnemu poveljniku 14. armade, v katere operacijski sektor je spadalo glavno mesto Italije. General von Mackensen je kontaktiral vojaškega poveljnika mesta Rim, generala Kurta Maelzerja, in se pozanimal, ali je v rimskih zaporih zadostno število ljudi, obsojenih na smrtne kazni, da bi zapolnili kvoto, ki jo je določil Hitler. General Maelzer je za to nalogo zadolžil podpolkovnika Kapplerja, poveljnika oddelkov SD v Rimu, v katerega delovni sektor so spadali tudi vsi rimski zapori. Tako obramba obtoženih generalov, kot tudi tožilstvo sta se strinjali z do tu navedenimi dejstvi. Od tu naprej pa je prišlo do razhajanj. Tožilstvo je trdilo, da je podpolkovnik Kappler sporočil obtoženima generaloma, da ima v zaporih na razpolago 280 ljudi, ki si »zaslužijo« smrt. V to kategorijo naj bi spadali že obsojeni na smrt, obsojeni na dolge zaporne kazni in ljudje, ki so v zaporu, ker so bili partizani ali pa so izvedli kakšno sabotažo.

Obramba obtoženih generalov je ugovarjala, da je podpolkovnik Kappler zavedel vojaške poveljnike s tem, ko je sporočil feldmaršalu Kesselringu, da ima na voljo zadostno število ljudi za izvedbo povračilnih ukrepov. Podpolkovnik Kappler naj bi tudi obljubil generalu von Mackensenu, da bo v primeru, če ne bo imel dovolj ljudi za izvedbo povračilnih ukrepov, v poročilu navedel, da je bilo ustreljenih zadostno število talcev. Obramba generalov in tožilstvo sta se strinjali, da je podpolkovnik Kappler obvestil obtožena generala, da so bili

med ljudmi, ki so bili določeni za ustrelitev, le štiri takšni, ki so bili povezani z bombnim napadom na nemške policiste.

Po mnenju tožilstva je bil rezultat ukazov obtoženih generalov vesplošni masakr oddelkov SD, dne 24. marca 1944, pod poveljstvom podpolkovnika Kapplerja. Med ubitimi so bili namreč štirinajstletni fant, sedemdesetletni mož, moški, ki je bil pred kratkim oproščen krivde in 57 Židov, ki niso imeli nikakršne zveze s partizanskimi aktivnostmi. Nekateri od njih niso bili niti državljani Italije. Poleg tega je tožilstvo navedlo, da je bilo preveč ljudi ubitih, namesto 330 so jih usmrtili 335.

Tako general von Mackensen kot general Maelzer se nista izgovarjala na izvrševanje ukazov. Po mnenju obeh se jima je zdel povračilni ukrep utemeljen, kajti pred bombnim napadom v ulici Rosella, so bile nemške oborožene sile v Rimu izpostavljene številnim napadom, katere so lahko zaustavili le drastični povračilni ukrepi. Obtožena generala sta odločno zanikala, da bi na kakršenkoli način vedela, kako so bili povračilni ukrepi izvedeni. Za potrditev nasprotnega zavezniki niso našli nobenih dokazov.

Kljub vsemu sta bila oba obtožena generala, general Eberhard von Mackensen in general Kurt Maelzer, spoznana za kriva in 30. novembra 1946 obsojena na smrt z ustrelitvijo. Obema so 4. julija 1947 kazen spremenili v dosmrtno ječo (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/mackensen.htm>).

Naj omenim še podatek, da je ameriško vojaško sodišče generala Kurta Maelzerja pred tem, natančneje 14. septembra 1946, obsodilo na deset let zapora. Sojenje je potekalo v Firencah, general pa so obtožili in spoznali za krivega, ker je prisilil ameriške vojne ujetnike v korakanje po rimskih ulicah (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/warcrimgenrls.htm>).

9. SODNI PROCES ZOPER GENERALA ANTONA DOSTLERJA

Proces proti generalu Antonu Dostlerju je potekal v Rimu pred ameriško vojaško komisijo od 8. do 12. oktobra leta 1945.

Generala Antona Dostlerja, ki je bil med drugo svetovno vojno poveljnik 75. nemškega pehotnega korpusa, je obtožnica bremenila, da je ukazal ustrelitev petnajstih pripadnikov ameriške vojske, od tega dveh častnikov (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/dostler.htm>).

S tem je prekršil pravila haške konvencije (IV.) iz leta 1907, ki govori o zakonih in običajih vojne na kopnem (Jogan, 1997: 46). Skupino ameriških vojakov, ki so jih zajele enote pod poveljstvom generala Dostlerja, so na ukaz obtoženega usmrtili 26. marca 1944 v bližini italijanskega mesta La Spezia (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/dostler.htm>).

Odvetnik generala Dostlerja se je pri obrambi svojega klienta skliceval na tri točke. Ugovarjal je sojenju pred vojaško komisijo in zahteval vojaško sodišče, ki bi zagotavljalo večjo jamstvo in nepristranost. Poleg tega je Dostlerjev branilec ugovarjal, da ta vojaška komisija ni bila legalno postavljena. Tretji argument obrambe je temeljil na sklicevanju na zapovedi od zgoraj, se pravi, da je general Anton Dostler le izpolnjeval povelja, ki so mu jih ukazali nadrejeni in naj s tem ne bi bil odgovoren za storjene zločine.

Primer je temeljil na poteku dogodkov, ki so si sledili od prijetja skupine ameriških vojakov, do njihovega zaslišanja in usmrtitve. Ukaz za ustrelitev je podpisal obtoženi general Dostler. Glavni argument tožilstva je bil, da bi morali biti zajeti in kasneje ustreljeni vojaki, ki so bili oblečeni v uniforme ameriške vojske in so bili na vojaški misiji, obravnavani kot vojni ujetniki. Njihova ustrelitev brez ustreznega sodnega procesa je bila v nasprotju s haško konvencijo in pravili mednarodnega prava.

Obramba generala Dostlerja se ni strinjala s temi trditvami tožilstva, ker po njenem mnenju ameriški vojaki niso nosili jasno razpoznavnih vojaških oznak in tako niso bili upravičeni do statusa vojnih ujetnikov, poleg tega pa je bil cilj njihove misije sabotaža. Nadalje je obramba, kot sem že omenil, trdila, da je general Dostler zgolj izpolnjeval povelja, ki jih je prejel od nadrejenih. Generalu Dostlerju sta bila nadrejena general von Zangen in feldmaršal Kesselring, ki je bil vrhovni poveljnik nemških oboroženih sil v Italiji. General von Zangen je nastopil kot priča v procesu in je odločno zanikal, da bi generalu Dostlerju ukazal ustrelitev zajetih ameriških vojakov. Je pa pritrdil generalu Dostlerju, da so morali vsi častniki leta 1934 priseči brezpogojno zvestobo in izpolnjevanje povelj Adolfu Hitlerju

(<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/dostler.htm>). Zanimivo je, da so pripadniki nemških oboroženih sil prisegli zvestobo neposredno Adolfu Hitlerju in ne nemški državi ali ustavi. Ker so bili nemški vojaški poveljniki veliki tradicionalisti in so se te prisege trdno držali, so podzavestno postali osebno orodje Adolfa Hitlerja

(<http://www.historyplace.com/worldwar2/timeline/becomes.htm>).

General Dostler se je skliceval na Hitlerjev ukaz z dne 18. oktobra 1942, po katerem je bilo treba zajete posebne oddelke (tako imenovane komandose) nemudoma predati enotam SD oziroma jih v primeru spopada ali poskusa bega uničiti. Obramba pa se je sklicevala na odstavek Hitlerjevega ukaza, s katerim je s sojenjem pred vojaškim sodiščem grozil vsem častnikom, ki ne bi izpolnili zadanih ukazov. Kot priča v procesu je nastopil tudi general von Saenger, ki je na vprašanje, ali ve za kakšen primer ustrelitve nemškega generala zaradi neizpolnitve omenjenega Hitlerjevega ukaza, odgovoril, da je bil eden general zanesljivo ubit, ni pa vedel, za katerega generala natančno je šlo. Obramba generala Dostlerja je v prid generalu omenila tudi priročnik ameriške vojske za vojskovanje na kopnem, v katerem je pisalo, da posamezni častniki ne bodo odgovarjali za vojne zločine, ki bi jih storili na ukaz svojih nadrejenih ali na ukaz državne vlade ali predsednika.

Tožilstvo je spodbijalo trditve obrambe, ker je general Dostler ukazal ustreliti komandose in jih ni predal enotam SD, kot je bilo ukazano v Hitlerjevem povelju. Po mnenju tožilstva je obtoženi general presegel meje ukaza. Sklicevanje na ukaze od zgoraj po mnenju tožilstva ni bilo utemeljeno.

Vojaška komisija je 12. oktobra 1945 odločila v prid tožilstva in spoznala generala Antona Dostlerja za krivega in ga obsodila na smrt z ustrelitvijo

(<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/dostler.htm>). General Anton Dostler je bil usmrčen 1. decembra 1945 (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/warcrimgenrls.htm>).

10. SODNI PROCES ZOPER FELDMARŠALA WILHELMA LISTA IN ENAJST DRUGIH VISOKIH NEMŠKIH VOJAŠKIH POVELJNIKOV

Omenjeni proces je potekal pred ameriškim vojaškim sodiščem v Nürnbergu, trajal pa je od 8. julija 1947 do 19. februarja 1948. Vsi obtoženi so bili visoki oficirji nemške vojske. Obtožnica jih je bremenila odgovornosti za zločine, ki so jih storile enote nemške vojske pod njihovim poveljstvom med okupacijo Grčije, Jugoslavije, Albanije in Norveške. Te zločine lahko okarakteriziramo kot represivne poboje in uničevanje lastnine prebivalstva okupiranih dežel brez vojaško utemeljene nuje z namenom vzpostavljanja reda in zastraševanja lokalnega prebivalstva na teh ozemljih ter zoperstavljanja gverilskim in partizanskim enotam v teh državah. Vsi obtoženi so bili zato obravnavani zaradi vojnih zločinov in zločinov zoper človečnost. Obtoženi, poimenovani tudi »balkanski« generali, so bili naslednji nemški častniki: feldmaršal Wilhelm List, feldmaršal Maximilian von Weichs, general Lothar Rendulic, general Walter Kuntze, general Hermann Förtsch, general Franz Böhme, general Helmuth Felmy, general Hubert Lanz, general Ernst Dehner, general Ernst von Leyser, general Wilhelm Speidel in general Kurt von Geitner. Obtoženi general Franz Böhme je pred začetkom procesa storil samomor in bil zato izločen iz obtožnice, medtem ko je obtoženi feldmaršal Maximilian von Weichs zbolel med procesom. Ker so izvedenci odločili, da ni fizično sposoben prenašati sojenja, je bil ravno tako izločen iz obravnave

(<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/List1.htm>).

Obtožnica je bila sestavljena iz štirih točk. Prva točka obtožnice je bremenila obtožene nemške častnike, da so bili odgovorni za poboje na tisoče civilnih prebivalcev Grčije, Jugoslavije in Albanije. V tej točki je bilo navedeno, da so Nemci napade neznanih napadalcev na njihove oborožene sile in infrastrukturo kaznovali s streljanjem in obešanjem civilistov v okupiranih deželah. Prva točka obtožnice je tudi bremenila obtožene, da so uresničevali ukaz o poboju 100 talcev za vsakega ubitega kakor tudi 50 talcev za vsakega ranjenega nemškega vojaka.

V drugi točki obtožnice je bilo zapisano, da so obtoženi nemški častniki krivi za uničevanje mest in vasi ter tudi osebnega imetja ljudi brez vojaško utemeljene nuje v Grčiji, Jugoslaviji, Albaniji in na Norveškem. Obtoženi naj bi svojim enotam zapovedali požiganje in rušenje

celih mest in vasi in s tem prebivalce teh krajev pustili brez strehe nad glavo, kar je privedlo do trpljenja, bede in smrti mnogih nedolžnih civilistov.

V tretji točki je bilo navedeno, da so obtoženi svojim enotam ukazali, naj pripadnikov sovražnih oboroženih sil ne obravnavajo kot vojnih ujetnikov. Ti ukazi so privedli do eksekucij, mučenj in drugih zlorabljanj zajetih pripadnikov oboroženih sil Grčije, Jugoslavije in drugih okupiranih držav, kakor tudi njihovih sorodnikov, ki so bili obravnavani kot »sokrivci«.

Četrta točka obtožnice je obravnavala odgovornost obtoženih za moritve, mučenja, sistematično trpinčenje ljudi, zaprtih v koncentracijskih taboriščih. Poleg tega naj bi bili obtoženi odgovorni za deportacije delovne sile iz okupiranih dežel

(<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/List1.htm>).

10. 1. FELDMARŠAL WILHELM LIST

Feldmaršal Wilhelm List je bil med nemško invazijo na Jugoslavijo in Grčijo vrhovni poveljnik 12. armade. Junija 1941 je postal vrhovni poveljnik nemške vojske na jugovzhodu. Zaradi boleznj je začasno zapustil ta položaj 15. oktobra 1941.

Dokazi, ki so jih zbrali za sojenje feldmaršalu Listu, kažejo, da so kmalu po nemški okupaciji Jugoslavije in Grčije začela delovati odporniška gibanja v teh državah. S tem je bil tam ogrožen tudi nemški vojaški položaj. Napadi na nemške enote, uničevanje nemških transportov in komunikacij so se zelo povečali poleti leta 1941 in že takrat so se Nemci zatekli k streljanju nedolžnih civilistov kot načinu zatiranja odpora. 5. septembra leta 1941 je obtoženi feldmaršal List izdal povelje, v katerem je zapovedal takojšnje in brezobzirne ukrepe zoper upornike, njihove somišljenike in sorodnike. Ti ukrepi so zajemali obešanje, požiganje vasi, zajemanje talcev in deportiranje sorodnikov pripadnikov odporniških gibanj v koncentracijska taborišča itd.

16. septembra 1941 je Hitler zadolžil Wilhelma Lista za zatiranje odporniških gibanj na Jugovzhodu. Feldmaršal je zato določil že omenjenega generala Franza Böhmeja in mu dodelil popolno izvršno oblast v Srbiji, seveda pa je bil Franz Böhme podrejen obtoženemu

Wilhelmu Listu. Böhme se je izkazal za »zaupanja vrednega« in je v Srbiji deloval z železno roko. Med drugim je bil odgovoren tudi za že omenjeno usmrnitev civilistov v Kragujevcu.

16. septembra 1941 je feldmaršal List prejel povelje od vrhovnega poveljnika nemških oboroženih sil feldmaršala Wilhelma Keitla, ki se je prav tako nanašalo na zatiranje in uničevanje odporiških gibanj na zasedenih ozemljih. Ukaz je Wilhelm List predal naprej svojim podrejenim. V ukazu je bilo navedeno, da so bili dotedanji ukrepi zoper odporiška gibanja neuspešni. Zato je Hitler ukazal najtrše in najbolj brezobzirne ukrepe za dokončno uničenje le-teh v najkrajšem možnem času.

4. oktobra 1941 je feldmaršal List ukazal generalu Baderju, enemu izmed svojih podrejenih, naj zajame moške prebivalce na področjih, kjer so delovale odporiške skupine. Tistim, ki so sodelovali v oboroženih aktivnostih, naj sodi vojaško sodišče. Tistim, ki pa naj ne bi sodelovali v oboroženih spopadih, pa naj bodo zadržani kot talci, ki bi bili v primeru ponovnih sovražnih odporiških akcij zoper nemške oborožene sile v povračilnih ukrepih ustreljeni.

Zaradi omenjenih ukazov je prišlo na področju pod poveljstvom feldmaršala Wilhelma Lista do množičnih pobijan nedolžnih civilistov, po ukazu 100 civilistov za ubitega nemškega vojaka in 50 za ranjenega. V srbskem mestecu blizu kraja Topola so po ukazu generala Böhmeja med 4. in 9. oktobrom 1941 ustrelili približno 2000 civilistov. To naj bi bili povračilni ukrepi za 22 mrtvih pripadnikov nemške vojske. General Böhme je o tem obvestil feldmaršala Lista. Feldmaršal List je prejel tudi številna poročila o represivnih pobjih s strani varnostne policije in enot SD, kakor tudi od lokalnih policijskih sil, ki mu pravno – formalno niso bile podrejene (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/List1.htm>).

10. 2. GENERAL WALTER KUNTZE

General Walter Kuntze je bil okoli 24. oktobra 1941 imenovan za namestnika vrhovnega poveljnika nemških sil na jugovzhodu in za vrhovnega poveljnika 12. armade. Njegovo imenovanje na ta položaj je bilo začasno, zgolj do vrnitve feldmaršala Lista, ki je mesto prepustil zaradi bolezni. Junija 1942 je bil na položaj generala Kuntzeja imenovan general Alexander Löhr, ki je poveljstvo prevzel 8. avgusta 1942.

Dokazno gradivo kaže, da so oktobra leta 1941 ustrelitve nedolžnih civilistov presegle številke prejšnjih mesecev. Poročila, ki jih je dobival obtoženi general Kuntze, so govorila, da je bilo 29. oktobra 1941 v Srbiji v povračilnih ukrepih ustreljenih 76 ljudi: 2. novembra so v mestu Valjevo ustrelili 125 ljudi, 27. novembra so prav tako v Valjevu ustrelili 265 ljudi. Obtoženi Walter Kuntze je 31. oktobra 1941 prejel poročilo od poveljnika nemških sil v Srbiji generala Franza Böhmeja, v katerem je bilo navedeno naslednje: ustreljenih je bilo 405 talcev v Beogradu (samo v Beogradu do takrat 4750 ustreljenih talcev), 90 talcev v taborišču Šabac, 2300 talcev v Kragujevcu in 1700 v Kraljevu. General Kuntze je prejel še nekaj podobnih poročil v naslednjih tednih in mesecih.

19. marca 1942 je obtoženi izdal ukaz, v katerem je zahteval od svojih podrejenih čim trše represivne ukrepe zoper prebivalstvo okupiranih dežel. Prepovedal je kakršnokoli sentimentalnost. Po njegovih besedah je boljše ustreliti 50 domnevnih osumljencev, kot pa da en sam nemški vojak izgubi življenje. Vasi, ki jih upravljajo komunisti, je zapovedal porušiti in kot talce zajeti njihove moške prebivalce. Če ne bi bilo mogoče v določeni vasi ali kraju zajeti zadostno število talcev za izvedbo povračilnih ukrepov, je ukazal ustrelitev vseh moških prebivalcev najbližjega kraja ali vasi. Tudi pri teh povračilnih ukrepih je šlo za razmerje 100 civilistov za enega ubitega in 50 civilistov oziroma talcev za ranjenega nemškega vojaka.

Obtoženi general Kuntze ni storil ničesar zoper pobijanje nedolžnega prebivalstva, poleg tega pa je še zahteval vse hujše povračilne ukrepe. V nekaterih primerih so v represivnih ustrelitvah pobili ljudi, ki so jih imeli zaprte v taboriščih in ki niso imeli nikakršne zveze s storjenimi napadi na nemške enote, ne dejanske, ne geografske ali kakšne druge (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/List1.htm>).

10. 3. GENERAL HERMANN FÖRTSCH

General Hermann Förtsch je bil ves čas svojega službovanja na operativnem območju Jugovzhod pripadnik vrhovnega poveljstva na tem področju. Hermann Förtsch je bil najbližji svetovalec vrhovnega poveljnika nemških oboroženih sil na tem področju. Njegov sektor delovanja je bilo zagotavljanje potrebnih informacij vrhovnemu poveljniku. Imel je tudi pravico podpisovanja nekaterih manj pomembnih povelj v imenu vrhovnega poveljnika. Poleg tega je skrbel za nemoten pretok ukazov tako s strani vrhovnega poveljnika podrejenim

in poročil, ki so potekala v obratni smeri. Ni pa imel obtoženi general Förtsch nobene oblasti nad enotami nemške vojske. Ko je feldmaršal List 5. septembra izdal že omenjeno povelje o ukrepih zoper upornike, je bil obtoženi na dopustu. Prav tako ni imel nič opraviti z predajanjem Keitlovega povelja z dne 16. septembra 1941. Tožilstvo je dokazalo, da so na več poročilih o represivnih ukrepih, ki so bila predhodna Keitlovemu ukazu, inicialke obtoženega generala Förtscha. Obtoženi je v času službovanja na jugovzhodu Evrope - ravno tako kot že omenjena feldmaršal List in general Kuntze - razpolagal z vsemi informacijami in je dobro poznal že omenjene ukrepe nemške vojske nad civilnim prebivalstvom teh območij, čeprav ni sodeloval pri nobenem od njih. Kot sem že omenil, ni izdal nobenih povelj, ker ni imel pooblastil za to. Je pa »distribuiral« veliko povelj, med drugim Keitlovo povelje z dne 28. septembra 1941, v katerem je navedeno, naj nemške enote zajamejo talce iz vrst ljudi z različnim političnim prepričanjem (npr. nacionalističnim, demokratičnim, komunističnim) in naj jih zaprejo za primer povračilnih ukrepov. Tudi povelje o komandosih je obtoženi general Förtsch predal naprej poveljniku armadne skupine E generalu Alexandru Löhru. General Förtsch je na sojenju priznal, da se mu je zdelo to povelje v nasprotju z mednarodnim pravom, vendar ga je imel za odgovor na podobna dejanja zaveznikov, ki naj bi bila po njegovem mnenju prav tako nezakonita (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/List2.htm>).

10. 4. GENERAL KURT VON GEITNER

General Kurt von Geitner je v času svojega delovanja na Balkanskem polotoku opravljal funkcije načelnika štaba pri vrhovnem nemškem vojaškem poveljniku v Srbiji, kakor tudi pri vrhovnem vojaškem poveljniku na področju Jugovzhoda.

Njegove naloge so zajemale logistiko, urjenje in organizacijo enot nemške vojske. Iz dokaznega gradiva je razvidno, da je general von Geitner podpisal ali napisal svoji začetnici imena in priimka na ukaze, ki jih je njegov nadrejeni general podal glede ustrelitve talcev v represivne namene. Vrhovni poveljnik je, potem ko je sestavil vsebino ukaza, tega predal obtoženemu von Geitnerju, ki ga je nato pripravil in formuliral. Ko je to opravil, je general von Geitner ukaz predal naprej do podrejenih vojaških poveljnikov. Brez dvomov (po mnenju sodišča) je bilo dejstvo, da sam von Geitner ni imel pooblastil za izdajo takšnih ukazov na lastno iniciativo. Tudi sam obtoženi general Kurt von Geitner je dejal, da je bilo formuliranje in oblikovanje teh ukazov vse, s čimer je imel opravka pri zločinih nemške vojske na teh področjih (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/List2.htm>).

10. 5. GENERAL LOTHAR RENDULIC

Obtoženi general Lothar Rendulic je 26. avgusta 1943 postal poveljnik 2. oklepne armade in na tem položaju ostal do junija 1944. Julija 1944 je bil imenovan za vrhovnega poveljnika 20. gorske armade in to službo je opravljal do januarja 1945. Poleg funkcije poveljnika 20. gorske armade je decembra 1944 postal tudi poveljnik oboroženih enot Sever (Armed Forces North). Od januarja do marca 1945 je bil vrhovni poveljnik armadne skupine Sever.

V času, ko je prevzel poveljstvo nad 2. oklepno armado, je bilo njeno poveljstvo stacionirano na Hrvaškem. Osnovna naloga te armade je bila varovanje obalnega področja pred napadi nasprotnikov in bojevanje z uporniškimi skupinami, ki so delovale na tem območju. Ker so imeli Italijani tudi svoje vojaške enote nastanjene v neposredni bližini in ker je vse kazalo, da bo italijanska vlada kmalu »padla«, je obstajala tudi konstantna grožnja, da bi se Italijani po tem lahko borili na strani zaveznikov.

General Rendulic se ni skušal izogibati Hitlerjevemu povelju 1941 o nelegalnih represivnih ukrepih z dne 16. septembra, le da ga je nekoliko omilil. Tako je 15. septembra leta 1943 izdal povelje, s katerim je zapovedal sankcioniranje napadov na nemške vojake in važne instalacije s streljanjem in obešanjem talcev ter uničenjem najbližjih naselij. Razmerje, ki ga je ukazal obtoženi general Rendulic je bilo 50 talcev za ubitega nemškega vojaka in 25 talcev za vsakega ranjenega nemškega vojaka. Te talce naj bi, kot sem že omenil, ustrelili ali obesili. V povelju je tudi omenjeno, da se zajetje nemškega vojaka pojmuje kot njegova smrt, če se v določenem času ne vrne. Napadi na vojaško pomembne napeljave se sankcionirajo z ustrelitvijo stotih talcev. Po izdaji tega povelja je obtoženi dobil veliko poročil svojih podrejenih o streljanju talcev.

Obtoženi general Rendulic je v svojo obrambo dejal, da sam ni nikoli izdal povelja, v katerem bi navajal, koliko talcev je treba pobiti v povračilnih ukrepih. To naj bi določali poveljniki divizij, o njihovih aktivnostih pa je bil obveščen preko njihovih poročil. Tožilstvo je obtoženemu očitalo, da ni storil ničesar zoper pobijanja in je soglašal s takšnimi represivnimi ukrepi. Talci, partizani in drugi ujetniki niso imeli pravice do sojenja, velikokrat so bili ubiti ljudje, ki niso imeli nikakršne povezave z napadom na nemške vojaške enote ali strateško važne instalacije.

Septembra 1943 je Italija kapitulirala in postala nemška sovražnica. Obtoženi general Rendulic je dejal, da to zanj ni bilo presenetljivo, da pa po tem ni mogel tolerirati prisotnosti italijanskih vojakov na obalnem področju Hrvaške. Zato jih je preprosto dal aretirati. Kmalu je prejel Hitlerjevo povelje, da je treba vse italijanske častnike, ki so sodelovali s partizani ali dovolili, da je njihovo orožje prešlo v roke partizanov, takoj ustreliti. Enako je veljalo za vse italijanske oficirje, ki so se s svojimi enotami še upirali Nemcem. Tako je bilo veliko italijanskih oficirjev ustreljenih.

Obtoženemu generalu Rendulicu so tudi dokazali, da je v času poveljevanja 52. pehotni diviziji na vzhodni fronti predal naprej svojim podrejenim Hitlerjevo povelje z dne 6. junija 1941, v katerem je bila ukazana takojšnja ustrelitev ujetih komisarjev. Sam general Rendulic je priznal, da je takrat s svojimi podrejenimi debatiral o ustreznosti tega Hitlerjevega ukaza ter da je bilo obče oficirsko mnenje, da ukaz ni v skladu z mednarodnim pravom. Na vprašanje, zakaj je potem to povelje vseeno predal naprej, je odgovoril, da je povelje dojemal kot represivni ukrep (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/List2.htm>).

10. 6. GENERAL ERNST DEHNER

Konec avgusta leta 1943 je bil obtoženi general Ernst Dehner imenovan za poveljnika 69. rezervnega korpusa in je na tem položaju služboval do 15. marca 1944. Enote tega korpusa so bile stacionirane v severnem delu Hrvaške in so vršile nadzor nad približno tretjino njenega ozemlja. Glavna naloga enot pod Dehnerjevim poveljstvom je bila poleg boja z gverilskimi skupinami na tem ozemlju predvsem varovanje železniške povezave med Zagrebom in Beogradom ter komunikacijskih povezav na tej relaciji.

Enote pod poveljstvom obtoženega generala Dehnerja so zagrešile veliko zločinov na tem ozemlju. Sam general Dehner ni napravil ničesar, da bi to preveril ali preprečil. Na sojenju se je izgovarjal, da so za storjene zločine odgovorni njegovi podrejeni poveljniki, katerih enote so jih zagrešile (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/List2.htm>).

10. 7. GENERAL ERNST VON LEYSER

Obtoženi general Ernst von Leyser je bil imenovan za poveljnika 21. gorskega korpusa 1. avgusta 1944 in je na tem položaju ostal do aprila leta 1945. Pred tem je od 1. novembra 1943 služboval kot poveljnik 15. gorskega korpusa. Leta 1941 je poveljeval 269. pehotni diviziji, leta 1942 pa 26. korpusu. Zadnji dve omenjeni dolžnosti je opravljal na ozemlju Sovjetske zveze.

Tožilstvo je imelo na razpolago dokaze, ki so potrjevali, da so v povračilnih ukrepih za napade in sabotaje neznanih skupin na enote nemške vojske veliko civilistov pobile enote, ki so bile podrejene generalu von Leyserju. Tudi obtoženi general je priznal, da je bil seznanjen s tem. Je pa kategorično zanikal, da bi sam izdal povelja za to ter dodal, da so povračilne ukrepe določali divizijski poveljniki v sodelovanju s takratno hrvaško pronacistično in profašistično vlado. Tožilstvo je poudarilo, da je obtoženi 10. avgusta 1944 izdal povelje, v katerem je ukazal, da je - v primeru ponavljajočih se napadov na nemške enote na določenem ozemlju - treba iz najbližjih naselij aretirati komunistične talce. Te talce bi v primeru ponovnih napadov kaznovali. V povelju je še omenjeno, da je vsekakor treba vzeti v ozir povezave med komunisti in »banditi«.

Kmalu zatem, ko je general von Leyser prevzel povelje nad 15. gorskim korpusom, je izoblikoval načrt evakuacije moškega dela populacije med 15. in 55. letom starosti, ki je živela na območju med rekama Una in Korana. Na tem ozemlju naj bi takrat živelo med 7000 in 8000 moških, ki so bili do neke mere oboroženi z italijanskim orožjem. Ozemlje so nadzorovale uporniške skupine in hrvaška pronacistična vlada je imela velike težave z vpoklicom moških s tega območja za služenje v vojski. Po von Leyserjevem načrtu bi nemška vojska obračunala z uporniškimi skupinami in moške s tega področja predala hrvaški vladi. Ta operacija se je imenovala Panter in so jo izvedli 6. decembra 1943. Po njej so zajeli vsega 96 mož, ki so bili sposobni za vojaško služenje. Obtoženi general von Leyser je na sojenju skušal opravičiti to dejanje s tem, da je bila osnovna naloga operacije Panter usmerjena v boj z uporniškimi skupinami.

Dokazi v zvezi z obtoženim generalom Ernstom von Leyserjem nadalje kažejo tudi na to, da so enote 269. pehotne divizije - takrat pod poveljstvom obtoženega - v Rusiji ustrelile večje število komisarjev (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/List2.htm>).

10. 8. GENERAL HELMUTH FELMY

General Helmuth Felmy je bil sredi junija leta 1941 imenovan za vojaškega poveljnika v južni Grčiji in je na tem položaju ostal do avgusta 1942. V tem času je poveljeval trem bataljonom varnostnih in policijskih enot na tem področju. 10. maja 1943 je postal poveljnik 68. korpusa in na tem mestu ostal do umika nemške vojske iz Grčije, 22. oktobra 1944.

Obtoženi general je priznal, da je izdajal ukaze o povračilnih ukrepih in zanikal, da bi bili nezakoniti. Z izvajanjem represivnih ukrepov je bil seznanjen preko poročil njemu podrejenih poveljnikov enot.

V dokaznem gradivu je bilo jasno vidno, da je obtoženi prejel in predal naprej povelje takratnega namestnika vrhovnega poveljnika nemških sil na jugovzhodu generala Alexandra Löhra z dne 10. avgusta 1943. V povelju je bilo navedeno, da so aretacije talcev na področjih, kjer se dogajajo napadi na nemške vojaške enote, zelo uspešen način zastraševanja tamkajšnjega prebivalstva. Poleg tega je bilo treba napade na nemške vojaške sile in njihovo lastnino sankcionirati z obešanjem in ustrelitvami talcev ter uničevanjem okoliških naselij. Tako naj bi prestrašeni ljudje sodelovali z Nemci in jim pomagali pri iskanju upornikov.

General Felmy je prejel in predal naprej še eno povelje generala von Löhra z dne 22. decembra 1943. Tudi v tem ukazu je bilo govora o povračilnih ukrepih. Iz dokaznega gradiva je bilo razvidno, da so enote pod poveljstvom generala Felmyja izvedle večje število takšnih represivnih ukrepov. V številnih primerih ni bilo mogoče najti nobene povezave med izvedenimi napadi na nemške sile in ustreljenimi talci. Nemci so ljudi, ubite v povračilnih ukrepih, preprosto okarakterizirali ali za komuniste ali za odporniške osumljence. Dokazano je tudi, da so uničevanja naselij in lastnine lokalnega prebivalstva s strani nemških enot pogosto »spremljale« tudi množične ustrelitve (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/List2.htm>).

10. 9. GENERAL HUBERT LANZ

Obtoženi general Hubert Lanz je bil 25. avgusta 1943 imenovan za poveljnika 22. gorskega korpusa. 3. oktobra leta 1943 je general Lanz izdal povelje, v katerem je ukazal aretacijo desetih uglednih meščanov grških mest Arta in Filipias, če bi se sabotaže uporniških skupin

na komunikacijske povezave na tem področju nadaljevale. V povelju je bilo generalovim podrejenim tudi naročeno, naj seznanijo lokalno prebivalstvo, da bodo v primeru ponovnega napada upornikov na nemške komunikacijske povezave deset od teh talcev ustrelili.

Obtoženi je na sodišču dejal, da nobeden od teh talcev ni bil usmrčen in tudi dokazov, ki bi dokazovali nasprotno, ni bilo. Obstajali pa so dokazi, ki so kazali na druge zločine, ki so jih storile enote pod poveljstvom generala Felmyja in za katere je obtoženi vedel in jim ni nasprotoval. Določeno število italijanskih oficirjev, ki se niso vdali nemškim enotam in so se jim aktivno upirali, je bilo na Lanzov ukaz ustreljenih. Lanz se je držal Hitlerjevih povelj, v olajševalno okoliščino pa mu je bilo šteto, da je izvedel manj usmrtitev, kot je bilo ukazano v poveljih (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/List2.htm>).

10. 10. GENERAL WILHELM SPEIDEL

General Wilhelm Speidel je bil oktobra leta 1942 postavljen za vojaškega poveljnika v južni Grčiji. Na tem položaju je ostal do septembra 1943. Od septembra 1943 do maja 1944 je deloval kot vojaški poveljnik, zadolžen za celotno Grčijo.

V dokaznem gradivu so omenjena represivna pobijanja, ki so jih izvajale enote pod poveljstvom obtoženega generala. General Speidel je bil seznanjen in je soglašal s temi ukrepi, čeprav žrtve v veliko primerih niso imele nikakršne zveze z napadi na enote nemške vojske in so celo živele na povsem drugih lokacijah, poleg tega pa pred usmrtitvami žrtvam niso pripravili nikakršnih sojenj pred vojaškim sodiščem (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/List2.htm>).

11. SODBA WILHELMU LISTU IN OSTALIM OBTOŽENIM GENERALOM

Sodišče je obtožene nemške častnike spoznalo za nedolžne pri navedbah tožilstva o vnaprej določenem načrtu uničevanja in desetkanja prebivalcev Jugoslavije in Grčije. Dokazi tega niso potrjevali. Dokazani so bili le poskusi zatiranja odporiških skupin z zelo ostrimi ukrepi.

Čeprav so se ti ukrepi v skladu s situacijo vse bolj zaostrovali, ni bilo mogoče dokazati sodelovanja obtožencev pri načrtovanju genocida na tamkajšnjih ozemljih. Tožilstvo tudi ni uspelo dokazati sodelovanja obtožencev pri načrtu o gospodarskem uničenju balkanskih držav. Po razsodbi sodišča je gospodarstvo teh držav trpelo v tolikšni meri, kot gre pričakovati v primeru vojaške okupacije druge države. Sodišče je tudi določilo, da ni mogoče dokazati sodelovanja obtoženih pri dejanjih, ki so bila storjena z namenom škodovanja gospodarstvom Jugoslavije in Grčije (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/List4.htm>).

Ta razsodba sodišča se je nanašala na vse obtožence. V nadaljevanju bom navedel posamezne obtožene nemške častnike in sodbo sodišča glede njihove individualne krivde ali nekrivde.

- Feldmaršala Wilhelma Lista je sodišče spoznalo za nedolžnega po drugi in četrti točki obtožnice. V obrazložitvi je sodišče navedlo, da dokazi kažejo, da sta bili Jugoslavija in Grčija po kapitulaciji njunih vojska okupirani v skladu z mednarodnim pravom. Obe državi sta ostali pod nemško okupacijo v času, ko je bil feldmaršal W. List vrhovni poveljnik nemških oboroženih sil na jugovzhodu. Sodišče se je strinjalo z trditvami obtoženega, da gverilski borci, ki so jih ujele nemške enote, niso bili upravičeni do statusa vojnega ujetnika. Wilhelmu Listu - po mnenju sodišča - prav tako ni mogoče pripisati odgovornosti za izvedene eksekucije ujetih partizanov v Jugoslaviji in Grčiji v času, ko je bil na položaju vrhovnega poveljnika na jugovzhodu. Feldmaršala Lista so spoznali za nedolžnega tudi v zvezi z ukazom o komisarijih.

Sodišče je obtoženega Wilhelma Lista spoznalo za krivega po celotni prvi in četrti točki obtožnice. Obsodili so ga na dosmrtno ječo (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/List4.htm>).

- General Walter Kuntze je bil spoznan za krivega po prvi, tretji in četrti točki obtožnice. Obsojen je bil na dosmrtno ječo (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/List4.htm>).
- Glede sodbe generalu Hermannu Förtschu je sodišče odločilo, da ga oprosti krivde po vseh točkah obtožnice. V obrazložitvi je bilo navedeno, da je bil general Förtsch kot svetovalec vrhovnega poveljnika ter načelnik štaba popolnoma odsoten z bojišča in tudi sam ni imel nikakršne ukazovalne moči nad enotami nemške vojske. Poleg tega si je večkrat prizadeval za preklic nezakonitih ukazov ali vsaj za njihovo omilitev. Tožilstvo v primeru zoper generala Förtscha ni zbralo pomembnih dokazov, ki bi dokazovali njegovo

krivdo v zločinskih dejanjih. Sodišče je glede tega primera dodalo: »Ni dvoma o tem, da je general Hermann Förtsch vedel za dejanja nemške vojske, ki niso bila v skladu z mednarodnim pravom. Vendar bi bili potrebni konkretni dokazi, da bi bil lahko spoznan kot soudeleženec v teh zločinih. Pri nekaterih nezakonitih ukazih je general Förtsch izrazil pomisleke o njihovi zakonitosti,« (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/List4.htm>). Sodišče je tudi zapisalo, da v dokaznem gradivu ni nikakršnega dokaza, ki bi kazal na neposredno povezavo obtoženega z nezakonitimi dejanji nemških oboroženih sil. »Za kaj takega bi moral izdajati ukaze, sodelovati pri teh dejanjih ali jih odobravati. Zato je sodišče spoznalo obtoženega Hermanna Förtscha za nedolžnega po vseh točkah obtožnice,« (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/List4.htm>).

- Obtoženi general Kurt von Geitner je bil tako kot general Hermann Förtsch spoznan za nedolžnega po vseh štirih točkah obtožnice. Tudi v tem primeru tožilstvo ni imelo pomembnih dokazov, ki bi kazali na to, da je igral bistveno vlogo pri nezakonitih dejanjih. Poleg tega na položaju, ki ga je zasedal, ni imel velikega vpliva, da bi lahko preprečil izvršitve teh dejanj (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/List4.htm>).
- Generala Lotharja Rendulica so spoznali za krivega po prvi, tretji in četrti točki obtožnice. Obsodili so ga na dvajset let zapora (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/List4.htm>).
- Generala Ernsta Dehnerja je sodišče spoznalo za krivega po prvi točki obtožnice. Bil naj bi kazensko odgovoren za dovoljevanje oziroma toleriranje njemu podrejenih poveljnikov, ki so izvajali nezakonite poboje talcev. Obsojen je bil na sedem let zapora (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/List4.htm>).
- General Ernst von Leyser je bil spoznan kot kriv po tretji in četrti točki obtožnice in obsojen na deset let zapora (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/List4.htm>).
- Sodišče je spoznalo obtoženega generala Helmutha Felmyja kot krivega po prvi in drugi točki obtožnice. Obsodili so ga na petnajstletno zaporno kazen (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/List4.htm>).

- General Hubert Lanz je bil spoznan za krivega po prvi in tretji točki obtožnice ter obsojen na dvanajst let zapore (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/List4.htm>).
- Prva točka obtožnice je bila tista, po kateri je bil spoznan za krivega general Wilhelm Speidel. Obsodili so ga na dvajset let zapore (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/List4.htm>).

12. PROCES ZOPER FELDMARŠALA WILHELMA VON LEEBA IN TRINAJSTIH DRUGIH NEMŠKIH VOJAŠKIH POVELJNIKOV – »PROCES VRHOVNEGA POVELJSTVA«

Sodni proces zoper feldmaršala Wilhelma von Leeba in trinajst drugih nemških častnikov je od 30. decembra 1947 do 28. oktobra 1948 potekal pred ameriškim vojaškim sodiščem v Nürnbergu.

Obtoženi so bili naslednji nemški častniki: feldmaršal Wilhelm von Leeb, feldmaršal Hugo Sperrle, feldmaršal Georg Karl Friedrich - Wilhelm von Kuechler, general Johannes Blaskowitz, general Hermann Hoth, general Hans Reinhardt, general Hans von Salmuth, general Karl Hollidt, admiral Otto Schniewind, general Karl von Roques, general Hermann Reinecke, general Walter Warlimont, general Otto Woehler in general Rudolf Lehmann.

Eden izmed obtoženih, general Johannes Blaskowitz, je 5. februarja 1948 med procesom v zaporu storil samomor in bil s tem izločen iz procesa, ostali trinajsterici pa so sodili.

Nekateri izmed obtoženih nemških častnikov so med drugo svetovno vojno službovali na poveljniških položajih v nemških kopenskih silah in mornarici, nekateri pa so bili oficirji na visokih položajih v vrhovnem poveljstvu oboroženih sil (OKW).

12. 1. OBTOŽNICA ZOPER WILHELMA von LEEBA IN TRINAJST DRUGIH NEMŠKIH ČASTNIKOV

Obtožnica je bila sestavljena iz štirih točk, in sicer iz prve, ki je zajemala zločine proti miru oziroma izvajanje vojaške agresije. V drugi točki so bili obravnavani vojni zločini, v tretji točki so bili zajeti zločini proti človeštvu, četrta točka obtožnice pa je obravnavala načrtovanje zarote. Vsi nemški častniki so bili obtoženi po vseh štirih točkah, vendar se bom osredotočil predvsem na drugo točko obtožnice, v kateri je govora o vojnih zločinih.

V prvem odstavku druge točke obtožnice je zapisano, da so obtoženim nemškim častnikom očitali sodelovanje v zločinih zoper vojne ujetnike in pripadnike oboroženih sil držav, ki so bile takrat v vojni z Nemčijo, ali pa bile okupirane s strani Nemčije, v času med septembrom 1939 in majem 1945. Omenjeni zločini so obsegali umore, mučenja, druga nečloveška ravnanja, nepriznavanje statusa in pravic, neprimerno nastanitev, obleko in prehrano, prisilno delo v izredno težkih razmerah ter še druga nehumana dejanja, ki so bila v nasprotju z vojnim pravom in običaji vojskovanja.

Drugi odstavek druge točke obtožnice pa je govoril o vojnih zločinih zoper civilno prebivalstvo. Podrobneje je navedeno, da so obtoženi nemški častniki v času med septembrom 1939 in majem 1945 zaukazali, sodelovali ali izvrševali pobijanje, nečloveško ravnanje, mučenje, prisilni nabor in deportacije delovne sile, streljanje talcev, preganjanje ljudi na politični, rasni ali verski osnovi, uničevanje zasebne lastnine in uničevanje naselij brez vojaško utemeljene nuje ter ostala nehumana dejanja zoper nemške civiliste in civilno prebivalstvo držav, ki jih je okupirala Nemčija.

12. 2. FUNKCIJE, KI SO JIH V NEMŠKI VOJSKI OPRAVLJALI OBTOŽENI NEMŠKI ČASTNIKI

- a) feldmaršal Wilhelm von Leeb: od oktobra leta 1935 do februarja 1938 je bil vrhovni poveljnik v poveljstvu armadne skupine 2, od oktobra 1938 do novembra 1938 je opravljal funkcijo vrhovnega poveljnika 12. armade, od septembra 1939 do maja 1941 je

bil vrhovni poveljnik armadne skupine C, od junija 1941 do januarja 1942 pa je bil vrhovni poveljnik armadne skupine Sever.

- b) feldmaršal Hugo Sperrle: od novembra 1936 do oktobra 1937 je bil poveljnik »legije Condor« v Španiji, od februarja 1938 do januarja 1939 je poveljeval 3. letalski skupini, od februarja 1939 do avgusta 1944 je bil vrhovni poveljnik 3. zračne flote.
- c) feldmaršal Georg Karl Friedrich – Wilhelm von Kuechler: od septembra 1939 do novembra 1939 je bil vrhovni poveljnik 3. armade in poveljnik vzhodno pruske obrambne cone, od novembra 1939 do januarja 1942 je opravljal funkcijo vrhovnega poveljnika 18. armade, od januarja 1942 do januarja 1944 pa je bil vrhovni poveljnik armadne skupine Sever.
- d) general Hermann Hoth: od novembra 1938 do novembra 1940 je poveljeval 15. korpusu, od novembra 1940 do oktobra 1941 pa 3. oklepni armadi, od oktobra 1941 do aprila 1942 je bil vrhovni poveljnik 17. armade, od maja 1942 do decembra 1943 pa vrhovni poveljnik 4. oklepne armade.
- e) general Hans Reinhardt: od oktobra 1938 do februarja 1940 je bil poveljnik 4. oklepne divizije, od februarja 1940 do oktobra 1941 je poveljeval 41. korpusu, od oktobra 1941 do avgusta 1944 je bil poveljnik oklepne skupine 3, od avgusta 1944 do januarja 1945 je bil namestnik vrhovnega poveljnika armadne skupine Center.
- f) general Hans von Salmuth: od leta 1937 do avgusta 1939 je bil vrhovni poveljnik v poveljstvu pehotne skupine, 3. septembra in oktobra leta 1939 je opravljal funkcijo načelnika štaba armadne skupine Sever, od oktobra 1939 do maja 1941 je bil načelnik štaba armadne skupine B, od maja 1941 do februarja 1942 je poveljeval 30. korpusu, aprila in maja 1942 je deloval kot namestnik vrhovnega poveljnika 17. armade, junija in julija 1942 pa kot namestnik vrhovnega poveljnika 4. armade, od julija 1942 do februarja 1943 je bil vrhovni poveljnik 2. armade, od avgusta 1943 do avgusta 1944 pa vrhovni poveljnik 15. armade.
- g) general Karl Hollidt: od septembra do oktobra 1939 je bil načelnik štaba 5. armade, od oktobra 1939 do maja 1940 je deloval kot načelnik štaba pri vrhovnem poveljniku nemških oboroženih sil na Vzhodu, od maja 1940 do oktobra 1940 je bil načelnik štaba 9. armade, od oktobra 1940 do januarja 1942 pa je poveljeval 50. pehotni diviziji, od januarja 1942 do decembra 1942 je bil poveljnik 17. korpusa, od marca 1943 do aprila 1944 je bil vrhovni poveljnik 6. armade.
- h) admiral Otto Schniewind: od novembra 1937 do novembra 1938 je bil načelnik mornariškega oborožitvenega urada, od novembra 1938 do maja 1941 je bil načelnik

mornariškega poveljstva in načelnik mornariškega vojnega štaba, od marca 1942 do avgusta 1942 je bil poveljnik mornariških bojnih enot na Norveškem, od marca 1943 do maja 1944 je deloval kot poveljnik mornariške skupine Sever.

- i) general Karl von Roques: od marca 1941 do junija 1942 je opravljal funkcijo poveljnika zalednih enot armadne skupine Jug, septembra in oktobra 1941 je poveljeval vojaški skupini von Roques, od julija 1942 do decembra 1942 je bil poveljnik zalednih enot armadne skupine A.
- j) general Hermann Reinecke: od januarja 1939 do decembra 1939 je bil načelnik oddelka znotraj OKW, ki se je ukvarjal s splošnimi zadevami v zvezi z nemškimi oboroženimi silami, od leta 1939 do leta 1945 je bil predstojnik Glavnega urada OKW.
- k) general Walter Warlimont: od avgusta do novembra leta 1936 je bil vojaški poslanec pri generalu Francu v Španiji in poveljnik nemških prostovoljcev, od novembra 1938 do januarja 1942 je deloval kot načelnik oddelka oziroma urada za nacionalno varnost v operativnem štabu OKW, od januarja 1942 do septembra 1944 pa je bil namestnik načelnika tega urada.
- l) general Otto Woehler: od oktobra 1939 do oktobra 1940 je deloval kot načelnik štaba 17. korpusa, od oktobra 1940 do maja 1942 je bil načelnik štaba 11. armade, od maja 1942 do februarja 1943 je opravljal funkcijo načelnika štaba armadne skupine Center, julija in avgusta 1943 je bil namestnik poveljnika 26. korpusa, od avgusta 1943 do decembra 1944 je bil vrhovni poveljnik 8. armade, od decembra 1944 do aprila 1945 pa vrhovni poveljnik armadne skupine Jug (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/ghctrial1.htm>).

12. 3. DOKAZI TOŽILSTVA, KI SE NANAŠAJO NA DRUGO TOČKO OBTOŽNICE – VOJNE ZLOČINE

Dokazi, ki so se nanašali na vojne zločine, so bili tako številni, da jih je težko vse opisati. Na sojenju je bilo predstavljenih ogromno dokumentov in pričanj posameznikov, ki so dokazovali vpletenost obtoženih nemških častnikov v vojne zločine.

V drugi točki obtožnice, ki je govorila o vojnih zločinih, je bil poudarek na kazenski odgovornosti obtoženih nemških častnikov v zvezi z izvrševanjem in posredovanjem svojim podrejenim naslednjih ukazov:

- a) ukaza o komisarjih,
- b) sodni ukaz Barbarossa,

- c) ukaz o komandosih,
- d) ukaz Noč in megla,
- e) ukaz o zajemanje talcev in povračilnih ukrepih.

Ob tem jih je tožilstvo bremenilo sodelovanja pri pobijanju in nečloveškem ravnanju z vojnimi ujetniki in civilisti na ozemljih, ki jih je okupirala Nemčija

(<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/ghctrial2.htm>).

12. 3. 1. UKAZ O KOMISARJIH

Pri tako imenovanem ukazu o komisarjih so dokazali, da je bilo več kot 340 izvodov tega ukaza razdeljeno nemškimi vojaškimi poveljniki. Tožilstvo je razpolagalo s številnimi poročili, ki so jasno izpričevala pobijanja političnih komisarjev Rdeče armade s strani enot, ki so bile podrejene obtoženim nemškim častnikom. Feldmaršal Wilhelm von Leeb je bil marca leta 1941 prisoten na sestanku pri Adolfu Hitlerju, ko je ta napovedal likvidacije političnih komisarjev. Obtoženi von Leeb je menil, da gre za kršenje mednarodnega prava in je ugovarjal pri takratnem vrhovnem poveljniku nemške kopenske vojske, feldmaršalu Walterju von Brauchitschu, ki mu je zagotovil, da bo storil vse, kar je v njegovi moči, da prepreči izdajo ukaza. Kljub temu je OKW kasneje omenjeni ukaz izdal. Poleg obtoženega feldmaršala Wilhelma von Leeba, takratnega vrhovnega poveljnika armadne skupine Sever, se je ukaz o komisarjih zdel nezakonit tudi vrhovnima poveljnikoma armadnih skupin Center in Jug, feldmaršaloma von Bocku in von Rundstedtu. Vendar omenjeni poveljniki niso imeli ničesar opraviti s posredovanjem tega povelja svojim podrejenim, kajti povelje je potekalo neposredno od OKW do armad teh treh armadnih skupin. Dokazano je tudi bilo, da je obtoženi von Leeb o tem povelju razpravljal s svojimi podrejenimi oficirji in jim dal jasno vedeti, da mu nasprotuje. Vendar je kljub njegovemu nasprotovanju iz poročil njegovih podrejenih enot razvidno, da so nekateri oficirji dovolili izvrševanje tega ukaza in da je bilo mnogo tamkajšnjih komisarjev umorjenih.

Kar zadeva obtoženega feldmaršala Geoga Karla Friedricha – Wilhelma von Kuechlerja dokazi kažejo, da je kot poveljnik 18. armade prejel ukaz o komisarjih direktno iz OKW. Von Kuechler, ki je bil tudi prisoten na sestanku pri Hitlerju, ko je razkril svoje namene glede tega vprašanja, je ukaz predal svojim podrejenim. Na sojenju je izjavil, da je ukazu nasprotoval,

vendar so bili dokazi glede tega precej nasprotujoči. Dejstvo pa je, da so enote 18. armade usmrtille precej komisarjev.

Obtoženi general Hermann Hoth je bil tudi prisoten na sestanku pri Hitlerju marca 1941. Ukaz o komisarjih je posredoval svojim podrejenim poveljnikom in njegove izvršitve ni skušal preprečiti ali omiliti. Številna poročila njegovih podrejenih enot jasno kažejo, da je bilo umorjenih na stotine komisarjev. Na sojenju je izjavil, da je povelje posredoval naprej, ker se mu je zdelo nemogoče, da bi Hitler lahko zahteval od svojih vojaških poveljnikov izvrševanje ukazov, ki niso bili v skladu z zakoni.

Obtoženi general Hans Reinhardt je na ruskem bojišču poveljeval 41. oklepnemu korpusu, ki je sodil v armadno skupino Sever. Iz dokaznega gradiva je bilo razvidno, da je prejel ukaz o komisarjih in ga ustno posredoval podrejenim oficirjem. Pred sodiščem je obtoženi general dejal, da je od podrejenih zahteval neizvrševanje ukaza, česar pa ni bilo mogoče dokazati. Iz poročil je razvidno, da je bilo veliko komisarjev umorjenih s strani njemu podrejenih enot in ob njegovi vednosti.

Dokazi kažejo, da je ukaz o komisarjih prejel tudi obtoženi general Hans von Salmuth, ki je takrat poveljeval 30. pehotnemu korpusu, in ga je tudi posredoval svojim podrejenim. Von Salmuth je pred sodiščem izjavil, da je ukazu nasprotoval in je s tem seznanil tudi podrejene častnike. Tožilstvo ni moglo dokazati, da bi enote, ki so bile podrejene obtoženemu generalu Hansu von Salmuthu, v času njegovega poveljevanja 30. pehotnemu korpusu izvrševale omenjeni ukaz.

Obtoženi general Karl Hollidt je prejel ukaz o komisarjih, ko je bil poveljnik 50. pehotne divizije. Pred sodiščem je dejal, da je podrejenim častnikom ukazal, naj povelja ne izvršijo. Tožilstvo ni imelo trdnih dokazov, ki bi kazali na krivdo generala Hollidta v zvezi z omenjenim ukazom.

Obtoženi general Karl von Roques je priznal, da se je seznanil z ukazom o komisarjih junija 1941, ko je opravljal funkcijo poveljnika zalednih enot armadne skupine Jug. Kasneje je postal poveljnik zalednih enot na Kavkazu. Zanimal je, da bi povelje o komisarjih posredoval svojim podrejenim. Dokazi tožilstva so kazali na nasprotno, in sicer na to, da so omenjeno povelje zelo živo izvrševali na območju, kjer je poveljeval general Karl von Roques. Politične

komisarje so takrat redno streljali in obtoženi general je bil o vsem dobro poučen. Tožilstvo je imelo v dokaznem gradivu veliko število ukazov in poročil, ki so jasno pričali o tem, da je bilo veliko političnih funkcionarjev, tako imenovanih »banditov« in Židov, pobitih v skladu z ukazom o komisarjih. Okoliščine, v katerih je vse to potekalo, jasno kažejo, da je obtoženi general vedel za usmrtitve in jih tudi odobral.

Obtoženi general Hermann Reinecke je od začetka do konca druge svetovne vojne služboval kot poveljnik glavnega urada na vrhovnem poveljstvu nemške vojske. Eden od pomembnejših sektorjev urada je bil urad za vojne ujetnike. Junija leta 1942 je general Reinecke podpisal odlok, ki je določal eliminacijo komisarjev. Dokazano je tudi, da je obtoženi general vedel, sodeloval pri tem in odobral uveljavljanje ukaza o komisarjih tudi pri vojnih ujetnikih.

Dokazi so potrjevali, da je obtoženi general Walter Warlimont kot takratni predstojnik oddelka za nacionalno obrambo znotraj OKW sodeloval pri pripravi in oblikovanju ukaza o komisarjih. Čeprav je bilo jasno, da sama zamisel in bistvo tega ukaza nista bila njegova, je tožilstvo menilo, da je prispeval pomemben delež pri končnem oblikovanju ukaza.

Obtoženi general Otto Woehler, takratni načelnik štaba 11. armade, je vedel za ukaz o komisarjih, vendar tožilstvu ni uspelo dokazati, da bi ukaz posredoval podrejenim enotam. Vedel je tudi za njegovo izvrševanje, vendar kot načelnik štaba ni imel nikakršne ukazovalne moči nad podrejenimi enotami.

Tožilstvo obtoženima feldmaršalu Hugu Sperrlu in admiralu Ottu Schniewindu ni očitalo nikakršne zveze z ukazom o komisarjih.

12. 3. 2. SODNI UKAZ BARBAROSSA

Sodni ukaz Barbarossa je 13. maja 1941 izdal načelnik OKW, feldmaršal Wilhelm Keitel. Ukaz je bil razdeljen na dva dela. Prvi del je govoril o tem, da bodo civilisti na določenem ozemlju podrejeni pravu vojaških sodišč in ob morebitnih prekrških kaznovani, kot bo odločil vojaški poveljnik na tem področju. Drugi del ukaza je govoril, da pripadniki nemške vojske ne bodo sodno preganjani v primeru storitve zločinov zoper civilno prebivalstvo na določenem ozemlju.

Razen množične likvidacije civilistov v mestu Kowno ni tožilstvo moglo dokazati obtoženemu feldmaršalu von Leebu nikakršnih drugih aplikacij tega ukaza znotraj področja, kjer je poveljeval. Pokol v Kownu pa so storili pripadniki posebnih oddelkov SS, tako imenovani Einsatzgruppen. Ko je Wilhelm von Leeb izvedel za ta zločin, je ukrepal z namenom preprečitve podobnih ekscesov znotraj območja delovanja 18. armade, kjer se je nahajalo tudi omenjeno mesto Kowno. Dokazno gradivo ni potrjevalo, da bi obtoženi von Leeb prejel kakršnakoli poročila oficirjev posebnih enot SS o njihovih aktivnostih. Prav tako Wilhelm von Leeb ni prejel sodnega ukaza Barbarossa.

Obtoženi feldmaršal von Kuechler je prejel »sodni ukaz Barbarossa« in ga predal poveljstvom njemu podrejenih enot. Enote pod poveljstvom obtoženega von Kuechlerja so kasneje » po kratkem postopku« usmrtilo veliko civilistov, ker so bili komunisti, Romi, ali pa so zagovarjali protinemška stališča. Usmrčitve civilistov so izvajali »na licu mesta« po kratkem zaslišanju poveljujočega častnika določene vojaške enote. Zgodilo se je, da so ta zaslišanja izvajali celo podporočniki. V teh primerih je bila brutalnost nadomestek za sodni proces in sum nadomestek za dokaz. Tožilstvo je razpolagalo z dokazi, da so enote podrejene obtoženemu von Kuechlerju z njegovo vednostjo in odobravanjem usmrtilo okrog 230 duševno bolnih žensk, ker so jih Nemci pojmovali za nevredne življenja. Ni pa bilo nikakršnih dokazov, ki bi potrjevali povezanost feldmaršala von Kuechlerja z usmrčitvami civilistov s strani posebnih enot SS, ki so delovale na področju, kjer je poveljeval von Kuechler.

Dokazno gradivo je kazalo, da je obtoženi general Hoth prejel in naprej posredoval sodno povelje Barbarossa in da je bilo to povelje kruto in brezobzirno udejanjeno s strani njemu podrejenih enot.

Obtoženi general Reinhardt je tudi prejel in posredoval svojim podrejenim oficirjem sodni ukaz Barbarossa. Več tisoč ljudi je bilo usmrčenih na področju, kjer je obtoženi Reinhardt poveljeval, kar dokazuje, da so njemu podrejene enote zelo striktno izvrševale ta ukaz.

Tožilstvo ni razpolagalo z zadovoljivimi dokazi, ki bi potrjevali, da je obtoženi general von Salmuth posredoval sodni ukaz Barbarossa svojim podrejenim. Dokazno gradivo pa je jasno kazalo, da je bilo veliko usmrtitev izvedenih s strani enot, podrejenih generalu von Salmuthu. Vendar ni bilo mogoče dokazati, da so bili ti umori povezani z ukazom Barbarossa. Iz

poročil, ki jih je predložilo tožilstvo, je mogoče razbrati, da je bilo usmrčenih na tisoče partizanov, »osumljencev« in »agentov«. Ni bilo dvoma, da je obtoženi general von Salmuth vedel za usmrtitve in jih tudi odobral.

Dokazno gradivo v zvezi z obtoženim generalom von Roquesom ni puščalo dvoma, da je prejel in posredoval svojim podrejenim ukaz Barbarossa. Omenjeni ukaz je »oplemenitil« s še nekaj strogimi ukazi. Posledica tega so bile ustrelitve ljudi, ki so jih označili kot »osumljence« ali »partizane« in jih pobili brez poprejšnjega sodnega postopka, pa tudi množični poboji civilnega prebivalstva.

Obtoženi general Warlimont je bil dokazano povezan s pripravo in oblikovanjem sodnega ukaza Barbarossa.

Obtoženi general Woehler je sodni ukaz Barbarossa prejel, tožilstvo pa ni imelo dokazov, ki bi potrjevali distribucijo tega povelja njemu podrejenim poveljstvom in enotam. 5. septembra leta 1941 je obtoženi general Woehler izdal ukaz. Po tem ukazu je bilo treba vse civiliste vključno z otroci, ki so bili »dovolj sumljivi«, ustreliti. Iz poročil sodeč je bilo moč razbrati, da so enote, podrejene generalu Woehlerju, ta ukaz vestno izvrševale.

Obtoženim admiralu Ottu Schniewindu, generalu Karlu Hollidtu in generalu Hermannu Reineckeu tožilstvo ni moglo dokazati zločinov in drugih dejanj v zvezi z sodnim ukazom Barbarossa.

Tožilstvo obtoženemu feldmaršalu Hugu Sperrlu ni očitale povezave s sodnim ukazom Barbarossa (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/ghctrial3.htm>).

12. 3. 3. UKAZ O KOMANDOSIH (PRIPADNIKIH POSEBNIH ENOT) IN UKAZ NOČ IN MEGLA

Kar zadeva ukaz o komandosih in ukaz Noč in megla, je tožilstvo dokazalo sodelovanje pri njih le obtoženemu generalu Warlimontu. Omenjeni general je sodeloval pri pripravi in oblikovanju obeh ukazov.

12. 3. 4. UKAZ O ZAJEMANJU TALCEV IN POVRAČILNIH UKREPIH

Tudi pri pripravi in oblikovanju tako imenovanega ukaza o talcih je sodeloval obtoženi general Warlimont. Pred sodiščem je priznal, da je sam pripravil osnutek ukaza, vendar pa naj bi ga, po njegovih besedah, kasneje nekdo brez njegove vednosti popravil. Dokazi tožilstva teh njegovih navedb niso potrdili. General Warlimont je dejal, da je prvotni osnutek ukaza vseboval pet talcev, ki naj bi jih ustrelili za vsakega ranjenega nemškega vojaka in 10 talcev za vsakega ubitega nemškega vojaka. Kasneje naj bi Hitler to razmerje popravil na 50 talcev za ranjenega in 100 talcev za vsakega ubitega nemškega vojaka.

Obtoženi general von Roques je ukaz o talcih prejel 1. oktobra leta 1941 in ga posredoval svojim podrejenim oficirjem, vendar pa dokazno gradivo ni potrjevalo, da bi bili talci ustreljeni na področju, kjer je poveljeval general von Roques.

Tudi takratnemu poveljniku 11. armade, obtoženemu generalu Woehlerju, tožilstvo ni moglo dokazati zločinov v zvezi z ukazom o talcih.

Ostale obtožene nemške častnike tožilstvo ni bremenilo sodelovanja ali izvrševanja ukaza o talcih in povračilnih ukrepov.

12. 3. 5. DOKAZNO GRADIVO V ZVEZI S TAKO IMENOVANIM PROTIPARTIZANSKIM VOJSKOVANJEM

Dokazno gradivo tožilstva kaže na to, da je bilo tako imenovano protipartizansko vojskovanje neke vrste izgovor Nemcev za pobijanje na tisoče nedolžnih ljudi. Hitler je dobesedno izjavil: »To partizansko vojskovanje pomeni prednost za nas; omogoča nam, da zatremo vsakogar, ki nam nasprotuje,« (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/ghctrial4.htm>).

Dokazi nadalje kažejo, da so bili tako imenovani »partizani«, »partizanski osumljenci« in »simpatizerji partizanov«, pa tudi uniformirani vojaki ruske Rdeče armade ustreljeni po kratkem postopku s strani enot nemške vojske ali pa predani oddelkom SD, kjer jih je čakala enaka usoda.

Tovrstna dejanja so dokazano in ob vednosti ter odobravanju poveljnikov izvajale enote, podrejene obtoženim von Kuechlerju, Hothu, Reinhardt, von Salmuthu, von Roquesu in Woehlerju.

Obtoženi general Warlimont je sodeloval pri pripravah in oblikovanju povelj, ki so ukazovala takšna dejanja.

Dokazno gradivo pa ne dokazuje kazenske odgovornosti za te zločine obtoženim von Leebu, Hollidtu in Schniewindu.

Tožilstvo obtožena nemška častnika Sperrla in Reineckea ni bremenilo sodelovanja pri teh zločinih.

12. 3. 6. MORITVE IN NEČLOVEŠKO RAVNANJE Z VOJNIMI UJETNIKI

V dokaznem gradivu iz te točke je razvidno, da je na tisoče sovjetskih vojnih ujetnikov umrlo zaradi lakote, mraza, nenuđenja medicinske pomoči in nečloveškega ravnanja. Nemci so kmalu ugotovili, da na ta način izgubljajo veliko število ljudi, ki bi jih lahko uporabili za delo. Zato so prišli do zaključka, da je ruske vojne ujetnike bolje »ubiti« z delom, kot pa jih preprosto pustiti umreti. Obramba obtoženih častnikov je navedla podatek, da je bila večina ruskih vojnih ujetnikov podhranjenih, slabo oblečenih in bolnih že takrat, ko so jih ujeli Nemci. Tožilstvo je to navedbo ovrglo, enako pa tudi trditev, da nemška vojska ni imela dovolj hrane, da bi hranila še vojne ujetnike.

V dokaznem materialu je tožilstvo zbralo veliko poročil podrejenih enot feldmaršalu von Kuechlerju, v katerih so navedene številne usmrtitve zajetih vojakov Rdeče armade. Tudi sam von Kuechler je pred sodiščem priznal, da je prejel ta poročila. Vendar pa po mnenju tožilstva ni storil ničesar, da bi takšne eksekucije ustavil. Tožilstvo je obtoženemu von Kuechlerju očitalo tudi, da je v času, ko je poveljeval 18. armadi, zanemarjal vojne ujetnike na njegovem področju poveljevanja. V nekem poročilu je bilo navedeno, da je v enem izmed taborišč umrlo približno sto vojnih ujetnikov vsak dan. V drugem poročilu je bilo zapisano, da naj bi vsi vojni ujetniki v nekem drugem taborišču zaradi težaškega dela in bornih obrokov hrane umrli najkasneje v šestih mesecih.

Obtoženemu generalu Hothu je tožilstvo očitalo nečloveško ravnanje z vojnimi ujetniki. Med drugim so vojaške enote pod njegovim poveljstvom vojne ujetnike morale, jih silile v težaško delo, jih celo uporabljale kot živi ščit za nemške enote. Obtoženi general Hoth je to vedel in odobral ter ni ukrepal zoper takšno ravnanje nad vojnimi ujetniki.

Enote, podrejene obtoženemu generalu Reinhardt, so mu poročale o pobojih in obešanjih ruskih vojakov in vojnih ujetnikov. Po mnenju tožilstva general Reinecke ni storil ničesar, da bi takšne zločine preprečil.

Iz dokaznega gradiva je razvidno, da je obtoženi general von Salmuth, takrat poveljnik 30. pehotnega korpusa, 21. novembra 1941 zapovedal svojim podrejenim vojaškim enotam, naj vsakega sovražnega vojaka, ki nosi orožje, takoj ustrelijo. Številna poročila s tega področja so opisovala precejšnje naraščanje ustrelitve ujetih vojakov, kakor tudi vojnih ujetnikov. Po mnenju tožilstva ni bilo dvoma, da je bil general von Salmuth odgovoren za to.

Obtoženi general von Roques je 26. oktobra 1941 ukazal 24. pehotni diviziji sodelovanje pri prevozu vojnih ujetnikov v taborišča. Med temi prevozi je bilo na tisoče vojnih ujetnikov postreljenih, ali pa so umrli zaradi nečloveškega ravnanja.

Obtoženi general Hermann Reinecke je služboval kot poveljnik glavnega urada na vrhovnem poveljstvu nemške vojske, katerega eden pomembnejših sektorjev je bil urad za vojne ujetnike. Tako je imel general Reinecke splošen nadzor nad vsemi dogajanji, ki so zadevale vojne ujetnike. General Reinecke je med drugim izdal tudi vsesplošne direktive delovanja v taboriščih za vojne ujetnike. Čeprav se je pred sodiščem izgovarjal, da je vse to počel na ukaz feldmaršala Keitla, je tožilstvo menilo, da je tudi sam v veliki meri odgovoren za zločine, storjene nad vojnimi ujetniki.

Tožilstvo je dolžilo generala Warlimonta, da je bil aktivno in bistveno udeležen pri sprejemu sklepa vodilnih ljudi Tretjega rajha o ubijanju zavezniških pilotov. Te ujete zavezniške pilote so prepustili kar ljudem, ki so jih prej dodobra nahujskali. V teh primerih je veljal tako imenovani zakon linča in general Warlimont je bistveno »pripomogel«, da je bilo veliko zavezniških pilotov obešenih ali pa predanih enotam SD, ki so jih kasneje likvidirale.

Tožilstvo ni moglo dokazati sodelovanja pri zločinih nad vojnimi ujetniki feldmaršalu von Leebru, generalu Hollidtu in generalu Woehlerju.

Tožilstvo obtožena feldmaršala Sperrla in admirala Schniewinda ni bremenilo zločinov v tej točki (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/ghctrial4.htm>).

13. SODBA FELDMARŠALU WILHELMU von LEEBU IN TRINAJSTIM DRUGIM NEMŠKIM ČASTNIKOM

Sodišče je glede četrte točke obtožnice, ki je govorila o načrtovanju zarote, odločilo, da jo umakne iz obtožnice. Po prvi točki obtožnice, ki je obravnavala zločine proti miru oziroma izvajanje agresivne vojne, je sodišče spoznalo obtožene nemške častnike za nedolžne (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/ghctrial6.htm>).

Feldmaršala Wilhelma von Leeba je sodišče spoznalo kot nedolžnega po drugi točki obtožnice (vojni zločini) in krivega po tretji točki obtožnice (zločini zoper človečnost). Obsodili so ga na triletno zaporno kazen.²⁷

Po drugi in tretji točki obtožnice so bili spoznani naslednji obtoženi nemški častniki:

- feldmaršal Georg Karl Friedrich – Wilhelm von Kuechler; ki je bil obsojen na 20 let zapora,
- general Hermann Hoth; ki so ga obsodili na 15 let zapora,
- general Hans Reinhardt; obsojen 15 let zapora,
- general Hans von Salmuth; obsodili so ga na 20 let zapora,
- general Karl Hollidt; obsojen na 5 let zapora,
- general Karl von Roques; obsojen na 20 let zapora,
- general Hermann Reinecke; obsojen na dosmrtno ječo,
- general Walter Warlimont; obsojen na dosmrtno ječo,
- general Otto Woehler; obsojen 8 let zapora,
- general Rudolf Lehmann; obsojen na 7 let zapora.

²⁷ V kazen je bil obsojenim všteti tudi čas, če so bili po 7. maju 1945 v zaporu ali priporu.

Feldmaršal Hugo Sperrle in admiral Otto Schniewind sta bila spoznana za nedolžna po drugi in tretji točki obtožnice in izpuščena (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/ghctrial8.htm>).

14. SODNI PROCES ZOPER GENERALA ALEXANDRA LÖHRA IN ŠTIRI DRUGE GENERALE NEMŠKE VOJSKE PRED VOJAŠKIM SODIŠČEM V BEOGRADU

V začetku februarja 1947 se je v Beogradu pričel sodni proces zoper generala bivše nemške vojske in Hitlerjevega poveljnika na območju Jugovzhoda Aleksandra Löhra ter nekaterih drugih soobtožencev. Obtožili so še generala Hansa Fortnerja, generalmajorja SS-oddelkov Avgusta Schmithuberja, generala Josefa Küblerja, polkovnika Güntherja Tribukeita, generala Alberta Loncarja, generala Fritza Neidholda in bivšega revirlajtnanta Pavla Gerharda²⁸.

Obtožnica jim je očitala, da so krivi hudih zločinov pri uničevanju civilnega prebivalstva, zločinov nad pripadniki narodno osvobodilnega gibanja, razdejanja vasi in mest brez vojaško utemeljene nuje, množičnega uničevanja in ropanja ljudskega imetja.

Aleksandru Löhru je obtožnica očitala, da je leta 1941 poveljeval pri zračnih operacijah zoper Jugoslavijo in je bil odgovoren za barbarski napad na Beograd, saj je vodil vso njegovo organizacijo. Po napadu na Beograd je na ulicah ostalo 2271 trupel, pod ruševinami pa še več deset tisoč mrtvih. Okoli deset tisoč zgradb je bilo poškodovanih, navaja obtožnica, nastala škoda pa je znašala okoli devet milijonov tedanjih dinarjev. Nadalje mu je obtožnica očitala, da je avgusta 1942 prevzel poveljstvo nad 3. armado na Balkanu, kot njen poveljnik pa izpopolnil sistem nemške okupacijske uprave, da bi nacizem kar najbolj uspešno uničeval jugoslovanske narode. Vrhovni poveljnik na Jugovzhodu je postal v začetku leta 1943, to nalogo pa je opravljal do junija 1943. V tem času, mu očita obtožnica, je bilo v Srbiji (po nepopolnih podatkih) ustreljenih 835 talcev, obenem je nemška vojska rušila in požigala vasi, kakor na primer Topovice (februarja 1943), prebivalstvo odpeljala v taborišča in izropala njihovo premoženje. V času njegovega poveljevanja je skušal zatreti tudi jugoslovanski

²⁸ Ker v diplomski nalogi obravnavam odgovornost za vojne zločine najvišjih predstavnikov nemške vojske med 2. svetovno vojno, bom v nadaljevanju obravnaval potek procesa in obsodbo sodišča naslednjih nemških generalov: Aleksandra Löhra, Hansa Fortnerja, Josefa Küblerja, Alberta Loncarja in Fritza Neidholda (op.a.).

narodnoosvobodilni boj, zato so bile v tem času izvedene vse operacije, bolj znane pod imenom 4. in 5. ofenziva. V Bosni in Hercegovini je v 4. ofenzivi umrlo 5568 civilnih prebivalcev, požganih pa je bilo 2372 hiš. S 5. ofenzivo so najhujše zločine storili na področju Nikšiča in Šavnika, na prostoru med dolinami rek Tare, Pive in Sutjeske. Tam so pomorili, vse, kar so našli živega, na hribu Vučevo in na bregovih Sutjeske so celo pomorili več tisoč ranjencev. Svojih zločinov Lühr ni priznal in je povedal, da se ne počuti krivega. Trdil je celo, da v trenutku, ko je izdal povelje za napad svojih zračnih armad na Beograd, ni vedel, da Nemčija še ni napovedala vojne Jugoslaviji in da je bil Beograd razglašen za odprto mesto. Branil se je s tem, da so njegovi bombniki bombardirali Beograd s težkimi bombami, ne pa zažigalnimi, zato naj bi po njegovem imel napad na Beograd vojni značaj in ne terorističnega. Toliko pokolov pa je Lühr izvršil zato, da bi ustavil neprestane atentate na nemško vojsko, poleg tega pa jih je zapovedal sam Hitler. Lühr je povedal, da se za dejanja svojih podrejenih ni počutil krivega, ker je imel vsakdo svojo določeno nalogo. Kot vsi drugi obtoženci je poudaril, da je tudi sam le izvrševal Hitlerjeva povelja in ima zato mirno vest, saj nosi odgovornost Hitler (Slovenski poročevalec, 7. 2. 1947). Obtoženemu so uspeli dokazati, da je vodil izvedbo načrta za IV. in V. ofenzivo. Povedal pa je tudi, da so želeli ujeti čimveč ujetnikov. Za 60.000 so bila namreč že pripravljena taborišča na Štajerskem.

Lühru so očitali tudi strašne zločine, ki jih je izvajala SS-divizija med IV. ofenzivo in ki jih po izpovedi prič na sodišču navaja Slovenski poročevalec. »Neki nemški vojak je iztrgal iz rok materi sedem mesecev starega otroka in ga nataknil na bajonet, mater posilil in nato umoril. V Drvaru je neki Nemec zaklal petletnega otroka in ukazal materi, da mora poljubiti krvavi nož /.../« (Slovenski poročevalec, 8. 2. 1947). Obtoženemu so tudi očitali, da delovnih taborišč na Štajerskem niso pripravili zaradi zakona, pač pa zato, da bi pridobili delovno silo za suženjsko delo v Nemčiji. Zato so tudi pobili vse ranjence, saj jih niso mogli uporabiti za suženjsko delo. General Lühr je sicer priznal, da so tudi po določbah nemškega vojaškega kazenskega zakonika umori vojnih ujetnikov, ranjencev in civilnega prebivalstva zločin, enako pa je, navaja Slovenski poročevalec, Lühr ob pogledu na fotografije zločinov dejal, da so vse to res zločini, ki bi se jih morali odgovorni poveljniki sramovati, če so seveda vedeli zanje (Slovenski poročevalec, 8. 2. 1947).

Hans Fortner je bil 1942 imenovan za poveljnika Vzhodne Bosne, neposredno podrejene pa so mu bile vse domobranske, ustaške, orožniške in policijske sile na tem področju. S svojimi navodili jih je Fortner spodbujal k bratomorni vojni. Enote pod njegovim poveljstvom pa so

zagrešile vrsto hudih zločinov nad prebivalstvom bosanskih vasi. Obtožnica navaja primere, ko so enote pod poveljstvom Fortnerja pomorile otroke pred očmi mater, med ofenzivo na Jajce pa zažgale 2000 hiš in pobile okoli tisoč starčkov. V Vadopolju so njegovi ljudje v vrelo vodo vrgli petnajst oseb.

Vsem silam v Bosni (domobranskim, ustaškim, orožniškim in policijskim) pa je, trdi Fortner, poveljeval le v operativnem pogledu. Zagovarjal se je, da mu zločini niso znani, čeprav je zanje dajal povelja (Slovenski poročevalec, 9. 2. 1947).

Josef Kübler je 1943 prevzel poveljstvo nad 718. nemško pehotno divizijo, ki ji je do tedaj poveljeval Fortner, to divizijo pa takoj preoblikoval v 118. nemško lovsko divizijo, s katero se je udeležil operacij V. divizije. Grozljive zločine so izvajali nad pripadniki NOV, zlasti na območjih Zelengore in v dolini Sutjeske, ko se je NOV prebijala iz sovražnikovega obroča. Ranjence so pobijali, klali, jih žive zakopavali, za to pa bili nagrajeni. Marca 1944 so pripravili čistko v Cetinjski Krajini, vodil pa jo je Kübler. V nekaj dneh so pobili 2000 mož, žena in otrok, pomorili so tudi vse otroke v zibelkah.

Alberta Loncarja obtožnica bremeni, da je štab njegovega polka izdal ukaz za množično streljanje v Kragujevcu oktobra 1941, ko so množično postrelili dijake, profesorje gimnazije in učiteljišča v Kragujevcu (Slovenski poročevalec, 7. 2. 1947).

Obtožnica v Beogradu je bremenila tudi poveljnika 369. »vražje« divizije Fritza Neidholda, ki je med V. ofenzivo ukazal, da ne smejo živega pustiti niti enega moškega. Ukaz, da je treba prav vsakega vojaka ubiti, naj bi mu prebrali, krivdo pa je Neidhold skušal prevaliti na četne komandirje z obrazložitvijo, da povelja o streljanju ni izdala divizija. Leta 1943 je divizija v občini Bobovski požgala 39 hiš, ropali so, ubijali in požigali ter s seboj tudi odpeljali prebivalstvo. Med peto ofenzivo so enote »vražje« divizije v Han Pljesku ujele in pobile okoli 30 ranjencev in vse pobile skupaj s tovariši, ki so jih nosili (Slovenski poročevalec, 11. 2. 1947).

Obtoženi so pod težo dokazov, kot poroča Slovenski poročevalec 14. februarja 1947, pričeli počasi priznavati zločine. Obtoženi Löhr je priznal, da je dajal navodila, naj smatrajo njegovi vojaki partizane za neredne čete, podobno je priznal tudi Neidhold. Ta je celo priznal, da so šle njegove čete skozi vasi, ki so jih na procesu omenjale priče (Bukovača, Kozila...) in sploh ni poskušal tajiti zločinov, pri tem pa se je izgovarjal na vojno psihozo, saj naj bi bili ti zločini posledica besa njegovih vojakov (Slovenski poročevalec, 14. 2. 1947).

Vojaški tožilec je v zaključnem govoru ponovno opisal izpovedi prič ob grozovitih zločinih, ki so bili očitani obtoženim. Poudaril je, da teh zločinov niso zakrivali le posamezniki, pač pa milijonske, sodobno oborožene množice, ki jih je izsolala nemška in avstrijska propaganda ter hitlerjevski nacizem. »Nič slučajnega ni v tem, če si je Hitler izbral avstrijske »strokovnjake«, da bi mu izsekali pot na vzhod preko Jugoslavije. Ti so najbolj vedeli, kako je treba »ravnati« s slovanskimi narodi.« (Slovenski poročevalec, 15. 2. 1947). Prav ti, navaja tožilec, so prekršili vse mednarodne zakone in vojne navade, obveznosti haške konvencije pa sprejemali hinavsko, da bi zavedli lahkoverneže – zanje so bile obveznosti konvencije vedno le mrtva črka na papirju. Tožilec je hkrati priznal, da so le ubogali Hitlerjeve ukaze, vendar jih je pri tem ostro obsodil. Ugotovljeno je bilo, da je nemški vojaški kader zavestno izvrševal povelja svojih komandantov, na podlagi številnih dokazov, ki so bremenili obtožene in ki so jih ti deloma tudi priznali, pa je tožilec zanje zahteval smrt (Slovenski poročevalec, 15. 2. 1947).

Vojaško sodišče v Beogradu je generala Alexandra Löhra in soobtožene generale obsodilo 18. februarja 1947. Ugotovili so, da so vsi obtoženci krivi vojnih zločinov. Alexander Löhr je leta 1941 organiziral teroristični napad na Beograd, Hans Fortner je bil kriv, da je kot poveljnik vzpodbujal svoje enote k zločinom, Fritz Neidhold je zakrivil množične pokole prebivalstva v vaseh, skozi katere so šle med 4. ofenzivo njegove čete, Josef Kübler je izdajal ukaze za pokol ujetih in ranjenih partizanov, Albert Lončar pa je bil kriv za množične ustrelitve več tisoč ljudi v Kragujevcu (21. oktobra 1941) in za izvajanje represalij nad prebivalstvom. Zato so bili soobtoženi na podlagi zakona o kaznivih dejanjih proti narodu in državi obsojeni na smrt z obešanjem (Fortner, Neidhold, Kübler in Lončar), Alexander Löhr pa na smrtno kazen z ustrelitvijo (Slovenski poročevalec, 18. 2. 1947).

General Alexander Löhr je bil ustreljen 27. februarja leta 1947. Istega dne so bili obešeni general Hans Fortner, general Fritz Neidhold, general Josef Kübler in general Albert Lončar (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/warcrimgenrls.htm>).

15. SODNI PROCES ZOPER GENERALA LUDWIGA KÜBLERJA IN HANSA von HÖSSLINA

Sodni proces proti Friedrichu Rainerju²⁹ in soobtoženim³⁰ je trajal od 10. do 19. julija leta 1947 in je potekal pred vojaškim sodiščem IV. armade Federativne ljudske republike Jugoslavije (FLRJ) (Elste, Koschat, Filipič, 2002: 131).

Omenjena generala je obtožnica bremenila vojnih zločinov po zakonu o kaznivih dejanjih zoper ljudstvo in državo³¹ (Elste, Koschat, Filipič, 2002: 31).

Obtoženi general Ludwig Kübler je bil med vojno imenovan za poveljnika varnostnega območja v operativni coni Jadransko Primorje (OZAK). Poleg vojaških poveljstev v Gorici in Trstu so bila generalu Küblerju podrejena tudi krajevna poveljstva Trst, Pulj, Reka, Ljubljana, Gorica in Videm (Elste, Koschat, Filipič, 2002: 113).

General Ludwig Kübler, ki je s svojimi enotami zagrešil neštete zločine v Slovenskem Primorju in drugje, je pred sodiščem izjavil, da se ne čuti krivega za očitane zločine.

Tožilstvo je imelo na voljo veliko dokaznega materiala v zvezi z obtoženim. Med drugim je obtoženi general Kübler 24. februarja 1944 izdal povelje, s katerim je ukazal brezobziren teror, ubijanje partizanov, streljanje in obešanje vsakogar, ki bi na kakršenkoli način pomagal ali skušal pomagati partizanom. Po tem povelju so njemu podrejene enote nad slovenskim in hrvaškim prebivalstvom na področju, na katerem je poveljeval Kübler, zagrešile veliko zločinov. Kübler je pred sodiščem priznal, da je to povelje pomenilo, da bi vsakogar, ki bi se oboroženo udeležil boja zoper Nemce v primeru ujetja ustrelili ali obesili (Slovenski poročevalec, 13. 7. 1947).

²⁹ Dr. Friedrich Rainer, ki je bil glavni obtoženec na tem procesu, je bil med vojno gauleiter (pokrajinski vodja) in državni upravitelj dežele Koroške ter šef civilne uprave zasedenih območij Koroške in Kranjske (Elste, Koschat, Filipič, 2002: 7).

³⁰ Kar zadeva temo moje diplomske naloge sta v tem procesu pomembna dva izmed soobtoženih, in sicer generala Ludwig Kübler in Hans von Hösslin, o katerih bo govora v nadaljevanju opisa omenjenega procesa (op.a.).

³¹ Dejansko so bili že pred zaključkom vojne razveljavljeni vsi zakoni stare Jugoslavije in omenjeni zakon je bil nadomestilo za kazenski zakonik in prirejen po sovjetskem vzorcu (Elste, Koschat, Filipič, 2002: 31).

Po mnenju tožilstva je bil obtoženi Kübler odgovoren za zločine, ki so jih storile njemu podrejene enote, med drugim za požige primorskih vasi Čepovan, Lokve, Lokovec in Lazne, kjer so njegove enote terorizirale mirno prebivalstvo, ubijale, mučile in ropale. Odgovoren je bil tudi za uničevanje kulturnih in prosvetnih ustanov in privatnih zgradb na Reki. Na vprašanje, kdo je bil odgovoren za pobijanje partizanov, je Kübler priznal, da nemška vojska z njim na čelu (Slovenski poročevalec, 15. 7. 1947).

General Hans von Hösslin je bil po mnenju tožilstva odgovoren za vse zločine svojih podrejenih enot, predvsem v Slovenskem Primorju, Čičariji in drugih predelih Istre.

Obtoženi Hösslin, ki je leta 1939 vodil usposabljanje avstrijskih planinskih čet, je bil leta 1943 postavljen za komandanta divizije, ki je imela nalogo »v najkrajšem možnem času izobraziti čim večje število rekrutov« (Slovenski poročevalec, 15. 7. 1947). Značilno za to »izobraževanje« rekrutov je bilo, da jih je usposabljal in jih uporabljal za boj proti civilnemu prebivalstvu predvsem v Slovenskem in Hrvaškem Primorju. Njegove enote, ki so bile večinoma sestavljene iz Avstrijcev, so pri tem storile številne zločine, za katere je odgovoren obtoženi general von Hösslin. Sam general von Hösslin je to odgovornost tudi priznal pred sodiščem, čeprav si je skušal malce omiliti položaj z izjavo, da so se zločini proti civilnemu prebivalstvu začeli predvsem, ko je njegova divizija prešla pod poveljstvo obtoženega generala Küblerja. Tožilstvo je von Hösslinu dokazalo in z izjavami prič potrdilo požige vasi Kosi pri Kastvu, Breze in Lipe³², kjer so njegove enote tudi večino prebivalstva pobile in v gorečih hišah sežgale, Sušak³³, Kuteževo, Podgraje, Tominje³⁴ in številnih drugih vasi.

Za požige vasi Čepovan, Lokve, Lazen in Lokovec, za katere je von Hösslin priznal, da so jih požgale njemu podrejene enote, je prejel ukaz od soobtoženega generala Küblerja. Obtoženemu von Hösslinu je tožilstvo očitalo tudi poveljevanje v tako imenovanih očiščevalnih akcijah v okolici vasi Klana, kjer so njegove enote pobijale ujete partizane. Tudi v tem primeru je moral pod težo dokazov krivdo priznati (Slovenski poročevalec, 15. 7. 1947).

³² Dne 30. aprila 1944 so Nemci požgali vas Lipa. Večji del njenih prebivalcev so zaprli v hišo na začetku vasi in jo zažgali (Simčič, 2004: 26).

³³ 5. maja 1944 so Nemci požgali vas Sušak. Ker so prebivalci te vasi vedeli, kaj se je pred tem zgodilo v Lipi in Liscu, so se še pravočasno umaknili. Kljub temu so Nemci pri poskusu bega iz Sušaka ustrelili 16 letnega mladeniča (Simčič, 2004: 27, 28).

³⁴ Dne 18. maja leta 1944 so Nemci v vasi Tominje v senik nagnali 33 vaščanov, starih od 13 do 70 let, in jih žive sežgali (Filipčič et al., 2002: 329).

V sklepnem govoru je tožilstvo dejalo, da sta obtožena nemška generala Ludwig Kübler in Hans von Hösslin odgovorna za vse zločine, ki so jih njihove podrejene enote storile pri uničevanju civilnega prebivalstva, za zločine nad pripadniki NOV, za razdejanja vasi in mest, za množično uničevanje in ropanje ljudskega imetja, za požige vasi in vse druge zločine, ki so jih zagrešile vojaške enote pod njihovim poveljstvom, po njihovih ukazih in ob njihovi vednosti. Nadalje je tožilstvo navedlo, da je nemška vojska, ki je bila že od nekdanj znana kot surova sila nemškega imperializma, vodila razbojniško vojno, katere cilj je bilo uničevanje miroljubnih narodov in je hotela ustvariti oblast nad drugimi narodi. Po mnenju tožilstva, sta nemška vojaška poveljnika vedela, da bodo vojni zločinci, ki so zagrešili hudodelstva v okupiranih državah, vsepovsod zasledovani in izročeni prizadetim državam v sojenje, zato je njihova krivda še toliko večja (Slovenski poročevalec, 18. 7. 1947).

19. julija leta 1947 ob 9.15 je vojaško sodišče IV. armade razglasilo sodbo v procesu proti vojnim zločincem Rainerju in soobtožencem.

Sodišče je spoznalo obtožena nemška generala za kriva v smislu določb zakona o kaznivih dejanjih zoper ljudstvo in državo ter je izreklo kazen na podlagi predpisov zakona o kaznivih dejanjih zoper ljudstvo in državo FLRJ.

General Ludwig Kübler je bil obsojen na smrt z obešenjem, general Hans von Hösslin pa na smrt z ustrelitvijo.

V obrazložitvi je sodišče izjavilo, da je bilo skozi sodni proces dokazano, da je bila nemška vojska ena izmed mnogih organizacij in tudi najvažnejša med vsemi, ki se jih je nacizem posluževal za uresničevanje svojega programa. Zato sta obtožena nemška vojaška poveljnika popolnoma odgovorna za vse zločine, ki so jih izvršile njim podrejene enote (Slovenski poročevalec, 20. 7. 1947).

Obema obsojenima generaloma so 13. avgusta zavrnilo prošnjo za pomilostitev. Generala Ludwig Kübler in Hans von Hösslin sta bila usmrčena 18. avgusta leta 1947 (Elste, Koschat, Filipič, 2002: 172).

16. OBSODBE ŠE NEKATERIH POMEMBNEJŠIH NEMŠKIH VOJAŠKIH POVELJNIKOV

V tem poglavju bom na kratko omenil še nekatere nemške visoke vojaške poveljnike, ki so jim sodili zaradi vojnih zločinov, storjenih med drugo svetovno vojno.

- general Friedrich Bernhardt: med drugo svetovno vojno je bil poveljnik nemške 2. tankovske armade. Sodilo so mu v Briansku, v Sovjetski zvezi, zaradi zločinov na področju mesta Briansk. 29. 12. 1945 je bil obsojen na smrtno kazen in obešen še istega dne (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/warcrimgenrls.htm>).
- general Karl Burckhardt: med vojno je bil poveljnik zalednih enot 6. armade. Sodilo so mu v Sovjetski zvezi, zaradi zločinov, storjenih na področju Ukrajine. Januarja 1946 so ga obsodili na smrt z obešenjem in kazen takoj tudi izvršili (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/warcrimgenrls.htm>).
- general Peter Crasemann: med drugo svetovno vojno je bil poveljnik 26. oklepne divizije v Italiji. Sodilo so mu zaradi množičnih usmrtitev italijanskih prebivalcev. Sojenje je potekalo pred angleškim vojaškim sodiščem aprila leta 1947 je bil obsojen na deset let zapora (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/warcrimgenrls.htm>).
- general Heinrich Dankelmann: med drugo svetovno vojno poveljnik okupirane Srbije od 28. julija do 1. oktobra leta 1941. Sodilo so mu v nekdanji Jugoslaviji zaradi zločinov na področju Srbije. 31. oktobra 1947 so ga obsodili na smrt in ustrelili (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/warcrimgenrls.htm>).
- general Nikolaus von Falkenhorst: med drugo svetovno vojno je bil poveljnik okupirane Norveške. Sodilo so mu v Brunswicku pred angleško – norveškim sodiščem zaradi predajanja ujetih pripadnikov posebnih enot (komandosov) enotam SS, ki so jih nato usmrtile. 2. avgusta leta 1946 obsojen na smrt, vendar so mu kazen 3. decembra 1946 spremenili v dvajset let zapora (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/warcrimgenrls.htm>).

- generala Herbert Koestlin in Kurt Gallenkamp: general Koestlin je bil med drugo svetovno vojno načelnik štaba 80. korpusa. Sodili so jima pred angleškim vojaškim sodiščem v Wuppertalu zaradi usmrtitev ujetih angleških padalcev (tako imenovani primer »Poitier«). 25. marca 1947 sta bila obsojena-general Gallenkamp na smrt z obešenjem, general Koestlin pa na dosmrtno ječo. Generalu Kurtu Gallenkampu so kasneje kazen spremenili v dosmrtno ječo (<http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/warcrimgenrls.htm>).

17. PROBLEM PRESTAJANJA KAZNI NEKATERIH OBSOJENIH NEMŠKIH VOJAŠKIH POVELJNIKOV

Večina nemških vojaških poveljnikov, obravnavanih v diplomskem delu, ki so bili obsojeni na dolgoletne zaporne kazni, le-teh ni prestala. Nekateri so izpustili iz zaporov zaradi zdravstvenih težav, nekaterim pa so kazni skrajšali in jih predčasno izpustili. Naj navedem nekaj primerov:

- admiral Erich Raeder, ki je bil obsojen na dosmrtno ječo, je bil leta 1955 zaradi bolezni predčasno izpuščen iz zapora (Sajovic, 2002: 40-41). Umrli je leta 1960 (Leksikon Cankarjeve založbe, 1976: 814),
- feldmaršal Albert Kesselring, leta 1947 obsojen na dvajset let zapora, je bil zaradi zdravstvenih težav izpuščen leta 1952. Umrli je 16. julija 1960 v Bad Nauheimu (<http://www.ehistory.com/wwii/PeopleView.efm?PID=202>),
- feldmaršal Wilhelm List, leta 1947 obsojen na dosmrtno ječo, je bil zaradi zdravstvenih težav izpuščen leta 1952 (Enciklopedija leksikografskog zavoda 4, 1968: 100). Umrli je 17. avgusta 1971 (<http://www.spartacus.schoolnet.co.uk/2Wwlist.htm>),
- general Lothar Rendulic, leta 1947 obsojen na dvajset let zapora, je bil izpuščen leta 1951. Umrli je leta 1971 (<http://www.aeiou.at/aeiou.encyclop.r/r496539.htm>),
- general Helmuth Felmy, leta 1947 obsojen na petnajst let ječe, je bil izpuščen leta 1951. Umrli je leta 1965 v Darmstadt (<http://www.geocities.com/~orion47/WEHRMACHT/LUFTWAFFE/Gen-LW.htm>),
- general Hubert Lanz, leta 1947 obsojen na dvanajst let zapora, je bil izpuščen leta 1951. Umrli je leta 1982 (<http://www.generals.dk/Germany.htm>),

- general Wilhelm Speidel, leta 1947 obsojen na dvajset let zapora, je bil izpuščen leta 1951. Umrli je leta 1970 v Nürtingenu

<http://www.geocities.com/~orion47/WEHRMACHT/LUFTWAFFE/Gen-LW.htm>.

V Sovjetski zvezi je bilo med leti 1943 in 1949 ujetih in zaprtih približno 400 generalov nemške vojske. V sovjetskem ujetništvu so med leti 1944 in 1955 umrli 104 nemški generali. Med leti 1945 in 1952 je bilo obsojenih skupno 268 generalov. Na smrtno kazen je bilo obsojenih 24 nemških generalov. Kazen ostalih obsojenih nemških generalov pa je znašala večinoma 25 let zapora. Večino teh obsojenih nemških vojaških poveljnikov je bila izpuščena iz zapora po smrti sovjetskega voditelja Stalina v letih 1953 do 1955 (Bezborodova, V., 1998: 19, 22) .

18. VERIFIKACIJA POSTAVLJENIH HIPOTEZ

Prva postavljena hipoteza moje diplomske naloge se je glasila, da nemška stran ni želela eksplicitno spoštovati vojnega prava, zato so bili nemški vojaški poveljniki v težavnem položaju. Morali so izvrševati ukaze, s katerimi so se kršila pravila vojnega prava, medtem ko so bili v primeru neizvrševanja ukazov sankcionirani s strani nadrejenih.

To hipotezo potrjujem. Kot je razvidno iz pričujoče diplomske naloge, si nacistična Nemčija ni prizadevala delovati v skladu z mednarodnim pravom in drugimi mednarodnimi pogodbami in sporazumi. S tem so bili tudi nemški vojaški poveljniki postavljeni v precej nezavidljiv položaj, vendar pa so le-ti po mojem mnenju imeli možnost, da določenega ukaza, ki je bil v nasprotju z vojnim pravom, ne posredujejo naprej ali pa ga vsaj omilijo do določene mere. Vendar pa se večina nemških vojaških poveljnikov ni obremenjevala s tem, ali so bili določeni ukazi v nasprotju z mednarodnim vojnim pravom, ker so bili po začetnih vojaških uspehih nemške vojske slepo zavarovani v njeno moč. Poleg tega so se nekateri nemški vojaški poveljniki na sojenjih zaradi storjenih vojnih zločinov, sklicevali na ljubezen in vdanost domovini, ki so ji na vsak način želeli služiti. Glede sankcioniranja tistih, ki niso izvrševali ukazov, sem iz literature razbral le en primer, ki naj bi se končal s smrtno kaznijo enega izmed generalov, a so bili podatki o tem dogodku zelo skopi in nepreverjeni.

Druga hipoteza je govorila o tem, da se je večina nemških vojaških poveljnikov na sojenjih zoper njih zaradi odgovornosti za vojne zločine, storjene pod njihovim poveljstvom, skušala oprati krivde, sklicujoč se na izvrševanje ukazov.

Tudi drugo hipotezo lahko v celoti potrdim. Večina obtoženih nemških vojaških poveljnikov se je namreč na sodnih procesih skušala »oprati« krivde, saj so se sklicevali na izvrševanje ukazov. V 8. členu Statuta Mednarodnega vojaškega sodišča je bilo glede poveljniške odgovornosti določeno, da se dejstvo, da je obtoženi deloval po ukazu svoje vlade ali svojega nadrejenega, ne upošteva kot razlog za oprostitev od odgovornosti, čeprav se lahko upošteva kot podlaga za ublažitev kazni, če sodišče meni, da tako zahteva pravičnost. Četudi takratno vojno pravo ni eksplicitno določalo odgovornosti posameznikov za storjene zločine, bi se po mojem mnenju nemški vojaški poveljniki morali zavedati, da so bila dejanja, ki so jih storili pripadniki nemških oboroženih sil pod njihovim poveljstvom in o katerih je bilo govora v nalogi, zločinska in nehumana. Nekateri izmed njih, na primer Hermann Göring, Alexander

Löhr, so se proti koncu sodnih procesov, sprijaznili z usodo in javno priznali svojo krivdo za storjene vojne zločine.

Tretja hipoteza se je glasila, da je bila odgovornost nemških vojaških poveljnikov za zagrešitev vojnih zločinov v 2. svetovni vojni enaka in ne manjša kot odgovornost tistih, ki so jim izvršitev le-teh ukazali.

Tudi to hipotezo lahko v celoti potrdim, ker je bila odgovornost nemških vojaških poveljnikov za storjene vojne zločine v drugi svetovni vojni enaka kot odgovornost tistih, ki so jim izvršitev takšnih dejanj ukazali. Po mojem mnenju bi marsikateri od teh poveljnikov lahko ravnal drugače. Dejstvo je, da je bila večina takratnih nemških vojaških poveljnikov velikih tradicionalistov, vzgojenih v strogem vojaškem duhu, ki so se strogo držali prisege, dane Adolfu Hitlerju, in za katere je bilo slepo izvrševanje ukazov nekaj samoumevnega. Nekateri izmed njih pa so vseeno pravočasno spoznali, da so bili določeni ukazi zločinski in niso imeli nikakršne zveze z vojno samo. Poznamo visoke nemške vojaške poveljnike, na primer general Heinz Guderian, feldmaršal Gerd von Rundstedt, ki jim ni bilo nikoli sojeno zaradi vojnih zločinov, kar seveda dokazuje, da niso vsi nemški vojaški poveljniki slepo izvrševali ukazov, ki so jim bili izdani.

19. ZAKLJUČEK

Z vprašanjem osebne odgovornosti vojaških poveljnikov za storjene vojne zločine so se v svetu pričeli dejansko ukvarjati razmeroma pozno, šele med in ob koncu druge svetovne vojne. Morebiti zato, ker je prav ta vojna zahtevala izjemno visok krvni davek - v njej je umrlo 15 milijonov vojakov in 35 milijonov civilistov, okoli šest milijonov Judov pa je izgubilo življenje v koncentracijskih taboriščih. Zločini, ki so se dogajali v tem času, daleč presegajo meje najbolj krute človeške domišljije. Okupatorji so zagrešili številne vojne zločine nad ljudmi – poleg genocida so ljudi streljali, obešali, zaplinjevali, podhranjevali, nad njim izvajali medicinske eksperimente, jih gnali v sužnost in prisilno delo, vojne ujetnike mučili, ropali, potujčevali in ljudi potlačili na raven, ko so njihova življenja postala človeka popolnoma nedostojna.

Prav zaradi vseh grozodejstev, ki so jih Nemci zagrešili med drugo svetovno vojno, so po njej zavezniške sile proti mnogim nemškim vojaškim poveljnikom sprožile sodne procese. Ker med drugo svetovno vojno zakonika, ki bi obsegal pravne predpise, po katerih bi se morale ravnati države pri vojskovanju, ni bilo, so si morale zavezniške države pri obsodbah pomagati na različne načine. V Nürnbergu so na primer sestavili obtožnico iz štirih točk, v kateri so obtoženim vojaškim poveljnikom očitali zaroto, zločine zoper mir, vojne zločine, ki so zajemali ropanje in uničevanje na zasedenih ozemljih ter zločine proti človeštvu. Prav tu pa se je izkazalo, da je za nekatere vojne zločine poraženi strani težko soditi, saj so zavezniki med vojno počeli enake stvari kot okupatorji. Sporno je bilo predvsem pri vprašanjih letalskih napadov in neomejenega podmorniškega vojskovanja, ki so jih izvajali tudi zavezniki. Tudi na ta račun so bili nekateri nemški vojaški poveljniki za svoje zločine nižje kaznovani. Najbolj pereče pa je bilo vprašanje odgovornosti, saj je večina oficirjev odgovornost za storjene zločine prelagala na višjo avtoriteto. Če vzamemo v ozir dejstvo, da so morali vojaški poveljniki nemških oboroženih sil med vojno priseči Hitlerju med drugim tudi brezpogojno poslušnost, lahko tudi razumemo, zakaj so nekateri oficirji skušali to zaobljubo unovčiti v obrambnem mehanizmu v sodnih procesih.

Kljub dejstvu, da je bila odgovornost vojaških poveljnikov za storjene vojne zločine težko dokazljiva, saj je o tem obstajalo malo pravil, tovrstne obsodbe pa so bile redke, so večino nemških vojnih zločincev uspeli obsoditi. Sodbe so bile različne. Nekatere vojaške poveljnike

so obsodili na smrt, na primer Wilhelma Keitla, Hermanna Göringa, Antona Dostlerja, Alexandra Löhra, Ludwiga Küblerja; nekatere na zaporne kazni, od milejših (Wilhelm von Leeb je dobil tri leta zapora) do dosmrtnih (Erich Raeder, Wilhelm List), čeprav so jih iz jetništva predčasno spustili. Nekateri nemške vojaške poveljnike pa so spoznali za nedolžne in so jih po končanem sojenju izpustili (Otto Scniewind, Hermann Förtsch, Kurt von Geitner). Vsekakor pa velja še enkrat omeniti, da so bili v pričujoči diplomski nalogi obravnavani najvišji nemški vojaški poveljniki, in sicer feldmaršali, generali in admirali, čeprav med vojaške poveljnike prištevamo častnike do čina podporočnika.

V vsakem primeru se ne morem znebiti občutka, da bi v primeru nemškega zmagoslavja v drugi svetovni vojni na zatožnih klopih na sodiščih sedeli zavezniški vojaški poveljniki, kajti tudi zavezniki so med drugo svetovno vojno zagrešili nekatera dejanja, ki bi jih lahko okarakterizirali kot vojne zločine. V mislih imam predvsem odvrženi ameriški atomski bombi na japonski mesti Hirošimo in Nagasaki.

20. VIRI IN LITERATURA

20. 1. SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE

1. Apovnik, Pavel, Primožič, Karlo in Feri, Aleksander (1999) Slovenski pravni leksikon. Ljubljana: OST – svetovalne storitve.
2. Benko, Vladimir (2000) Zgodovina mednarodnih odnosov, 2. izdaja. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
3. Bezborodova, V. Irina (1998) Die Generäle des Zweiten Weltkrieges in sowjetischer Kriegsgefangenschaft. Graz: Selbstverlag des Vereins zur Förderung der Forschung von Folgen nach Konflikten und Kriegen.
4. Blake, Robert, ur. (1993) Oxfordova enciklopedija zgodovine od 19. stoletja do danes, Ljubljana: DZS.
5. Božović, Bane (1960) Kragujevska tragedija. Ljubljana: Zavod »Borec«.
6. Bunc, Stanko (1967) Slovar tujk. Maribor: Založba Obzorja.
7. Desch, John (1996) The 1941 German Army/The 1944-45 U.S. Army, A Comparative Analysis of Two Forces in Their Primes. V Ty Bomba (ur.) Hitler's Army, 79-94. Pennsylvania: Combined Books.
8. Dolinar, Ksenija in Knop, Seta, ur. (1994) Leksikon Cankarjeve založbe, 3. izdaja. Ljubljana: Cankarjeva založba.
9. Elste, Alfred, Koschat, Michael in Filipič, Hanzi (2002) Nacistična Avstrija na zatožni klopi. Celovec itn.: Mohorjeva založba.
10. Ferenc, Tone (1968) Nacistička politika denacionalizacije u Sloveniji u godinama od 1941 do 1945. Maribor: Založba obzorja.
11. Filipič, Milan et al, ur. (2002) BILI SO zaprti, izgnani, na suženjskem delu, v koncentracijskih taboriščih, UPORNI. Ljubljana: Biro m d.o.o.
12. Gažević, Nikola et al ur. (1973) Vojna enciklopedija, 6. knjiga (Nauloh-Podvodni), 2. izdaja. Beograd: Redakcija vojne enciklopedije.
13. Gilbert, Gustave M. (1981) Nürnberški dnevnik, 2. knjiga. Maribor: Pomurska založba.
14. Hamšik, Dušan in Pražak, Jiri (1968) Bomba za Heydricha. Ljubljana: Zavod »Borec«.
15. Heydecker, Joe J. in Leeb, Johannes (1960) Nürnberški proces, 1. knjiga. Ljubljana: Zavod »Borec«.
16. Heydecker, Joe J. in Leeb, Johannes (1960) Nürnberški proces, 2. knjiga. Ljubljana: Zavod »Borec«.

17. Jogan, dr. Savin (1997) Mednarodno vojno/humanitarno/pravo. Ljubljana: Uprava za razvoj MORS.
18. Korošec, Tomo et al, ur. (2002) Vojaški slovar (predelana in dopolnjena izdaja). Ljubljana: Tiskarna Delo d.d.
19. Krušič, Marjan, ur. (1976) Leksikon Cankarjeve založbe. Ljubljana: Cankarjeva založba.
20. Krušič, Marjan, ur. (1988) Leksikon Cankarjeve založbe, 2. izdaja. Ljubljana: Cankarjeva založba.
21. Madžarevič, Branko, ur. (1998) Slovar slovenskega knjižnega jezika, 3. izdaja. Ljubljana: DZS.
22. Simčič, Ivan (2004) Sušak-nekoč in danes. Postojna: Lotos.
23. Simpson, J.Gerry (1997) War Crimes: A Critical Introduction. V Timothy L.H. McCormack in Gerry J.Simpson (ur.) The Law of War Crimes, 1–30. The Hague etc.: Kluwer Law International.
24. Sluga, Meta, ur. (1981) Svetovna zgodovina od začetkov do danes, 2. izdaja. Ljubljana: Cankarjeva založba.
25. Strugar, Vlado (1980) Jugoslavija 1941-1945. Ljubljana: Partizanska knjiga.
26. Tomšič, dr. Ivan (1942) Vojno in nevtralnostno pravo. Ljubljana: Nova založba.
27. Žugić, Vladimir (1988) Ratni zločini u Jugoslaviji 1941.-1945. Prijepolje: Štamparija »Mileševo«.

20. 2. ČLANKI

1. Sajovic, Bogdan (2002) Proces v imenu človeštva. Radar, november: 30–41.
2. Slovenski poročevalec, št.32 (7.2.1947) Bivši nacistični general Löhr priznava, da so Avstrijci v Hitlerjevi vojski izvrševali najbolj odgovorne naloge pri fašističnem zaslužnjevanju naših narodov.
3. Slovenski poročevalec, št.33 (8.2.1947) Nacistični general Löhr priznava, da so bila zločinstva, ki jih je izvrševala nemška vojska pod njegovim poveljstvom v Jugoslaviji, zverinska in nadvse ogabna.
4. Slovenski poročevalec, št.34 (9.2.1947) Obtoženi nacistični general Fortner potrjuje, da je bilo v zloglasni 118.lovski diviziji ki je divjala z ubijanjem prebivalstva in požiganjem v Bosni, 80 odstotkov Avstrijcev.
5. Slovenski poročevalec, št.35 (11.2.1947) Nacistični generali pred sodiščem v Beogradu.

6. Slovenski poročevalec, št.38 (14.2.1947) Pod težo dokazov so začeli nemški vojni zločinci z generalom Leerom na čelu priznavati svoje zločine.
7. Slovenski poročevalec, št.41 (18.2.1947) Obsodba nacističnih generalov z generalnim polkovnikom Leerom na čelu pred vojaškim sodiščem v Beogradu.
8. Slovenski poročevalec, št.158 (8.7.1947) Proces proti Rainerju in soobtožencem.
9. Slovenski poročevalec, št.163 (13.7.1947) Zasliševanje obtoženega generala planinskih lovcev Ludviga Küblerja.
10. Slovenski poročevalec, št.164 (15.7.1947) Namen okupatorjevega terorja je bil izsiliti sodelovanje prebivalstva in uničiti vsako samostojno slovensko življenje. Razprava je še enkrat dokazala vzgojo nemške vojske v zločinstvo in izdajalce v vrhovih jugoslovanske oblasti.
11. Slovenski poročevalec, št.167 (18.7.1947) Vsa nasilja so se izvrševala s pristankom gauleiterja Rainerja.
12. Slovenski poročevalec, št.169 (20.7.1947) Razglasitev obsodbe Rainerja in sokrivcev.

20. 3. INTERNETSKI VIRI

1. <http://germanyinworldwar2.com/generals.htm>
2. <http://www.aeiou.at/aeiou.encyclp.r/r496539.htm>
3. <http://www.ehistory.com/wwii/PeopleView.efm?PID=202>
4. <http://www.ess.uwe.ac.uk/genocide/bioprofiles.htm>
5. <http://www.ess.uwe.ac.uk/genocide/Keitel.htm>
6. <http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/dostler.htm>
7. <http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/ghctril1.htm>
8. <http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/ghctril2.htm>
9. <http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/ghctril3.htm>
10. <http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/ghctril4.htm>
11. <http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/ghctril6.htm>
12. <http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/ghctril8.htm>
13. <http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/kesselring.htm>
14. <http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/List1.htm>
15. <http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/List2.htm>
16. <http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/List4.htm>

17. <http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/mackensen.htm>
18. <http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC/warcrimgenrls.htm>
19. <http://www.generals.dk/Germany.htm>
20. <http://www.geocities.com/~orion47/WEHRMACHT/LUFTWAFFE/Gen-LW.htm>
21. <http://www.historyplace.com/worldwar2/timeline/becomes.htm>
22. <http://www.spartacus.schoolnet.co.uk/2Wwlist.htm>